

N:o 1268/18/46

T i l l S t a t s r å d e t .

från kommittén för revision av
självstyrelselagstiftningen för
Åland.

Den 8 november 1945 beslöt Statsrådet tillsätta en kommitté för uppgörande av förslag till revision av lagstiftningen om Ålands självstyrelse, med beaktande av, att Åland utgör en integrerande del av riket; och har Statsrådet till ordförande i kommittén utsett hovrättspresidenten, friherre Albert von Hellens och till ledamöter kanslern vid Åbo akademi, professorn Otto Hjalmar Granfelt, landshövdingen i landskapet Åland Herman Koroleff, Ålands landstings vicetalman, bankdirektören, vicehärads-
hövdingen Tor Brenning och landstingets nuvarande talman, filosofiemagistern Hugo Johansson.

Kommittén har till sin sekreterare kallat äldre ledamoten i lagberedningen, lagmannen John Ugglä.

Sedan kommitténs arbete numera slutförts, får kommittén härmed vördsamast till Statsrådet överlämna av motiv åtföljda förslag till:

- 1) lag angående ändring av självstyrelselagen för Åland,
- 2) lag angående ändring av lagen om utövandet av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland samt
- 3) förordning om ändring av förordningen angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland.

Helsingfors, den 12 april 1946.

Albert von Hellens

Otto Hj. Granfelt

H. Koroleff

Tor Brenning

Hugo Johansson

John Ugglä.

T i l l S t a t s r å d e t

från kommittén för revision av
självstyrelselagstiftningen för
Åland.

Den 8 november 1945 beslöt Statsrådet tillsätta en kommitté för uppgörande av förslag till revision av lagstiftningen om Ålands självstyrelse, med beaktande av, att Åland utgör en integrerande del av riket; och har Statsrådet till ordförande i kommittén utsett hovrättspresidenten, friherre Albert von Hellens och till ledamöter kanslern vid Åbo akademi, professorn Otto Hjalmar Granfelt, landshövdingen i landskapet Åland Herman Koroleff, Ålands landstings vicetalman, bankdirektören, vicehövdingen Tor Brenning och landstingets nuvarande talman, filosofiemagistern Hugo Johansson.

Kommittén har till sin sekreterare kallat äldre ledamoten i lagberedningen, lagmannen John Uggla.

Sedan kommitténs arbete numera slutförts, får kommittén härmed vördsamast till Statsrådet överlämna av motiv åtföljda förslag till.

- 1) lag angående ändring av självstyrelselagen för Åland,
- 2) lag angående ändring av lagen om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland, samt
- 3) förordning om ändring av förordningen angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland.

Helsingfors, den 12 april 1946.

Albert von Hellens

Otto Hj. Granfelt

Tor Brenning

H. Koroleff

Hugo Johansson

John Uggla

L a g f ö r s l a g .
=====

S a m m a n d r a g

av kommittébetänkandet angående revision av självstyrelselagstiftningen för Åland.

1. K o m m i t t é n s u p p d r a g .

Den 8 november 1945 har statsrådet tillsatt en kommitté för uppgörande av förslag till revision av lagstiftningen angående Ålands självstyrelse. Vid uppdragets fullgörande borde beaktas, att Åland utgör en i n t e g r e r a n d e d e l a v r i k e t .

Detta ärende har tidigare varit föremål för beredning av en statskommitté som avgav sitt betänkande den 20 februari 1939 samt av en kommitté, tillsatt av Ålands landskapsnämnd. Sistnämnda kommittés betänkande är dagtecknat den 24 oktober 1941. I anslutning till detta betänkande har Ålands landsting till regeringen insänt en den 26 februari 1944 dagtecknad, till riksdagen ställd motion i föreliggande ärende. De i ärendet tillkomna handlingarna äro t.v. oföredragna.

2. S j ä l v s t y r e l s e l a g e n s b r i s t e r .

Vid tillämpning av den nu gällande självstyrelselagen av den 6 maj 1920 har framgått, att densamma lider av särskilda otydligheter samt att kompetensfördelningen mellan riket och landskapet icke blivit utstakad med nödig skärpa. Praxis har vidhandengivit, att lagen vid kompetensprövningen erbjuder åtskilliga tolkningssvårigheter. Inom landstinget har länge en revision av självstyrelselagen ansetts såsom ett ofrånkomligt villkor för ett friktionsfritt och fruktbärande lagstiftningsarbete till fromma för landskapet och dess befolkning samt därmed för riket i dess helhet.

Ytterligare hava landskapsmyndigheterna uti en till regeringen riktad framställning framfört vissa av det ändrade politiska läget föranledda synpunkter till stöd för kravet om stabilisering av landskapets statsrättsliga ställning. Bl.a. har från åländskt håll gjorts gällande, att tryggheten av jordbesittningen på Åland och det landskapet tillförsäkrade nationalitetsskyddet icke vore tillfyllest. Verklig oro hade den omständigheten framkallat, att de internationella garantierna för Ålands autonomi genom Nationernas förbunds upplösning försvagats.

3. R i k t l i n j e r v i d u p p g ö r a n d e t a v k o m m i t t é n s f ö r s l a g .

Statsrådet har delgivit Ålands landsting, att framställningar och förslag, som av landstinget föras, städse skola av regeringen med för-

ståelse prövas inom de gränser autonomilagstiftningen samt rikets enhet och suveränitetsprinciper det medgåve.

Utbyggandet av självstyrelsen med tillbörlig hänsyn tagen till lagens rätta mening och grund och så, att densamma utan hinder av en alltför trång rättstolkning verkligen motsvarar vad vid Ålandslagens utfärdande åsyftats har utgjort ett önskemål, som redan uttalats av de internationella organen under den mellanfolkliga behandlingen av frågan om Ålands statsrättsliga ställning samt av Finlands statsminister vid riksdagsbehandlingen. Dessa riktlinjer hava även vid det föreliggande beredningsarbetet iakttagits, dock så att jämväl statens intresse härvid beaktats samt att slutmålet med kommitténs uppdrag bör vara att erhålla en praktiskt genomförbar lösning, förenlig med principen om rikets enhet och suveränitet. Någon genomgripande omgestaltning av Ålands statsrättsliga ställning torde icke böra vidtagas. Den gällande självstyrelselagen har granskats paragraf för paragraf och nödighbefunna rättelser vidtagits. I kommitténs lagtext hava för överskådlighetens skull upptagits jämväl de lagrum, som vid revisionen lämnats oförändrade. Garantilagen har för vinnande av enhetlighet i lagstiftningskomplexet inkodifierats i självstyrelselagen. De av kommittén vidtagna viktigaste ändringarna skola i det följande beröras.

4. I n f ö r a n d e t a v b e g r e p p e t å l ä n d s k h e m b y g d s r ä t t .

Genom lag av den 1 september 1939 hava villkoren för lösningsrätt vid försäljningen av fastighet på Åland bragts i konformitet med den i 3 § garantilagen stadgade förutsättningen för erhållande av kommunal rösträtt och rösträtt vid landstingsval, nämligen fem års bofasthet i vederbörande kommun. Denna lagändring avsåg att bereda ökad trygghet för jordens bevarande i åländska händer. Härigenom har burskap vunnits för införande i lagstiftningen av en särskild lokal medborgerlig status för de landskapets inbyggare, vilka en längre tid därstädes haft laga bo och hemort. Vägande skäl synas därför föreligga att i lagstiftningen införa benämningen å l ä n d s k h e m b y g d s r ä t t .

Villkoren för vinnande av hembygdsrätt vore mantalsskrivning och fem års bofasthet i någon av landskapets kommuner. Med detta rättsbegrepp skulle då förknippas ej blott rösträtten och reglerna för jordbesittningen utan även vissa nya rättsverkningar med syftemål att stärka ålandsbefolkningens trygghet på nationalitetsskyddets område. En viss kontrollrätt skulle tillförsäkras landskapsmyndigheterna för såvitt angår beviljande av den särskilda åländska hembygdsrätten åt inflyttad befolkning

och vissa inskränkningar hava ansetts påkallade samt angå den inflyttade befolkningens rätt att idka öppen näring.

Särskilda, från medborgarrättslagstiftningen hämtade grundläggande stadganden om förvärvande och förlust av hembygdsrätt hava intagits i lagen. Lösningrätt skulle ifrågakomma ej blott om fastighet försålts till person, som ej åtnjuter åländsk hembygdsrätt utan även om överlåtelse skett genom gåva eller byte eller till juridisk person.

5. L a n d s h ö v d i n g e n s s t ä l l n i n g s å s o m
r i k s r e g e r i n g e n s r e p r e s e n t a n t .

Landshövdingens befogenhet att sammankalla urtima landstingsmöte finge enligt förslaget utövas på uppdrag av republikens president, å vilken det jämväl ankomme att upplösa landstinget och förordna nyval. Bestämmelse har upptagits om presidentens befogenhet att vid förfall utse ställföreträdare för landshövdingen.

6. K o m p e t e n s f ö r d e l n i n g e n p å l a g s t i f t -
n i n g s o m r å d e t m e l l a n r i k e t o c h
l a n d s k a p e t .

Kommittén har låtit sig angeläget vara att i möjligaste mån förtydliga bestämmelserna om kompetensfördelningen och att uppdraga skarpare gränser mellan rikets och landskapets lagstiftningsbehörighet. Hithörande stadganden hava upptagits under lagförslagets 11 §, som motsvarar 9 § i gällande självstyrelselag.

Enligt kommitténs åsikt måste vid fastställande av lagens rätta mening och grund tillbörlig hänsyn i de föreliggande fallen tagas till de olika rättsbudens syften och de samhällsbehov lagstiftaren med desamma velat tillgodose ävensom till den rätt vidsträckta rörelsefrihet för de lokala organen, som automilagen avsett att förverkliga och ändamålet med autonomin betingar. För att vinna en större smidighet vid intressekonflikternas lösande och ytterligare understryka lagens andemening har kommittén givit ifrågavarande paragraf en sådan avfattning, enligt vilken lagstiftningsrätten handhaves av landskapet m e d u n d a n - t a g a v vissa angelägenheter, som förbehållits statsmakten. De viktigaste ändringarna i gällande lag äro enligt förslaget följande:

G r u n d l a g s f r å g o r .

Kommittén har i förslaget infört ett stadgande, som närmare preciserar grundlagsbegreppet i anslutning till nuvarande praxis.

A v k r i g s t i l l s t å n d e l l e r k r i s t i d
p å k a l l a d u n d a n t a g s l a g s t i f t n i n g .

Uttryckliga stadganden därom, att lagstiftningen angående krigstillstånd samt angående livsmedels- och prisreglering hänföres till rikets exklusiva lagstiftningsmakt hava intagits i förslaget.

E x p r o p r i a t i o n .

Enligt gällande lag har lagstiftningen om expropriation förbehållits rikets lagstiftningsorgan med undantag av lagstiftning rörande expropriation för landskapet Ålands behov mot full ersättning. Begreppet landskapet Ålands behov är i viss mån svävande och har givit anledning till olika tolkning. Enär stadgandet i sin nuvarande formulering ej synes rätt överensstämma med autonomilagstiftnings system i övrigt, har kommittén velat föreslå en avfattning, som ansluter sig till regeringspropositionen i ämnet av år 1919. Landskapet skulle sålunda tillförsäkras rätt att lagstifta om expropriation med undantag av rätt till expropriation för statens behov, vilken lagstiftning skulle förbehållas riket. För att bereda landskapet trygghet mot mer eller mindre tillfälliga förvaltningsbehov, har förbehållet så avgränsats att detsamma avser enbart statens o r d i n a r i e förvaltningsbehov.

R e p u b l i k e n s v a p e n o c h f l a g g a .

Lagstiftningen angående riksflaggans användning å statens och andra offentliga byggnader samt såsom handels- och sjöfartsflagga utgör ett prerogativ, som bör förbehållas statsmakten. Däremot kan det icke anses vara stridande mot republikens värdighet eller intressen att tillåta landskapets inbyggare och därvarande lokala myndigheter att begagna en landskapsflagga och bestämma om dess utseende och användning; jämväl ordningsföreskrifter om enskild flaggning kunna utan olägenhet överlämnas åt den lokala lagstiftningen. Härigenom finge givetvis intrång icke ske uti de även i landskapet gällande bestämmelserna angående riksflaggans användning på statens och andra offentliga byggnader.

U n d e r v i s n i n g s v ä s e n d e t .

Lagstiftningen i detta ämne ankommer enligt gällande lag å landskapet, dock inom de gränser rikets allmänna lagstiftning rörande "grunderna för undervisningsväsendet" utstaka. Detta vaga uttryck har lämnat rum för osäkerhet rörande de legala gränserna mellan statens och landskapets befogenhet. De största tolkningssvårigheterna hava framträtt på läropliktslagstiftnings område.

Med stadgandet om "grunderna" åsyftas uppenbarligen, att den legisla-

tiva regleringen av detta rättsområde icke bör i alltför hög grad avvika från de riktlinjer, som följas i riket. Kommittén har ansett, att lagstiftningen angående undervisningsväsendet bör i huvudsak förtroendefullt överlämnas åt landskapet. Rikets intressen skulle tillgodoses sålunda, att principen om lärotvång, såvitt angår dess utsträckning med avseende å tvång underkastat barn och de åldersår, under vilka lärotvång tillämpas, borde i landskapslagstiftningen iakttagas. Riket bör även förbehållas rätt att bestämma de fordringar landskapets lärdomsskola bör motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet.

K o m m u n a l r ö s t r ä t t .

Denna lagstiftning har hänförs till landskapets behörighetsområde frånsett "grunderna för kommunal rösträtt". Även detta uttryck har vållat osäkerhet vid tillämpningen och synes böra förtydligas i anslutning till vedertagen tolkning.

A l l m ä n o c h s p e c i e l l p r i v a t r ä t t .

Stadgandet i 9 § 2 mom. 8 p. av gällande lag har utfallit redaktionellt och sakligt otillfredsställande och har av kommittén förtydligats utan att dock någon avsevärd förskjutning av behörighetsgrunderna åsyftats.

V a t t e n r ä t t e n .

Vattenrätten bildar ett organiskt och enhetligt rättssystem, vars olika grenar gripa in i varandra. Ur lagteknisk synpunkt möter det avsevärda svårigheter att uppdelas detta ämnesområde i riks- och landskapslag. Vattenkraft för industriell verksamhet står av naturliga skäl icke till buds på Åland. Stadgandena om rätt att använda vattenkraft i strömfall och att bygga i vattendrag, så ock bestämmelserna om anläggnings-tillstånd hava icke någon nämnvärd tillämpning på Åland, vilket däremot är fallet i fråga om användande av vatten för hushållnings- och jordbruksändamål. Då en strängt genomförd uppdelning av resp. behörighetsområde som sagt möter lagtekniska svårigheter, har kommittén föreslagit att hela detta rättsgebit skulle hänföras till landskapets kompetens.

F o l k p e n s i o n e r i n g .

Detta område har förbehållits rikets exklusiva lagstiftningsmakt.

M o d e r s k a p s u n d e r s t ö d , f a m i l j e b i d r a g ,
b a r n s k y d d , s o c i a l o m v å r d n a d .

Lagstiftningen angående social omvårdnad, fattigvård, vårdnämnder, moderskapsunderstöd, familjebidrag och barnskydd har i princip tiller-

känts landskapet med vissa undantag. Sålunda har behandlingen av lösdrivare och alkoholister förbehållits rikets behörighet.

A r b e t a r l a g s t i f t n i n g e n .

Lagstiftningen om arbetarskydd och arbetarförsäkring har såsom i nu gällande lag är fallet hänförs till rikets kompetens, likaså lagstiftningen angående kollektivavtal och medling i kollektiva arbetstvister. Lagstiftningen om arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal, arbets- och bostadsförmedling skulle förbehållas landskapet.

J o r d i n l ö s e n o c h k o l o n i s a t i o n .

Lagen om snabbkolonisation likasom den nya jordanskaffningslagen äga enligt uttryckliga bestämmelser icke tillämplighet på Åland. Lagstiftningen angående jord- och tomtlega, jordinlösen och kolonisation har tillförts landskapets behörighetsområde, likaså även lagstiftningen om jordbruket och dess binäringar, som representera ett typiskt landskapsintresse.

N ä r i n g s r ä t t .

De rättsgebit, som innefattas uti näringsrätten i inränskt mening, hava tillhört landskapet med undantag för "grunderna att idka näring och yrke". Detta förbehåll har ur lagtexten utmönstrats såsom alltför obestämt. I 11 § hava uppräknats en grupp av reglementerade näringar, vilka underläge rikets lagstiftningsbehörighet. Vid sin lagstiftning bör landskapet vara bundet av grundsatserna om näringsfrihet och villkoren för utlännings näringsrätt.

F o r n m i n n e s v å r d e n .

Denna lagstiftning representerar ett så betydande landskapsintresse att behörigheten i princip torde tillhöra landskapet med vissa av statsintresset betingade undantag.

S t r a f f l a g s t i f t n i n g .

Uttrycket strafflag under 9 § 13 p. av gällande lag har utbytt mot lokutionen "den allmänna strafflagstiftningen". Landskapet har tilldelats rätt att inom vissa gränser lagstifta om straffbestämmelser, resp. viten och annat äventyr inom de rättsområden, som ankomma å lokallagstiftningen.

H ä l s o- o c h s j u k v å r d e n .

Enligt gällande lag har riket förbehållits "det allmänna övervakandet av hälsovården", vilket uttryck givit anledning till tolkningssvårigheter. Kommittén har eftersträvat en kompetensfördelning enligt klarare lin-

jer genom uppräknings av vissa rättsgebit, som ansetts böra förbehållas rikets lagstiftningsmakt.

Med avseende å de begränsade möjligheterna att i riket erhålla specialundervsining på svenska språket och att rekrytera den för hälso- och sjukvården erforderliga personalen på Åland, har kommittén ansett sig kunna medgiva läkare och vissa andra grupper av yrkesidkare, som äro finska medborgare och som erhållit sin utbildning i Sverige, rätt att vid sin verksamhet på Åland utan dispens anses uppfylla de fordringar, som äro uppställda för motsvarande sysslor i riket.

S t a t e n s a n l ä g g n i n g a r p å Å l a n d .

Lagstiftningen härom måste höra riket till.

D e n o f f e n t l i g a s j ö r ä t t e n .

Trafikleder av rent lokalintresse hava hänförts till landskapets kompetens.

O m r å d e , s o m ä r r e g l e r a t g e n o m i n t e r -
n a t i o n e l l a f ö r d r a g .

Vid 19 p. har inryckts ett förbehåll därom, att landskapets autonomi icke finge utan landskapets samtycke genom fördrag beskäras. Denna avvikelse får anses såsom en direkt konsekvens av stadgandet i 44 (36) § av kommittéförslaget.

V i s s a g r u n d r ä t t i g h e t e r , s o m a n s e t t s
b ö r a o f ö r k r ä n k t g a r a n t e r a s l a n d s k a -
p e t .

Grundsatserna om allmän läroplikt, allmän och lika kommunal rösträtt samt omedelbara, proportionella och hemliga val äga giltighet även på Åland. Dessa hörnstenar för ett demokratiskt styrelsesätt skulle enligt förslaget icke beträffande Åland få rubbas eller ändras utan landstingets samtycke och detsamma borde vara förhållandet med de regler, som trygga den åländska jordens bibehållande i åländska händer.

7. L a n d s k a p s s t y r e l s e n s r ä t t a t t u t -
f ä r d a l a n d s k a p s f ö r o r d n i n g a r .

Enligt gällande lag har landskapsnämnden icke någon befogenhet att utfärda stadganden, som till sitt innehåll äro föplikande rättssatser. Kommittén har medgivit landstinget rätt att åt landskapsstyrelsen delegera sin befogenhet att utfärda föreskrifter, vilka till sin art äro av administrativ natur. Dessa landskapsförordningar skulle underställas ålandsdelegationens granskning.

8. G r a n s k n i n g e n a v l a n d s k a p s l a g a r
g e n o m s t a t s m a k t e n s o r g a n .

Enligt förslaget skulle republikens president vid utövningen av sin vetorätt infordra ej blott högsta domstolens utan även ålandsdelegationens utlåtanden.

Förbehållet att republikens president äger rätt att låta landskapslag förfalla, då han anser lagen vara "stridande mot republikens allmänna intresse" är enligt kommitténs åsikt till sina grunder svävande. I huvudsak äro ju rikets intressen redan beaktade genom den i självstyrelselagen genomförda kompetensfördelningen. Ifrågavarande uttryck med dess obestämda och tänjbara innebörd har av kommittén modifierats och avgränsats, och det härmed förknippade osäkerhetsmomentet avlägsnats. Vetorätten finge enligt förslaget utövas då landstinget överskridit sin kompetens eller då lagstiftningsåtgärden anses inkräkta på rikets inre eller yttre säkerhet.

9. S ä r s k i l d f ö r e d r a g a n d e f ö r å l ä n d s -
k a a n g e l ä g e n h e t e r .

I förslaget har intagits bestämmelse därom, att ärenden, som röra Åland, skola i statsrådet föredragas av en särskilt tillförordnad kompetent föredragande.

10. F ö r v a l t n i n g s v e r k s a m h e t e n .

Den riksmyndighet tillkommande tillsynsbefogenheten på undervisningsväsendets och hälsovårdens områden har i förslaget inskränkts till den förvaltningsverksamhet som förbehållits riket.

Inrättande av rent lokala färleder skulle ankomma å landskapet, lika så lufttrafiken i sjukvårdens och turismens tjänst. Samtrafiken mellan Åland och fastlandet skulle förvaltas av staten i s a m r å d m e d vederbörande landskapsmyndighet.

11. Ö v e r e n s k o m m e l s e f ö r o r d n i n g a r .

Genom s.k. överenskommelseförordning har i 18 § av gällande lag möjlighet beretts till förskjutning av förvaltningskompetensen mellan riket och landskapet. Denna form av lagstiftning har i förslaget bibehållits, med regeringen och landskapet förbehållen rätt att uppsäga förordningen.

12. L a n d s k a p e t s r ä t t t i l l s j ä l v b e -
s k a t t n i n g .

Landskapet har i förslaget tillerkänts större frihet att fastställa grunderna för sin självbeskattningsrätt.

13. S j ä l v s t y r e l s e n s s k a t t e f i n a n s i e l -
l a s y s t e m .

Vid övervägandet av spørgsmålet om utjämningsförfarandet har kommittén i all huvudsak ansett sig kunna följa de riktlinjer, som av ålandsdelegationen utbildats. De nuvarande bestämmelserna i 26 § självstyrelselagen hava utbytts mot rättssatser, byggda på den praktiska tillämpningens vedertagna grund.

14. Å l a n d s d e l e g a t i o n e n s s a m m a n s ä t t -
n i n g .

Kommittén har ansett, att ordförandeskapet i delegationen icke ovillkorligen borde sammanföras med landshövdingeposten på Åland, utan att till ordförande kunde förordnas även annan person, utsedd på samma sätt som landshövdingen, nämligen av republikens president i samråd med landstingets talman.

Den ordinarie bidragsregleringen borde verkställas per finansår och icke såsom nu för treårsperioder.

15. T j ä n s t g ö r i n g s s k y l d i g h e t v i d c i -
v i l f ö r v a l t n i n g e n i s t ä l l e t f ö r
f u l l g ö r a n d e a v v ä r n p l i k t .

Enligt gällande lag äro Ålands inbyggare befriade från krigstjänst men i stället förpliktade att göra motsvarande tjänst vid lots- och fyrinrättningen. Närmare föreskrifter angående denna tjänstgöringsskyldighet skulle utfärdas genom en speciallag efter landstingets h ö r a n -
d e , men en sådan har av kända orsaker tillsvidare icke kommit till stånd.

Då ordnandet av tjänstgöring vid lots- och fyrinrättningen möter stora svårigheter, har en omläggning av systemet tagits i övervägande. Att befria ålänningarna från alla skyldigheter i oförmålt avseende sammangår icke med landskapets statsrättsliga förhållande till riket. Kommittén föreslår att denna skyldighet skulle ersättas med tjänstgöring vid civilförvaltningen i allmänhet. Verkställighetslagen skulle utfärdas med landstingets b i f a l l .

16. S p r å k l a g s t i f t n i n g .

Enär Åland f.n. är ett enspråkigt svenskt språkområde och bevarandet av landskapets språkliga och kulturella egenart utgör ett av autonomilagstiftningens huvudsyftemål, har lokutionen om finsktalandes rätt att använda eget språk formulerats så, att härom gäller vad om svensktalandes rätt i enspråkigt finskt område är stadgat.

Ålandsdelegationens ämbetsspråk skulle vara svenska, vilket överensstämmer med gällande praxis. Detsamma skulle gälla högsta domstolens utlåtanden, vilka på senare tid avgivits på finska. Dessa utlåtanden hava stor betydelse för landskapets inbyggare och myndigheter, och deras ordalydelse läggas i regel till grund för presidensens resolution.

Enligt förslaget skulle privatskola på Åland få inrättas endast med landskapsstyrelsens begivande.

17. H a n d l ä g g n i n g a v k o m p e t e n s k o n f l i k - t e r .

Högsta domstolen har med stöd av 35 § i gällande lag tilldelats en rätt vidsträckt befogenhet att avgöra kompetenskonflikter, uppkomna genom landskapsautonomin. Stadgandets egentliga syftemål torde vara att utgöra regulativ mellan resp. f ö r v a l t a n d e o r g a n . Kommittén har i anslutning härtill begränsat högsta domstolens befogenhet till slitande av behörighetstvister, som angå förvaltningsåtgärder. Proceduren skulle anordnas såsom ett kontradiktoriskt förfarande och avse enbart konflikter mellan riksmyndighet och landskapsstyrelsen.

18. I n t e r n a t i o n e l l a g a r a n t i e r .

Enligt förslaget skulle regeringen åtaga sig att så snart förhållandena på det mellanfolkliga området det medgäve, söka utverka ett återupplivande av de internationella garantierna för Ålands självstyrelse.

19. L a g e n o m l ö s n i n g s r ä t t e n s u t ö v a n d e .

Införandet av begreppet åländsk hembygdsrätt påkallar en redaktionell omarbetning av denna lag. Tillika har införts korrektiv mot den lösning underkastade fastighetens graverande med inteckningar inlösaren till förfång.

20. Å l a n d s f ö r f a t t n i n g s s a m l i n g .

Republikens presidents tillkännagivande angående landskapslagarnas ikraftträdande torde alltid bära i landskapets författningssamling publiceras.

L A G

o m ä n d r i n g a v s j ä l v s t y r e l s e l a g e n f ö r
Å l a n d .

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet i den ordning 67 § i riksdagsordningen föreskriver, samt med Ålands landstings bifall, varder härigenom stadgat, att lagen om självstyrelse för Åland, given den 6 maj

1920, skall hava följande delvis ändrade lydelse:

1. Allmänna stadganden.

1 (1) §.

Landskapet Åland (utesl.) tillkommer självstyrelse såsom i denna lag stadgas.

Landskapet Åland omfattar det forna Ålands län, sådant detta bestod intill den 7 maj 1920, då lag om självstyrelse för Åland trädde i kraft.

2 (2 och 3) §.

Landskapet Åland (utesl.) företrädes i ärenden, som höra till dess självstyrelse, av landstinget.

(Utesl.)

Landskapsförvaltningen omhänderhaves av landskapsstyrelsen, som tillsättes av landstinget. Dess ordförande är lantrådet, som väljes av landstinget.

3 §.

Till inbyggare i landskapet Åland hänföras de, som på grund av bosättningsblivit eller lagligen bortbliva mantalsskrivna i någon av landskapets kommuner och vilka under minst fem år oavbrutet där haft sitt egentliga bo och hemvist. Inbyggare, som uppfyller dessa villkor, åtnjuter åländsk hembygdsrätt. Finsk medborgare, som sedan denna lag trätt i kraft inflyttar till landskapet, kan på därom gjord ansökan av landskapsstyrelsen beviljas hembygdsrätt efter oavbruten vistelse på Åland under fem års tid eller, då särskilda skäl därtill äro, under kortare tid. Lag samma vare i fråga om person, som då lagen trädde i kraft visserligen är mantalsskriven på Åland men icke varit där bosatt i fem år.

Hembygdsrätt på grund av födsel tillkommer inom äktenskapet fött barn,

vars fader åtnjuter hembygdsrätt, inom äktenskapet fött barn, där modern men icke fadern åtnjuter hembygdsrätt, samt utom äktenskap fött barn, vars moder åtnjuter hembygdsrätt.

Kvinna, som ingår gifte med åländsk inbyggare, vilken äger hembygdsrätt på Åland, förvärvar hembygdsrätt på grund av äktenskapet. Hava makarna barn, som fötts före äktenskapet, tillkommer jämväl sådant barn hembygdsrätt.

Vad i 2 och 3 mom. är sagt om barn, gälle endast i landskapet bosatt ogift barn under tjuguettt år.

Finsk medborgare, som antages till medborgare i främmande land eller bortflyttar från landskapet, förlorar sin åländska hembygdsrätt.

Närmare bestämmelser angående beviljande och förlust av hembygdsrätt utfärdas genom landskapslag.

4 § (3 och 5 §§ garantilagen).

Kommunal rösträtt och rösträtt vid val till landstinget samt rätt att utan sådan inskränkning, som i 5 § sägs, förvärva och besitta fastighet, belägen inom landskapet Åland, tillkommer endast den, som äger hembygdsrätt på Åland. Lag samma vare beträffande rätt att inom landskapet utöva öppen näring.

5 § (5 § garantilagen).

Har fastighet, belägen inom landskapet Åland, genom köp, gåva eller bytesavtal överlåtits till någon, som ej åtnjuter hembygdsrätt eller till bolag, andelslag, förening, annan sammanlutning eller stiftelse, som ej har i stadgarna angiven hemort inom landskapet eller, även om hemorten är inom

landskapet, icke under minst fem år utövat verksamhet på Åland, äga landskapet, den kommun, inom vilken fastigheten är belägen, samt enskild person, som innehar hembygdsrätt på Åland, rätt att inlösa fastigheten till ett pris, vilket i händelse överenskommelse icke ernås bestämmes slutligt av underrätten i enlighet med det vid tiden för fångets rådande prisläget.

Närmare stadganden angående lösningsrättens utövande och om företrädesrätt till lösning meddelas i särskild lag.

6 § (4 §, 1 § garantilagen).

Regeringen företrädes i landskapet Åland av landshövdingen, som utnämnes av republikens president efter överenskommelse med landstingets talman. I händelse samförstånd icke ernås, utser presidenten till landshövdingen av de fem personer, vilka förordats av landstinget och erbjuda erforderliga förutsättningar för att landskapet skall väl förvaltas samt statens säkerhet tillvaratagas.

Finner presidenten de av landstinget föreslagna personerna icke motsvara de krav här ovan uppställts, skall landstinget anmodas inkomma med nytt förslag till dess lämplig kandidat erhållits.

Länsstyrelsen omhänderhar (utesl.) jämte statens centrala myndigheter, såsom därom särskilt stadgas, de till rikets allmänna förvaltning hörande åligganden inom landskapet Åland.

II. Lagstiftningen.

7 (5) §.

Landstingets medlemmar skola väljas genom omedelbara, proportionella och hemliga val, och skall rösträtten vid dessa val vara allmän och lika för män och kvinnor, vilka före valåret fyllt tjugooett år.

Närmare bestämmelser angående valen utfärdas genom landskapslag.

8 (6 och 7) §.

Landstinget sammankommer årligen, till lagtima möte o c h s a m -
m a n k a l l a s p å u p p d r a g a v r e p u b l i k e n s
p r e s i d e n t a v l a n d s h ö v d i n g e n t i l l u r -
t i m a m ö t e .

Landshövdingen (u t e s l.) öppnar och avslutar landstinget samt
överlämnar till tinget presidentens framställningar och meddelanden.

Republikens president ä g e r (u t e s l.) u p p l ö s a
l a n d s t i n g e t o c h f ö r o r d n a o m v e r k s t ä l -
l a n d e a v n y a v a l .

9 §.

V i d f ö r f a l l f ö r l a n d s h ö v d i n g e n e l l e r
u n d e r t i d e r , d å l a n d s h ö v d i n g e ä m b e t e t
ä r o b e s a t t , f ö r o r d n a r r e p u b l i k e n s p r e -
s i d e n t a n n a n p e r s o n a t t f u l l g ö r a å
l a n d s h ö v d i n g e n e n l i g t 8 § a n k o m m a n d e
å l i g g a n d e n .

10 (8) §.

Övriga bestämmelser om landstingets organisation och åligganden ut-
färdas genom landskapslag.

11 (9) §.

L a g s t i f t n i n g s r ä t t e n p å Å l a n d h a n d -
h a v e n a v l a n d s t i n g e t , d o c k s å a t t r i -
k e t s l a g s t i f t a n d e o r g a n t i l l k o m m e r u t e s l u t a n d e r ä t t t i l l l a g s t i f t -
n i n g i ä r e n d e n a n g å a n d e s t i f t a n d e , ä n d r i n g , f ö r k l a r i n g e l l e r u p p h ä v a n d e
a v d e t i l l r e p u b l i k e n s s t a t s f ö r f a t t -
n i n g h ö r a n d e g r u n d l a g a r ä v e n s o m t i l l a v g ö -
r a n d e i a n g e l ä g e n h e t e r , o m v i l k a b e s l u t e n l i g t r e g e r i n g s f o r m e n
i c k e k a n f a t t a s a n n a t ä n m e d r i k s d a g e n s s a m t y c k e .

A n g å a n d e l a n d s t i n g e t s m e d v e r k a n v i d
ä n d r i n g , f ö r k l a r i n g e l l e r u p p h ä v a n d e
a v e l l e r a v v i k e l s e f r å n d e t i l l Å l a n d s
l a n d s k a p s f ö r f a t t n i n g h ö r a n d e g r u n d l a -
g a r n a g ä l l e r v a d d ä r o m ä r i d e s s a l a -
g a r s ä r s k i l t s t a d g a t .

T i l l r i k e t s l a g s t i f t n i n g s b e h ö r i g h e t
h ä n f ö r e s j ä m v ä l a n t a g a n d e a v a l l m ä n l a g e l l e r u t f ä r d a n d e
a v f ö r o r d n i n g , d å ä r e n d e t r ö r :

1) närmare bestämmelser angående medborgares i Finland rätt att vis-

tas i eget land, att här fritt välja boningsort och att färdas från en ort till en annan; den i regeringsformens 8, 9 och 83 §§ förutsatta lagstiftning; yttrande-, församlings- och föreningsfrihetens utövning; förutsättningarna för och verkställande av husrannsakan; undantag från okränkbarheten av brev-, telegraf- och telefonhemligheten; k r i g s - t i l l s t å n d , d o c k s å , a t t p e r s o n , s o m å t n j u t e r å l ä n d s k h e m b y g d s r ä t t , e j m å f ö r p l i k t a s a t t u t f ö r a a r b e t e u t o m l a n d s k a p e t ; , i n s k r ä n k n i n g a r i m e d b o r - g e r l i g a r ä t t i g h e t e r m e d a v s e e n d e å p e r s o n e r i k r i g s t j ä n s t ; s å d a n a i n s k r ä n k n i n g a r i f i n s k a m e d b o r g a r e s a l l m ä n n a r ä t t i g h e t e r s a m t s å d a n r e g - l e m e n t e r i n g a v n ä r i n g s l i v e t , s o m u n - d e r r å d a n d e , a v e k o n o m i s k k r i s t i d f r a m k a l l a d e u n d a n t a g s f ö r h å l l a n d e n ä r o n ö d v ä n d i g a o c h f ö r u t s ä t t a e n h e t - l i g r e g l e r i n g ö v e r h e l a r i k e t ; r ä t t t i l l e x p r o p r i a t i o n a v f a s t e g e n d o m f ö r s t a t s v e r - k e t s o r d i n a r i e f ö r v a l t n i n g s b e h o v ;

2) Finlands vapen och flagga samt an-
vändningen av riksflaggan å statens
och andra offentliga byggnader och
såsom sjöfarts- och handelsflagga;
instiftande och förlängande av tit-
lar, värdigheter och ordnar ävensom
andra utmärkelsetecken, som förlänas
av republikens president;

3) rikets förhållande till utländska makter: medborgares i
annat land antagande till medborgare i Finland samt förlust
av och befrielse från finskt medbor-
garskap; pass, inflyttning till landet, utlänningars övervakan-
de; utlämnande av förbrytare;

4) försvarsväsendet;

5) skatter och avgifter, vilka skola i riket allmänligen ut-
göras, med de i 23 § nämnda undantag;

6) grundsatsen om allmän läroplikt,
såvitt angår dennas utsträckning med
avseende å lärotvång underkastat barn
och de åldersår, under vilka läro-
tvång tillämpas; bestämmelser angåen-

de de fordringar läroinrättning bör motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet; de kunskapsmått, som erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens;

7) grundsatsen om allmän och lika kommunal rösträtt för finsk medborgare, som uppnått lagstadgad ålder, samt omedelbara, proportionella och hemliga val, varvid i omförmäلت avseende likväl bör beaktas, vad i 4 § är särskilt stadgat angående förutsättningarna för erhållande av sådan rösträtt;

8) familje-, förmynderskaps-, arvs- och testamentsrätt; upphovsmanna-, uppfinnar- och patenträtt samt rätt till släktnamn och förnamn; bolags- och aktierätt, andelslag, försäkringsavtalet, handelsagentur och övriga till den allmänna privaträtten hörande delar av handelsrätten; växel- och checkrätt; illojal konkurrens; bokföringsskyldighet; handelsregister; firma och prokura, varumärke, ursprungsbezeichnung, upplags- och warrantrörelse; privat sjörrätt;

9) alkohollagstiftningen; folkpensionering; arbetarförsäkrings- och -skyddslagstiftningen, kollektivavtal och medling i kollektiva arbetstvister samt annan arbetarlagstiftning med de i 13 § 1 mom. 6 punkten omförmälda undantag; skiftesväsendet; fastighetsregister; tomtmätning i stad;

10) bok- och stentryckerirörelse, spridning av tryckskrift och utgivande av periodiska tryckskrifter; bank-, sparbanks-, pantlåne- och försäkringsrörelse samt valutahandel; gruvor och mineralfyndigheter; margarintillverkningar; svagare maltdrycker för såvitt angår tillsynen över alkohol-

gränsens iakttagande; handel med konstgjorda gödslingsämnen och beredda fodermedel samt med utsädesvaror; skjutvapen och skjutförnödenheter; explosiva ämnen till den del rikets säkerhet härav beröres; mäklar-, skeppsklarerar- och auktionsförrättaryrket; tillverkning och försäljning av stämpling underkastade arbeten av ädla metaller och andra sådana tillverkningar; samt villkoren för utlännings näringsrätt;

11) här ovan icke särskilt nämnd allmän eller speciell privaträtt, med undantag av stadganden av privaträttslig natur, hörande till de landskapets lagstiftningsbehörighet förbehållna rättsområden, som i 13 § 1 mom. 4, 6, 8 och 9 punkterna omförmälas;

12) fornminnesvården, såvitt angår: grundsatsen att landets fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn; statens befogenhet att inlösa sådana fornfynd, som icke av landskapet förvärvas eller behållas, samt de stadganden, som avse skifte av jord, därå fast fornlämning finnes; arkivväsendet, dock så, att landskapsmyndigheternas och kommunernas arkiv ej kunna utan landskapsstyrelsens och vederbörande kommuns tillstånd bortföras från Åland;

13) den allmänna strafflagen och övriga straffbestämmelser för såvitt desamma icke, enligt 13 § 1 mom. 11 punkten förbehållits landskapets lagstiftningsbehörighet; rättegångs-, konkurs- och utökningsväsendet; skiljemannaförfarandet; verkställighet av domar och straff, behandling av lösdrivare och alkoholister; allmän benådning;

14) landets allmänna statistik, mantals- och övriga allmänna befolkningslängder; emigration; (u t e s l .);

15) bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar hos människor och husdjur: behörighet att utöva läkarkallet, tandläkaryrket och annan verksamhet inom hälso- och sjukvårdens samt apoteks- och veterinärväsendets områden, så ock, där icke stadgandet i 19 § 7 punkten första att-satsen till annat föranleder, å dessa områden verkamma personers utbildning samt deras allmänna rättigheter och skyldigheter; sinnessjuklagstiftning, såvitt angår den del av lagstiftningen, som innefattar trygghet för den personliga okränkbarheten och oantastligheten eller äger samband med straffprocessen eller straffverkställigheten; det legala tvånget för kommunalläkares anställande, så ock å dessa ankommande statsmedicinska uppgifter inom områden, hänförra till rikets lagstiftningsbehörighet; rättsmedicinska obduktioner och undersökningar; kastrering och sterilisering; eldbegängelse; apotek och apoteksvaror; tillverkning, förvaring och försäljning av gifter och preparat, uti vilka gift ingår, dock icke såvitt angår giftiga ämnen av mindre farlig beskaffenhet; köttkontroll; förbud mot införsel av djur och djurprodukter; slakt av husdjur och djurskydd;

16) statens ämbetsverks och allmänna inrättningsorganisation och verksamhet; statens anläggningar på Åland; ordningen för anställande i samt kompetensvillkoren för befordran till statstjänster och befattningar ävensom statens tjänstemäns och befattningshavares rättigheter och skyldigheter;

17) lots- och fyrväsendet samt annan offentlig sjöfart; lufttrafiken; järnvägsväsendet; tullar och tullväsendet samt tullens och utrikes handelns enhetliga ordnande; varuutbytets frihet; förmalnings- och inblandningsstväng till befrämjande av den inhemska sädens avsättning; penningväsendet samt sedelutgivningsrätten; mått, mål och vikt; post-, telegraf-, telefon- och radio väsendet; värden om statsverkets egendom, till den del densamma icke av landskapet övertagits;

18) ändring i kommunal eller kameral indelning;

19) område, som är reglerat genom internationella fördrag, dock så, att fördrag med utländsk makt böra godkännas ej blott av riksdagen uti de i 33 § regeringsformen stadgade fall utan även beträffande Åland av landstinget, för såvitt angår bestämmelser, som innebära upphävande eller ändring av stadganden i självstyrelselagen; samt

20) område, vilket hittills icke av lagstiftningen förutsatts och som med tillämpning av de grundsatser denna paragraf innehåller är att hänföra till rikets lagstiftningsbehörighet.

Ej må dock, såvitt rör landskapet Åland och dess inbyggare, ändring i rikslag utan landstingets bifall vidtagas angående grundsatserna om enskilds rätt att äga och besitta fastighet i landskapet Åland ävensom rörande de i 6 och 7 punkterna angivna grundsatserna.

12 (11) §.

Innan förordningar av republikens president eller statsrådet med utövning av den i 28 § regeringsformen dem förbehållna rätt utfärdas för landskapet Åland i ärenden, som enligt 11 § äro hänförliga till rikets lagstiftningsbehörighet, skall landskapsstyrelsen beredas tillfälle att i ärendet avgiva utlåtande.

13 (10, 12) §.

Landstinget äger i den ordning denna lag stadgar, med iakttagande av nedan angivna undantag och begränsningar samt de förbehåll beträffande rikets lagstiftningsbehörighet, som ll § i övrigt innehåller, utöva lagstiftningsrätt i landskapet rörande angelägenheter, då ärendet rör följande rättsområden;

1) rätt till expropriation för allmänt behov mot full ersättning, med undantag av tvångsinlösen av fast egendom för statsverkets ordinarie förvaltningsbehov;

2) undervisningsväsendet inom de gränser ll § 3 mom. 6 punkten angiver;

3) kommunalförvaltning, kommunal beskattning och kommunal vallag samt lagstiftning om samhällen med sammanträngd befolkning, dock med den begränsning ll § 3 mom. 7 punkten i dessa avseenden innehåller;

4) vattenrätten;

5) moderskapsunderstöd och familjebidrag samt familjebostadsunderstöd;

6) arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal; arbets- och bostadsförmedling tiden öppen hållande av handels- och andra rörelser samt affärskontor;

7) inlösen av legoområden och kolonisationsverksamhet;

8) jord- och tomtlegorätten, fiskerilagstiftningen samt lagstiftningen om idkande av jordbruk, boskapskötsel, skogsbruk och jordbrukets övriga binäringar, bete och ägors fredande, jakt och växtskydd,

9) öppen näring och näring till självförsörjning med iakttagande av näringsfrihetens grundsats; uppdel-

ning i fria och reglementerade näringar; annan näringsrätt med de undantag, som i ll § 3 mom. 10 punkten sägs;

10) fornminnesvården, med den inskränkning, som i ll § 3 mom. 12 punkten avses;

11) bestämmelser om bötesstraff och utsättande av vite och annat äventyr inom rättsområden, hänfödda till landskapets lagstiftningsbehörighet; disciplinär bestraffning av tjänstemän och befattningshavare vid Ålands landshapsförvaltning;

12) upprätthållande av allmän ordning och säkerhet samt brottslighetens förebyggande och stävjande, med undantag av ordningsmaktens befattningsmed statens säkerhet och polisuppgifterna på de områden, för vilka rikets lagstiftning skall gälla även på Åland,

13) eldfarliga oljor; explosiva ämnen i den mån statens säkerhet härav icke beröres;

14) lagstiftning om barnskydd, med undantag av däri upptagna stadganden, hörande till familje- och förmynderskapsrättens områden, samt sådana, som äga samband med strafflagstiftningen;

15) fattigvård och annan social omvårdnad; kommunala vårdnämnder;

16) hälso- och sjukvården med den begränsning, som i ll § 3 mom. 15 punkten föreskrives;

17) väghållningen, skjutsväsendet, bestämmelser, som reglera trafiken, lagstiftning om motorfordon, dock icke specialföreskrifter om snabbgående motorfarkoster; den lokala sjötrafiken och härför avsedda kommunikations-

l e d e r ;

18) naturskydd och inplantering av främmande djurarter ;

19) lagstiftning om stadsplan och tomtindelning ; byggnads- och brandlagstiftning ,

20) lagstiftning om landskapets vapen och flagga och dessas användning samt om enskild flaggning ; ävensom

21) övriga angelägenheter , vilka icke såsom rikslagstiftning blivitt riket förbehållna .

Landstingets lagstiftande verksamhet utövas genom beslut i särskilda beskattningsärenden , som i 23 § omförmälas , samt genom antagande av landskapslagar för landskapet Åland . Landskapslag kan antingen innefatta en självständig lagstiftningsakt eller ock avse antagande av rikets motsvarande lag eller med vissa efter förhållandena anpassade ändringar eller tillägg tillämpas i landskapet .

Har landstinget i landskapslag bemyndigat landskapsstyrelsen att vid behov meddela närmare föreskrifter angående verkställighet och tillämpning av landskapslagen , må sådana bestämmelser utfärdas genom landskapsförordning . Innan sådan förordning utfärdas bör landskapsstyrelsens förslag underställas ålandsdelegationens granskning och delegationens utlåtande över förslaget inhämtas .

14 (12) §.

(1 mom. u t e s l .)

Landstingets beslut om antagande av landskapslag insändes till republikens president av landskapsstyrelsen , varom under rättelse bör meddelas landshövdingen .

Därest republikens president , efter att hava infordrat den i 28 § nämnda ålandsdelegationens och högsta domstolens utlåtanden , finner att en av landstinget antagen lag berör de i 11 § omförmälda riket förbehållna ärenden eller rikets inre och yttre

s ä k e r h e t , äger han rätt att, inom tre månader från det under-
rättelse om lagens antagande delgivits honom, förordna att sagda lag
skall förfalla. Har republikens president redan därförinnan med avseen-
de å en landskapslag tillkännagivit, att han icke kommer att begagna
sig av ovan angivna befogenhet, träder landskapslagen omedelbart i kraft.

H a r i l a n d s k a p s l a g f ö r v i n n a n d e a v
e n h e t l i g h e t o c h ö v e r s k å d l i g h e t u p p t a -
g i t s v i s s a b e s t ä m m e l s e r a v r i k s l a g -
s t i f t n i n g s n a t u r , v i l k a i s a k ä r o ö v e r -
e n s s t ä m m a n d e m e d m o t s v a r a n d e s t a d g a n -
d e n i r i k e t s l a g , s k a l l d e t t a i c k e
u t g ö r a h i n d e r f ö r l a n d s k a p s l a g e n s i -
k r a f t t r ä d a n d e . D y l i k a l a n d s k a p s l a g a r
a v b l a n d a d n a t u r m e d f ö r a i c k e f ö r ä n d -
r i n g a v l a n d s k a p s l a g s t i f t n i n g e n s g i l -
t i g h e t s o m r å d e i f ö r h å l l a n d e t i l l r i k s -
l a g s t i f t n i n g e n .

15 (13) §.

L a n d s t i n g e t ä g e r r ä t t a t t v ä c k a i n i t i a t i v i s å -
d a n l a n d s k a p e t e n s k i l d r ö r a n d e a n g e -
l ä g e n h e t , s o m h ä n f ö r s i g t i l l d e e n -
l i g t d e n n a l a g r i k e t f ö r b e h å l l n a l a g -
s t i f t n i n g s - e l l e r f ö r v a l t n i n g s o m r å -
d e n , a t t g e n o m r e g e r i n g e n s f ö r s o r g r i k s d a g e n f ö r e l ä g g a s .

16 (14) §.

L a n d s k a p s s t y r e l s e n ä g e r r ä t t a t t g ö r a f r a m s t ä l l -
n i n g a r o m u t f ä r d a n d e a v a d m i n i s t r a t i v a f ö r o r d n i n g a r f ö r l a n d s k a p e t Å l a n d .

III. F ö r v a l t n i n g e n .

17 (15) §.

R e p u b l i k e n s p r e s i d e n t f a t t a r b e s l u t i ä r e n d e n r ö r a n d e l a n d s k a p e t
Å l a n d p å s ä t t i 34 § r e g e r i n g s f o r m e n s t a d g a s .

Ä r e n d e n , s o m r ö r a l a n d s k a p e t , f ö r e -
d r a g a s i s t a t s r å d e t a v n å g o n m e d l a n d -
s k a p e t s s j ä l v s t y r e l s e f ö r t r o g e n o c h
t i l l u p p d r a g e t a v s t a t s r å d e t f ö r o r d -
n a d p e r s o n .

18 (16) §.

L a n d s k a p s s t y r e l s e n s s a m m a n s ä t t n i n g ä v e n s o m d e s s
o c h l a n t r å d e t s å l i g g a n d e n i n o m d e i d e n n a l a g s t a d g a d e g r ä n s e r , s å o c k
d e f ö r l e d a m ö t e r i l a n d s k a p s s t y r e l s e n g ä l l a n d e

kompetensvillkor bestämmas genom landskapslag.

19 (17) §.

Under r i k e t s allmänna förvaltning kvarstå:

- 1) handhavandet av utrikesärendena;
- 2) justitieförvaltningen;
- 3) förvaltningen av militära angelägenheter;
- 4) förvaltningen i fråga om statens säkerhet;
- 5) statens finansförvaltning;

6) den statsmyndighet ankommande allmänna tillsynsbefogenheten över undervisningsväsendet, för såvitt angår de områden, som jämligt ll § 3 mom. 6 punkten hänförs till rikets lagstiftningsbehörighet;

7) förvaltningsverksamheten och tillsynsbefogenheten inom den del av hälso- och sjukvårdens lagstiftningsområde, som enligt ll § 3 mom. 15 punkten är riket förbehållen, för såvitt sagda förvaltning icke enligt allmän lag eller förordning ankommer å kommunerna, och bör härvid iakttagas:

att på hälso- och sjukvårdens område verksamma läkare, sjuk- och medikalgymnaster, massörer, hälsosystrar, sjuksköterskor, sjukvårdare och barnmorskor, vilka äro finska medborgare men i Sverige erhållit sin utbildning och förklarats kompetenta, skola utan dispens vid utövandet av sin verksamhet på Åland anses fylla de fordringar, som finnas uppställda för utövande av motsvarande sysslor i övriga delar av riket:

att fastställande av reglementen och instruktioner för sjukvårds- och förlossningsanstalter, som upprätthållas av landskapet, kommun eller kommunal sammanslutning, samt utnämning av ansvarig läkare vid sådan anstalt ankommer å landskapsstyrelsen efter det medicinalstyrelsens yttrande i

ärendet inhämtats;

att regleringen av distrikts-, stads- och kommunalläkares tjänstgöringsområden ankommer å landskapsstyrelsen efter medicinalstyrelsens hörande,

att besättande av distriktsläkartjänst ankommer å landskapsstyrelsen i/samråd med medicinalstyrelsen och att utnämning av stads- och kommunalläkare tillkommer landskapsstyrelsen efter det val ägt rum samt medicinalstyrelsen avgivit utlåtande angående den valdes behörighet och lämplighet för tjänsten;

att meddelande av tillstånd till inrättande av privata sjukvårds- och förlossningsanstalter i landskapet och godkännande av deras föreståndare tillkommer landskapsstyrelsen efter det medicinalstyrelsens utlåtande i ärendet inhämtats; samt

att handhavandet av köttkontrollen på Åland ankommer å landskapsstyrelsen, dock så att vederbörande statsmyndighet äger förordna köttkontrollör och godkänna slaktinrättning och köttkontrollstation samt pröva och avgöra besvär över köttkontrollörs åtgärder;

8) de grenar av statsförvaltningen, som omförmälas under 11 § 3 mom. 17 punkten, dock så att förvaltningen av lufttrafiken inom landskapet på sjukvårdens och turismens områden ankommer å landskapsstyrelsen; förvaltningen av statens kommunikationer samt den förvaltning, som hänför sig till övriga kommunikationer med avseende å transitotrafiken och, i samråd med vederbörande landskapsmyndighet, samtrafiken mellan landskapet Åland och fastlandet;

9) verkställande av expropriation av fast egendom för statsverkets or-

dinarie förvaltningsbehov, dock att landskapsstyrelsen skall beredas tillfälle att avgiva utlåtande innan beslut om sådan expropriation av statsrådet fattas; ävensom

10) de administrativa uppgifter, vilka i övrigt föranledas av i ll § nämnda ärenden, som förbehållits rikets lagstiftningsbehörighet,

I övriga delar handhaves förvaltningen av självstyrelsemyndigheterna (utesl.), såvida densamma icke enligt denna lag ankommer å republikens president eller statsrådet.

Till rikets centralförvaltning hörande fackmyndigheter äro förpliktade att i förekommande fall, där särskild sakkunskap är erforderlig, inom gränserna för sin allmänna behörighet och för såvitt laga hinder icke möter, på därom gjord anhållan bistå landskapsstyrelsen vid handhavande av de till självstyrelseförvaltningen hörande uppgifterna. Angående dylik handräckning gäller vad som redan är eller framdeles varder genom förordning närmare stadgat.

20 (18) §.

Genom förordning kunna, med landskapsstyrelsens begivande, å rikets allmänna förvaltning ankommande uppgifter för viss tid eller tillsvidare tilldelas landskapsförvaltningen, ävensom till landskapsförvaltningen hörande uppgifter överföras på rikets allmänna förvaltning.

Utan hinder av förordning, som i l mom. sägs, må landstinget inom gränserna för sin lagstiftningsbehörighet antaga landskapslag, som innebär ändring av förordningen. Ej må dock sådan landskapslag träda i kraft innan förordningen ändrats eller upphävt.

Uppsäges i l mom. nämnd förordning

eller antages i 2 mom. omförmäld
landskapslag, skall förordning om
ändringen eller upphävandet utfärdas
inom ett år efter uppsägningen eller
efter det under rättelse om landskaps-
lagens ikraftträdande delgivits re-
geringen.

IV. Lagstiftningen.

21 (19) §.

Domsrätten i rättegångsmål och -ärenden utövas av statens domstolar.

22 (20) §.

Förvaltningsrättsliga besvärsmål avgöras av länsstyrel-
sen.

V. Landskapets hushåll- ning och ålandsdele- gationens uppgifter.

23 (21) §.

Landskapet Åland har rätt att för sina behov använda inkomsterna
från (utesl.) närings- och nöjesskatter, och äger
landstinget besluta om dessa skatter.

Landstinget äger jämväl för landskapets be-
hov påbjuda en tilläggsskatt å inkomst att (utesl.)
påföras och uppbäras i samband med statens allmänna in-
komstskatt liksom ock att pålägga tillfällig extra in-
komstbeskattning, ävensom bestämma de avgifter, vilka
skola erläggas för landskapsförvaltningen underlydande myndigheters
tjänsteförrättningar och expeditioner så ock för anlitande av landska-
pets inrättningar.

Tilläggsskatten och den tillfälliga
extra beskattningen skola utgå enligt
av landstinget fastställda grunder.
De beslut, som i 1 och 2 mom. nämnas,
träda i kraft utan sådan delgivning,
som i 14 § påbjudes, men börarmeddelas landshövding-
en till kännedom.

Landskapet Åland tillkommer rätt
att, utöver här ovan nämnda inkomster
och skatter, för kulturella och andra
landskapets allmänna väl befrämjande
ändamål använda det årliga anslag,
som enligt särskild lag skall till

l a n d s k a p e t u r s t a t s m e d e l u t g i v a s s å -
s o m v e d e r l a g f ö r f r å n g å n g n a g r u n d -
s k a t t m e d e l .

24 (22) §.

Landshövdingen äger förbjuda verkställighet av beslut, som rör beskattning, om han finner att beslutet:

- 1) försvårar varuutbytet mellan in- och utlandet eller mellan landskapet Åland och fastlandet;
- 2) innefattar oskäligen eller för trafiken skadliga avgifter å anläggandet av allmänna vägar, farleder eller landskapsförvaltningen underlydande inrättningar; eller
- 3) har till följd att beskattningen uppenbarligen förfördelar enskilda skattdragande eller olika samhällsklasser.

Har landshövdingen förbjudit verkställande av beslut, skall beslutet underställas republikens presidents prövning.

25 (23) §.

Nyttjanderätten till statens jordegendom i landskapet Åland övergår till landskapet, dock icke beträffande sådan egendom, som förblir anslagen till boställen åt statens tjänstemän, ej heller till den egendom, som nu eller framtiden kommer till användning för statsverkets behov.

Genom förordning, utfärdad med l a n d s k a p s s t y r e l s e n s begivande, kan landskapsförvaltningen tilldelas befogenhet att i kolonisationssyfte upplåta mark under äganderätt å sådan del av statens i landskapets vård befintliga jordegendomar, som ej blivit till stomläggning undantagen; skötsel i fråga om rätt till dylikt jordförvärf samt löseskillningens bestämmande i tillämpliga delar gälla vad beträffande statens boställen i sådant syfte är föreskrivet, likväl med iakttagande av vad om rätt att innehåva fastighet i landskapet Åland är i lag särskilt stadgat. Influten löseskillning förvaltas av statsverket, men avkastningen därav tillkommer landskapet såsom vederlag för frångången nyttjanderätt.

26 (24) §.

Om upptagande av lån för landskapets gemensamma gagn eller för särskilda dess behov besluter landstinget. För upptagande av obligationslån ävensom lån i utlandet erfordras samtycke av republikens president.

27 (25) §.

Kostnaderna för den förvaltning, som enligt 19 § fortfarande handhåves av statens myndigheter, liksom ock de utgifter, vilka härflyta av rättsvården, bestridas ur statens medel. Övriga utgifter för landskapets behov bestridas av landskapet självt m e d r ä t t l i k v ä l

för landskapet att jämlikt de i 29 § stadgade grunder få utgifterna för självförvaltningens ordinarie behov utjämnade genom statsbidrag.

Landskapets årliga inkomst- och utgiftsstat fastställles av landstinget. Angående sättet för årsstatens uppgörande samt för fattande av beslut om ändring i och tillägg till fastställd årsstat stadgas genom landskapslag.

Särskild årsstat skall av landstinget fastställas för de i 23 § 4 mom. nämnda vederlagsmedlen samt landskapets övriga enskilda inkomster och utgifter.

28 (26) §.

Den skattefinansiella utjämnningen mellan riket och landskapet Åland verkställles av ett särskilt organ, ålandsdelegationen, dels genom ordinarie bidragsreglering dels genom beviljande av extraordinarie bidrag enligt de i 29 och 30 §§ stadgade grunder.

Ålandsdelegationen består av tvenne ledamöter, utsedda av statsrådet, samt tvenne, utsedda av landstinget. Ordförande i delegationen utses av republikens president efter överenskommelse med landstingets talman. Av republikens president, statsrådet och landstinget utses dessutom i förenämnd ordningen ersättare för ordföranden och envar ledamot. Delegationen är beslutförr, då ordföranden och samtliga ledamöter eller ersättare för dem äro närvarande.

Uppdraget att vara ordförande, ledamot eller ersättare i delegationen kan av republikens president, statsrådet eller landstinget återkallas, när skäl därtill anses föreligga.

Ordinarie bidragsreglering verkställes i efterhand för en tid av ett år i sänder. Till grund för utjämnningen skall läggas landskapets utgifter under finansåret för självförvaltningens ordinarie behov ävensom de landskapet under samma tid tillfallna inkomsterna.

Vid statsbidragets beräknande skall iakttagas:

att såsom ordinarie utgifter må anses anslagsbelopp för behov, vilkas tillgodoseende enligt de i denna lag fastställda behörighetsgränserna ankommer å landskapet och vilka icke äro att hänföra till de i 30 § angivna extraordinarie utgifterna;

att kostnaderna för självförvaltningens ordinarie behov skola utjämnas genom statsbidrag i den utsträckning, vari motsvarande ändamål i övriga delar av riket tillgodoses eller understödas;

att landskapet således skall genom bidragsregleringen komma i åtnjutande av lika förmåner som dem, som på motsvarande områden beredas övriga delar av riket, varvid bör beaktas landskapets avskilda läge, särförhållanden, rådande prislägen på Åland och befolkningens särskilda levnadsbetingelser samt härav påkallade anslagsbehov;

att landskapet bör ansvara för de kostnader, som påkallas av ålandsdelegationens verksamhet såsom organ för den skattefinansiella utjämnningen, till den del dessa kostnader hänföra sig till de av landstinget utsedda ledamöterna av delegationen, medan

däremot övriga kostnader för delegationen bestridas ur statsmedel;

att ränteutgifter, som uppkommit genom upplåning av erforderliga tillskottsmedel för bestridande av sådana landskapets kostnader, vilka ur statsmedel ersättas, skola gå i utjämning vid regleringen;

att subventioner och understöd böra vid regleringen beaktas, för såvitt desamma motsvara jämförliga kostnader för av staten upprätthållen eller understödd enahanda verksamhet; ävensom

att till landskapets inkomster, vilka skola vid regleringen beaktas, böra hänföras av landskapet uppburna närings- och nöjesskatter ävensom avgifter för landskapsmyndigheternas tjänsteförordningar och expeditioner och för anlåtande av landskapets inrättningar, samtliga dessa skatter och avgifter beräknade enligt i riket stadgade grunder, inkomsterna från statens, av landskapet övertagna jordegendomar och fiskerier, samt ränteinkomster och andra löpande eller tillfälliga inkomster, men icke de i 23 § 4 mom. nämnda vederlagsmedlen samt landskapets övriga enskilda inkomster och ej heller i 23 § 2 mom. omförmäld tilläggsskatt och tillfällig extra beskattning.

30 (26) §.

Har landstinget gjort framställning om beviljande av bidrag till extraordinarie utgifter, fattas beslut (utesl.) härom av ålandsdelegationen.

Såsom extraordinarie utgifter anses större engångsutgifter för bekostande eller understödande av anstalter, inrättningar eller företag, vilka med

avseende å planläggning och kostnadsberäkning kräva en särskild ingående behandling icke sammanhör med den ordinarie budgetregleringen. Ej må extraordinarie statsbidrag beviljas, med mindre anslaget avser att tillgodose ett ändamål, hörande till självförvaltningens område, ej heller till högre belopp än vad som för motsvarande ändamål anslås i andra delar av riket, därest icke på Åland rådande prislägen, landskapets särförhållanden och avskilda läge eller befolkningens särskilda levnadsbetingelser påkalla avvikelse härutinnan.

Ålandsdelegationens beslut rörande ordinarie bidragsreglering och beviljande av extraordinarie bidrag skola för att bliva gällande stadfästas av republikens president. Underställning till republikens president skall äga rum även i det fall, att landstingets framställning om beviljande av extraordinarie bidrag blivit av delegationen avslagen.

Beslut, som underställts republikens presidents prövning, skola stadfästas oförändrade eller ogillas.

Vinner ålandsdelegationens beslut angående ordinarie bidragsreglering icke oförändrat republikens presidents stadsfästelse, skall ärendet hänskjutas till delegationen i avseende å förnyad behandling. Godkännes icke beslut om extraordinarie bidrag, kan ärendet, därest sådant anses vara av omständigheterna påkallat, likaledes återförvisas till delegationen.

Vid underställning av sitt beslut om beviljande av extraordinarie bidrag äger delegationen framställa förslag angående tiden, sättet och

ordningen för bidragets utgivande, samt angående de villkor, som böra härvid fästas i syfte att säkerställa bidragsbeloppets användande för det avsedda ändamålet.

32 §.

Landskapets behov av medel för självförvaltningens genomförande och vidmakthållande skall i avbidan på utjämnningen tillgodoses genom årliga, på framställning av ålandsdelegationen i statsförslaget upptagna förskottsanslag vill erfordrerligt belopp. Dessa förskott skola gå i avräkning å det slutliga bidragsbeloppet.

33 §.

Utöver vad ovan sägs åligger det å landsdelegationen:

att på anmodan tillhandagå statsrådet och dess ministerier med utlåtanden;

att enligt statsrådets uppdrag utarbeta förslag till förordningar, som avses i 20 §;

att till högsta domstolen avgiva i 43 § förutsatta utlåtanden, samt

att till landskapsstyrelsen avgiva utlåtanden angående förslag till landskapsförordning.

VI. Tjänstgöring vid civilförvaltningen i stället för fullgörande av värnplikt.

34 (27) §.

Landskapet Ålands inbyggare äro skyldiga att (utesl.), i stället för fullgörande av värnplikt, tjäns t göra vid civilförvaltningen såsom därom i rikslag med landstingets bifall särskilt stadgas.

Vad här ovan stadgats, gäller dock icke dem, vilka efter fyllda tolv år inflyttat till landskapet Åland från annan ort i Finland, där de

skulle hava varit värnpliktiga.

Sådan inbyggare i landskapet, som i första momentet åsyftas, må dock, där han det åstundar, fullgöra värnplikt vid r i k e t s krigsmakt.

38 (30) §.

VII. D e o f f e n t l i g a t j ä n s t e r n a .

35 (28) §.

Landskapsförvaltningen underlydande tjänster och befattningar inrättas och tjänstemän till desamma utnämnas av l a n d s k a p s s t y r e l s e n .

36 (29) §.

Statsmyndigheternas (u t e s l .) i landskapet Åland samt å l a n d s d e l e g a t i o n e n s ämbetsspråk (u t e s l .) är svenska. Angående finsktalande sakägares rätt att i egen sak, som av myndighet handlägges, använda sitt eget språk samt på detta språk utfå expedition, gälle vad i allmän språklag stadgas angående svensk-talandes rätt i e n s p r å k i g t f i n s k t o m r å d e .

37 § (2 § garantilagen).

Ålands landsting och kommuner äro icke skyldiga att underhålla eller lämna bidrag till andra skolor än sådana, i vilka undervisningsspråket är svenska.

I statens undervisningsanstalter skall undervisningsspråket vara svenska.

Utan vederbörande kommuns samtycke må ej undervisning i finska meddelas i folkskola, som underhållles eller åtnjuter understöd av staten eller kommun.

P r i v a t s k o l a k a n i l a n d s k a p e t i n r ä t t a s e n d a s t m e d t i l l s t å n d a v l a n d s k a p s s t y r e l s e n .

38 (30) §.

Skriftväxlingsspråket mellan de till landskapsförvaltningen hörande myndigheter och statsmyndigheterna i landskapet Åland, s å o c k m e l l a n n ä m n d a m y n d i g h e t e r , å e n a s i d a n , s a m t å d e n a n d r a s i d a n r i k e t s r e g e r i n g , c e n t r a l a m y n d i g h e t e r o c h s å d a n a ö v e r d o m s t o l a r o c h s t a t s m y n d i g h e t e r , v i l k a s d o m k r e t s e l l e r f ö r v a l t n i n g s d i s t r i k t i n n e f a t t a r f ö r u t o m l a n d s k a p e t Å l a n d j ä m v ä l v i s s a n n a n d e l a v r i k e t s o m r å d e , skall vara svenska.

H ö g s t a d o m s t o l e n s u t l å t a n d e n o c h a v g ö r a n d e n i ä r e n d e n , s o m r ö r a l a n d -

stadganden.

Ordinarie bidragsreglering, som då lagen träder i kraft är beroende på åtgärd av ålandsdelegationen, skall med iakttagande av de i denna lag stadgade grunder verkställas för en period av sammanlagt tre finansår, varefter den i 29 § påbjudna ettårsregleringen begynner.

Lagar och författningar, som i riket utfärdats före den 7 maj 1920, då självstyrelse för landskapet Åland infördes, och vilka till sin art jämlikt 13 § äro att hänföra till landskapets lagstiftningsbehörighet, skola fortfarande lända till efterrättelse, för såvitt ändring i desamma icke gjorts eller göres i den ordning, som i denna lag stadgas.

Har genom denna lag rikslagstiftningen tillförts område, som enligt äldre lag reglerats genom landskapslag, eller har genom denna lag till landskapets lagstiftningsbehörighet överförts område, som tidigare reglerats genom rikslagstiftning, skall sådan under tiden mellan självstyrelsens införande och denna lags ikraftträdande tillkommen landskapslag eller rikslagstiftning fortfarande tillämpas i landskapet Åland, intill dess de varda i stadgad ordning upphäva, landskapslagen genom förordning och rikslagstiftningen genom landskapslag.

Där i lag eller särskild förordning förekommer hänvisning till lagrum, som ersatts genom bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Helsingfors, den

REPUBLIKENS PRESIDENT

Justitieminister

L a g

angående ändring av lagen om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland.

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet i den ordning 67 § i riksdagsordningen föreskriver samt med Ålands landstings bifall, skola 1, 2, 4 och 6 §§ i lagen den 1 april 1938 angående utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland, 1 och 2 §§ sådana dessa lyda i lagen den 1 september 1939, erhålla följande ändrade lydelse:
1 §.

Har fastighet, belägen inom landskapet Åland, genom köp, gåva eller bytesavtal överlåtits till någon, som ej åtnjuter åländsk hembygdsrätt, eller till bolag, andelslag, förening, annan sammanslutning eller stiftelse, som ej har hemort inom landskapet eller, även om hemorten är inom landskapet, icke under minst fem år utövat verksamhet på Åland, och vilja flere med stöd av 5 § i lagen den om självstyrelse för Åland lösa fastigheten, tillkommer, där förvärvaren icke träffat avtal om sådan överlåtelse, som i 2 § 2 mom. sägs, landskapet, den kommun, inom vilken fastigheten är belägen, och enskild person, som har hembygdsrätt på Åland, rätt till lösning i ny nämnd ordning. Mellan två eller flere enskildapersoner avgör lotten. Landskapets rätt utövas av landskapsstyrelsen.

2 §.

Den, som önskar lösa fastighet, varom i 1 § är fråga, anmäla därom skriftligen hos landshövdingen inom trettio dagar efter det (utesl.) tillkännagivande om lagfarten å vederbörande kommuns anslagstavla anslagits. Landshövdingen åligger att, efter att hava hört överlåtare och förvärvaren, förordna, huruvida fastigheten är lösning underkastad.

Har beträffande fastighet bestämts, att den är lösen underkastad, och har förvärvaren icke inom en månad, räknat från den dag

i l mom. nämnt beslut erhållit laga kraft, överlåtit fastigheten åt någon, som i landskapet åtnjuter hembygdsrätt, eller till sammanslutning eller stiftelse, som under minst fem år utövat verksamhet på Åland och har hemort inom landskapet, bestämme landshövdingen enligt 1 § vem lösningsrätten skall tillkomma. Då lottning i dylikt fall blir nödig, verkställles den av landshövdingen i lantrådets närvaro.

Då landsfastighet löses, skall den avträdas den 14 mars, som inträffar närmast efter tre månader räknat från den dag, då slutligt avgörande träffats därom, vem lösningsrätten skall tillkomma. Stadsfastighet skall avträdas den vardag, som inträffar närmast efter två månader från sagda tidpunkt. Överenskomma sakägarna om annan överlåtelsedag, lände det till efterrättelse.

Löseskillingen jämte sex procents ränta från överlåtelsedagen skall vid förlust av lösningsrätten erläggas senast den dag löseskillingen efter överenskommelse bestämts eller, i fall löseskillingens belopp överlämnats till domstols prövning, senast inom trettio dagar efter det domstolens utslag fallit.

Ej må inteckning i överlåten fastighet på Åland beviljas den nya ägaren innan den i 2 § 1 mom. angivna termen för anmälan om lösningsanspråk tilländalupit, därest icke den nya ägaren visar, att han åtnjuter åländsk hembygdsrätt eller enligt 5 § i självstyrelselagen för Åland är med sådan person jämställt bolag, andelslag, förening annan sammanslutning eller stiftelse. Har anmälan om lösningsanspråk gjorts, bör meddelande därom omedelbart av landshövdingen tillhandahållas domaren, och må i detta fall inteckning i fastigheten icke beviljas, innan frågan om lösningsrätten och löseskillingens belopp slutligt avgjorts.

Ändring i (u t e s l .) landshövdingens beslut sökes i den ordning allmän lag stadgar.

Helsingfors, den

REPUBLIKENS PRESIDENT

Justitieminister

F ö r o r d n i n g

om ändring av förordningen angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland.

Med stöd av 7 § i lagen den 6 maj 1920 angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för Åland ändras härmed, på föredragning av justitieministern, 9 § i förordningen av den 13 januari 1922 angående självstyrelselagens bringande i verkställighet såsom följer:

9 §.

Landskapslagar o c h l a n d s k a p s f ö r o r d n i n g a r j ä m t e r e p u b l i k e n s p r e s i d e n t s t i l l - k ä n n a g i v a n d e a n g å e n d e l a n d s k a p s l a g a r - n a s i k r a f t t r ä d a n d e , s å o c k a n d r a l a n d s t i n g s b e s l u t a v a l l m ä n n a r e b e t y d e l s e k u n g ö r a s i e n s ä r s k i l d Å l a n d s f ö r f a t t n i n g s s a m - l i n g b e n ä m n d p u b l i k a t i o n , v a r i s k o l a i n t a g a s j ä m v ä l d e i 1 2 o c h 2 0 § § a v l a g e n o m ä n d r i n g a v s j ä l v - s t y r e l s e l a g e n f ö r Å l a n d n ä m n d a f ö r o r d n i n g a r .

Helsingfors, den

REPUBLIKENS PRESIDENT

Justitieminister

M o t i v .

=====

Inledande översikt. Kommitténs uppdrag.

Lagen om självstyrelse för Åland stadfästes av republikens president den 6 maj 1920 och publicerades följande dag i Finlands författningssamling. Lagen kunde emellertid av kända orsaker icke å utsatt tid bringas i verkställighet och självstyrelseorganen vidtogo med sin verksamhet först år 1922. Den åländska landskapsautonomin har sålunda inemot ett kvartsekel varit i funktion.

Vid tillämpning av Ålands självstyrelse i praxis har framgått, att autonomilagstiftningen lider av särskilda otydligheter. Såsom en brist i ålandslagen bör särskilt annoteras, att kompetensfördelningen mellan riket och landskapet icke blivit utstakad med önskvärd skärpa och tydlighet samt att denna lag vid kompetensprövningen erbjudit åtskilliga tolkningssvårigheter. Många behörighetsfrågor hava genom lagtillämpning blivit lösta, andra kvarstå oavgjorda och nya sådana kunna yppa sig i den mån landskapet gör bruk av sin lagstiftningsrätt.

Från åländsk sida har villigt erkänts, att självstyrelselagen tillfört landskapets befolkning betydande förmåner i fråga om lagstiftnings-, förvaltnings- och självbeskattningsrätt och att självstyrelseorganen, i viss mån genom densamma förmått jämna vägen för utveckling och framåtskridande inom landskapet. Men å andra sidan har av landskapets myndigheter upprepade gånger framhållits önskemålet om en revision av självstyrelselagstiftningen i syfte att avlägsna de otydligheter, som vidlåda densamma. Den omständigheten att på grund av meningsskiljaktighet rörande självstyrelselagens rätta tolkning särskilda lagar blivit av Ålands landsting antagna men icke fått träda i kraft har utgjort ett irritationsmoment, som enligt vad från åländskt håll uttalats bibragt ålänningarna den uppfattning, att en frisinad tolkning av lagen i många fall fått vika för en med autonomisystemets anda och syftemål oförenlig restriktiv tolkning.

Regeringen har även för sin del tidigare uppmärksammat förberörda, intressekonflikter och tagit i övervägande, huruvida en lagteknisk bearbetning av självstyrelselagen vore av behovet påkallad. I sådant syfte har statsrådet den 22 september 1938 tillsatt en kommitté¹⁾ med uppdrag att verkställa en granskning av självstyrelselagstiftningen samt att eventuellt uppgöra förslag till f ö r t y d l i g a n d e av lagtexterna.

Statskommitténs utredningsarbete föreligger uti ett den 20 februari 1939 dagtecknat vidlyftigt betänkande, vilket icke blivit till tryck befordrat men som av justitieministeriet ställts till förfogande. Statskommittén framhåller, att utredningen på grund av frågans svårlösta natur blivit både ingående och omfattande. Endast de mest uppenbara bris-

1) Citeras s t a t s k o m m i t t é n .

terna hade på grund av regeringens direktiv ansetts böra avhjälpas, medan större förskjutningar i behörighetsgränserna, sådana desamma av rikets myndigheter fastslagits, i allmänhet undvikits.

Efter det statskommitténs betänkande inkommit till statsrådet har justitieministeriet anmodat lagberedningens IV avdelning att på basen av betänkandet uppgöra förslag till regeringsproposition i ämnet. Sedan uppdraget fullgjorts insände lagberedningen jämte skrivelse av den 9 maj 1939 förslag till proposition angående ändring av lagen om självstyrelse för Åland. Detta propositionsförslag är i sak överensstämmande med statskommitténs förslag. Någon vidare åtgärd i ärendet har icke vidtagits.

Inom Ålands landsting hade emellertid en revision av självstyrelselagen länge ansetts såsom ett ofrånkomligt villkor och en nödvändig förutsättning för ett friktionsfritt och fruktbärande lagstiftningsarbete till fromma för landskapet och dess befolkning samt därmed även för riket i dess helhet. Landstinget hade förty med beaktande av en inom tingen framförd petition tagit initiativ till omedelbara åtgärder för ernående av en sådan revision av självstyrelselagen, att denna kunde tillgodose landskapets skäliga anspråk på att komma i åtnjutande av den autonomi, som varit avsedd för landskapet, samtidigt som den tillgodosåge rikets berättigade intressen. Beredningen av detta reformkrav överlämnades av landskapsmyndigheterna åt en särskild kommitté under ordförandeskap av dåvarande landshövdingen i landskapet Åland Ruben Österberg. Denna kommitté avlämnade den 24 oktober 1941 sitt, av landskapsnämnden till tryck befordrade betänkande ¹⁾.

Landstingskommittén hade vid uppgörandet av sitt förslag följt de huvudlinjer, som landskapet för dess arbete utstakat.

På grund av uppdragets natur och omfattning hade ämnet av sagda kommitté bearbetats på en bredare bas och utan de begränsningar, som statskommittén hade sig förelagda. Landstingskommittén hade sålunda ansett sig oförhindrad att föreslå ej blott redaktionella förbättringar samt jämkningar och kompletteringar av lagtexten utan även förskjutningar av behörighetsgränserna dels till rikets dels till landskapets förmån, där sådant varit av behovet påkallat.

I huvudsaklig anslutning till nämnda kommittébetänkande har Ålands landsting sedermera till regeringen insänt en den 26 februari 1944 dagtecknad, till riksdagen ställd motion om ändring av lagen om självstyrelse för Åland. De i ärendet tillkomna handlingarna äro fortfarande oföredragna.

Genom en av Ålands landsting till Finlands regering riktad framställ-

1) Citeras l a n d s t i n g s k o m m i t t é n .

ning, dagtecknad den 11 september 1945, har spörsmålet om revision av Ålands autonomilagstiftning ånyo blivit aktuell och nya, av den ändrade politiska situationen föranledda synpunkter framförts till stöd för kravet om stabilisering av landskapets statsrättsliga ställning. I framställningen har landstinget velat fästa regeringens uppmärksamhet på önskvärdheten av, att de problem, som voro förknippade vid landskapet Åland, i en med den nya tidens krav överensstämmande anda av regeringen framfördes vid de stundande fredsförhandlingarna. Då Finland den 24 juni 1921 genom beslut av Nationernas förbunds råd tillerkändes suveräniteten över Ålandsöarna, hade man sökt uppnå en lösning, som var avsedd att skapa lugn och lycka på Åland. Erfarenheten under den tid, som förgått efter ålandsfrågans lösning, hade emellertid enligt landstingets åsikt givit vid handen, dels att den lagstiftning, som genomförts för att trygga ålänningarnas nationalitet, icke fungerat som man förutsatt, dels även att det gällande nationalitetsskyddet icke vore tillfyllest och att landskapet mött svårigheter vid utformningen av sin självstyrelse. Verklig oro hade den omständigheten framkallat, att de internationella garantierna för Ålands autonomi genom Nationernas förbunds upplösning försvagats.

För att undanröja de bekymmer, som gjorde sig gällande hos den åländska befolkningen, ansåg landstinget det vara sin oavvisliga plikt att söka få till stånd en tillfredsställande lösning av Ålands nationella problem. Landstinget fann det vara betydelsefullt att nu förbehållslöst, uppriktigt och offentligt framlägga sina önskemål för rikets regering, samtidigt som det uttalade sin fasta förhoppning att bli i tillfälle att öppet dryfta Ålands status i nuvarande världsläge.

Landstingets förenämnda, i korthet refererade framställning besvarades av statsrådet genom en till landstingets talman riktad skrivelse, uti vilken regeringen främst fastslog, att de angelägenheter, som i Ålands landstings nu nämnda framställning berördes, icke gällde sådana spörsmål, i vilka landstinget med stöd av självstyrelselagen ägde initiativrätt och befogenhet att påkalla vissa i lagen angivna åtgärder från regeringens sida. I den mån framställningen avsåg förhållande till utländsk makt och ändring av landskapets internationellt fastslagna ställning föll framställningen utom ramen för landstingets behörighetsområde. I skrivelsen uttalade statsrådet emellertid att de framställningar och förslag, som av landstinget göras, städse skulle med förståelse prövas av regeringen inom de gränser autonomilagstiftningen samt rikets enhet och suveränitetsprincipen det medgäve.

De anmärkningar och önskningsmål, som från åländsk sida framhållits i fråga om självstyrelselagens brister, föranledde regeringen att upp-

taga detta ärende på sitt arbetsprogram. Den 8 november 1945 beslöt statsrådet tillsätta en ny kommitté¹⁾ för uppgörande av förslag till revision av lagstiftningen om Ålands självstyrelse. Några begränsningar vid uppdragets fullgörande hade icke denna gång förelagts kommittén, utom i så måtto att beredningsarbetet borde utföras med beaktande av, att Åland utgör en integrerande del av Finland.

Ytterligare har Ålands landsting vid slutet av vintersessionen innevarande år till regeringen avlåtit en framställning i föreliggande fråga. Uti denna skrivelse uttalar landstinget, som stöder de i ovan omnämnda hemställan av den 11 september 1945 anförda synpunkterna, förhoppningen att revisionen av självstyrelselagstiftningen måtte leda till ett för landskapet godtagbart resultat. Tillika gav landstinget uttryck åt önskemålet, att regeringen, därest den bleve i tillfälle att vid den stundande fredskonferensen framföra sina synpunkter, måtte bevaka jämväl landskapets intressen i fråga om de med självstyrelsen förknippade internationella garantierna.

x x x

Genom sin ovan berörda motion har Ålands landsting åsyftat att avhjälpa påtagliga brister i autonomilagstiftningen samt att i möjligaste omfattning utjämna här framträdande kompetenskonflikter genom självstyrelselagens förtydligande. Motionen ger uttryck åt landskapets strävanden att stabilisera de vinningar den åländska landskapsförvaltningen varit avsedd att medföra för Ålands befolkning och att utbygga självstyrelsen med tillbörlig hänsyn tagen till lagens rätta mening och grund och så, att densamma utan hinder av en alltför trång rättstolkning verkligen skulle motsvara vad vid autonomilagens utfärdande åsyftats. Dessa önskemål, uttalade redan såväl av de internationella organen under den mellanfolkliga behandlingen av frågan om Ålands-öarnas rättsliga ställning som av Finlands statsminister inför riksdagen vid behandlingen av ärendet om införandet av självstyrelse för Åland, hava även vid nu föreliggande beredningsarbete godtagits, såvitt angår utvecklingen av landskapsautonomin och förtydligande av självstyrelselagens stadganden. Men å andra sidan har vid behandlingen av detta grannliga statsrättsliga och förvätningspolitiska problem i enlighet med statsrådets direktiv icke lämnats ur sikte, att jämväl statens intressen härvid böra beaktas, samt att slutmålet med kommitténs uppdrag bör vara att erhålla en praktiskt genomförbar lösning, som är förenlig med principen om rikets enhet och suveränitet. De utredningar och förslag, som vid det tidigare beredningsarbetet framlagts, hava till stor del kunnat utnyttjas och beaktas vid utarbetandet av nu föreliggande kommittéförslag.

1) Citeras kommittén.

Kommittén har ansett, att någon ingripande omgestaltning av Ålands statsrättsliga ställning och det nuvarande självstyrelsesystemet icke bör vidtagas utan autonomilagstiftningens grunder i allt väsentligt lämnas orubbade. Självstyrelselagen har granskats paragraf för paragraf och nödigbefunna rättelser vidtagits i resp. stadganden.

För vinnande av större överskådlighet har i kommitténs förslag upptagits jämväl de lagrum, som vid revisionen lämnats oförändrade. Lagens ingress är avfattad i enlighet härmed. Inom parentes har angivits paragrafföljden i den gällande självstyrelselagen samt lagen av den 11 augusti 1922, innehållande särskilda stadganden rörande landskapet Ålands befolkning (den s.k. garantilagen), vilken sistnämnda lag enligt kommitténs åsikt för vinnande av enhetlighet i lagstiftningskomplexet i detta sammanhang borde inkodifieras i självstyrelselagen.

Kommittén övergår nu till en redogörelse för de ändringsförslag, vilka nedan framläggas, samt för de synpunkter, som härvid varit för kommittén bestämmande. Vid uppdragets fullgörande har kommittén, förutom det material stats- och landstingskommittéernas betänkanden innehålla, begagnat sig av de vid autonomilagarnas beredning tillkomna handlingarna, nämligen den s.k. ålandskommitténs betänkande av den 3 december 1919¹⁾ samt ålandsdelegationens tryckta utredningar och protokoll²⁾ (serie I-VI). Av övriga källor må särskilt framhållas: R. E r i c h , Suomen Valtio-oikeus³⁾ samt den av A r t h u r T o l l e t o c h J o h n U g g l a år 1930 utgivna handboken rörande Ålands autonomilagstiftning⁴⁾.

Kommittén har i främsta rummet uppmärksammat bestämmelserna om kompetensfördelningen mellan riket och landskapet i fråga om lagstiftning och förvaltning. Dessa stadganden återfinnas i 9 och 17 §§ av självstyrelselagen. Ett annat viktigt ändringsförslag hänför sig till stadgandena rörande den ekonomiska utjämningen (26§), vilka stadganden i flere avseenden befunnits vara bristfälliga, ofullständiga och omöjliga att efter ordalagen tillämpa. Andra reformkrav, som av kommittén beaktats, äro införande av begreppet åländsk hembygdsrätt, regler angående användningen av Ålands landskapsflagga, ordnande av ålandsdelegationens förvaltningsrättsliga ställning och arbetsuppgifter, förfarandet vid landskapslagars utfärdande och vid handläggning av kompetenskonflikter, språklagstiftning, ålänningarnas tjänstgöringsskyldighet i stället för värnplikt m.m.

1) Citeras Å l a n d s k o m m i t t é n .

2) " Å . D .

3) " E r i c h .

4) " T o l l e t & U g g l a .

Lag om självstyrelse för Åland.

1 (1) §.

Ändringarna under denna paragraf äro av redaktionell art och innefatta endast en anpassning till den nya lagen i kronologiskt avseende.

2 (2 och 3) §.

Enligt den nuvarande avfattningen av 2 § hänföres till landskapet Ålands befolkning alla dem, som äro mantalsskrivna i någon av landskapets kommuner, och stadgas i paragrafen, att sagda befolkning i ärenden, som höra till landskapets självstyrelse, företrädes av landstinget. Genom införande av rättsbegreppet "åländsk hembygdsrätt" (se nedan 3 §) måste definitionen på begreppet Ålands befolkning omgestaltas, och hava hithörande bestämmelser uteslutits från denna paragraf.

Benämningen l a n d s k a p s n ä m n d för den centrala landskapsförvaltningens verkställande organ har i denna och övriga resp. paragrafer utbytt mot l a n d s k a p s s t y r e l s e n , vilket uttryck redan vunnit burskap och bättre motsvarar detta organs förvaltningsrättsliga ställning och arbetsuppgifter.

3 §.

Landstinget hade särskilda gånger i motionsväg föreslagit en sådan modifikation av de lagstadgade villkoren för lösningsrätt vid försäljning av fastighet, att desamma skulle bringas i konformitet med den i garantilagens 3 § stadgade förutsättningen för erhållande av kommunal rösträtt och rösträtt vid landstingsval, nämligen fem års bofasthet i resp. kommun. Genom lag av den 1 september 1939 blev garantilagens 5 § ändrad i det av landstinget äskade syftet, varigenom avsågs att bereda ökad trygghet för jordens bevarande i åländska händer. Härigenom har i själva verket burskap vunnits för införande i lagstiftningen av en särskild lokal medborgerlig status för de landskapets inbyggare, vilka en längre tid därstädes haft laga bo och hemvist.

I syfte att bringa reda och ordning i autonomilagstiftningens system har kommittén för den skull ansett vägande skäl föreligga att i lagstiftningen införa benämningen å l ä n d s k h e m b y g d s r ä t t . Villkoren för vinnande av hembygdsrätt bleve desamma, som innehållas i 3 § garantilagen och 5 § av samma lag i dess ändrade lydelse, nämligen mantalsskrivning och fem års bofasthet i någon av landskapets kommuner. Med nämnda rättsbegrepp borde då enligt kommitténs åsikt förknippas ej blott den kommunala rösträtten och rösträtten vid landstingsvalen ävensom reglerna för jordbesittningens bibehållande i befolkningens egna händer, utan även vissa nya rättsverkningar, med syftemål att skänka ålandsbefolkningen trygghet på nationalitetsskyddets område, i den mån detta låter sig genomföra utan kränkningar av suveränitetsprincipen.

Erfarenheten har givit vid handen, att de nuvarande garantierna för bevarandet av landskapets svenska språk, kultur och på tradition byggda lokala sedvänjor icke äro tillräckligt effektiva och icke fullt motsvara de syftemål, som av Folkens förbundsrad den 24 och 27 juni 1921 i sådant avseende utstakats. Inflyttningen till landskapet är jämförelsevis stor och möjligt är, att under de närmaste åren allt större kontingenter fastlandsbor komma att söka sin utkomst i landskapet och dra nytta av där rådande lugna och fredliga förhållanden. Något laga hinder för medborgare i Finland att vistas i eget land och att här fritt välja boningsort finnes icke och i fråga om mantalsskrivningen på Åland gälla samma regler som i riket. Men en viss kontrollrätt bör enligt kommitténs mening beredas landskapsmyndigheterna, för såvitt angår kriterierna för beviljande av den särskilda åländska hembygdsrätten åt inflyttad befolkning.

I sådant syfte skulle det enligt kommitténs förslag överlämnas åt landskapsstyrelsen att efter prövning och enligt vissa lagfästa grunder bevilja hembygdsrätt åt personer, som inflytta till landskapet efter lagens ikraftträdande. Förutsättning för hembygdsrättens beviljande bleve även i detta fall fem års oavbruten bosättning, men kunde denna termin i speciella fall, på grund av vägande skäl, förkortas. Ett övergångsstadgande erfordras för det fall, att någon vid lagens ikraftträdande ännu icke varit fulla fem år bofast inom landskapet.

Vissa inskränkningar hava i landskapets intresse ansetts påkallade även såvitt angår den inflyttade befolkningens näringsutövning. Enligt kommittéförslaget skulle rätt att inom landskapet idka öppen näring tillkomma endast dem, som åtnjuta åländsk hembygdsrätt.

I kommitténs lagtext har upptagits vissa från medborgarrättslagstiftningen hämtade grundläggande stadganden om förvärvande och förlust av hembygdsrätt. Detaljföreskrifter torde kunna meddelas genom landskapslag.

4 och 5 §§ (3 och 5 §§ garantilagen).

Under dessa paragrafer hava inkodifierats 3 och 5 §§ garantilagen, rörande förutsättningarna för kommunal rösträtt och rösträtt vid val till landstinget samt rätt att lösa fastighet på Åland. Dessa stadganden hade, på sätt redan under 3 § angivits, förbundits med och anpassats efter den åländska hembygdsrätten. Förutsättning för lösningsrätt vore icke blott att fastighet sålts till person, som ej har hembygdsrätt, utan även om densamma genom gåva eller byte överlåtits till sådan person. Tvivelsmål hava yppats därom, huru överlåtelse till juridisk person skall i detta avseende betraktas. Enligt kommitténs åsikt bör sammanslutningens hemort jämte fem års verksamhet inom landskapet härvid vara bestämmande. Tillika har bestämmelse intagits rörande tidpunkten för det pris, som

bör läggas till grund för domstolens värdesättning av inlösning underkastad fastighet, i vilken fråga olika åsikter uttalats.

Kommittén har såsom tidigare redan framhållits ansett skäl föreligga att göra rättigheten att på Åland driva öppen näring beroende av hembygdsrätten.

6 § (4 §, 1 § garantilagen).

Uti vissa av självstyrelselagens stadganden, nämligen i 6 §, 7 § 2 mom., 22 §, 32 § 2 mom., 34 och 35 §§, regleras landshövdingens ställning såsom riksregeringens representant på Åland. Någon ändring härutinnan torde icke vara av behovet påkallad. Inom sitt av självstyrelselagen begränsade verksamhetsområde har landshövdingen samma ställning som övriga landshövdingar. Genom förordningen av den 12 februari 1937 är l ä n s s t y r e l s e n allmän förvaltningsmyndighet i varje län under landshövdingens chefskap. Bl.a. ankommer handläggningen av de förvaltningsrättsliga besvärsmålen å den omorganiserade länsstyrelsen. Nu omförmälda förhållande har föranlett kommittén att vidtaga sådan ändring av gällande 4 § (2 meningen), 12 § 2 mom. och 20 §, att termen l a n d s h ö v d i n g e n i texten ersatts med l ä n s s t y r e l s e n .

I paragrafens första moment har i fråga om sättet för utnämning av landshövding införts garantilagens härom gällande stadganden med en nödigansedd komplettering, som avser det fall, att republikens president ansett sig icke kunna godkänna någon av de kandidater landstinget föreslagit.

Termen r e p u b l i k e n har i kommitténs lagförslag genomgående utbytts mot det i detta sammanhang riktigare uttrycket r i k e t .

7 (5) §.

Uti denna paragraf har i anslutning till gällande vallag för Åland införts ett förtydligande tillägg av innehåll, att valrätt vid landstingsval tillkommer de röstberättigade, som före valåret fyllt tjuguetta år.

8 och 9 (6 och 7) §§.

Innehållet i 6 och 7 §§ i gällande lag har sammanförts under en paragraf, 8 §. Den landshövdingen tillkommande befogenheten att sammankalla urtima möte/finge enligt förslaget utövas på uppdrag av republikens president, å vilken det jämväl ankomme att upplösa landstinget och förordna om nyval. Dessa ändringar avse att giva ett korrektare uttryck åt landstingets förhållande till statschefen och landshövdingen. Därjämte har i en särskild 9 § upptagits stadgande om presidentens befogenhet att utse ställföreträdare för landshövdingen, vilken befogenhet inskränkts till de fall, då landshövdingen är hindrad eller ämbetet vakant.

(Oförändrad).

11 (9) §.

Denna paragraf, som utgör en av hörnstenarna i den åländska landskapsförfattningen, fastställer kompetensfördelningen på lagstiftningsområdet mellan riket och landskapet. Fördelningen är i gällande lag sålunda bestämd, att de områden, som hänförs till rikets uteslutande lagstiftningsbehörighet, i paragrafen uppräknas. Alla uppgifter, som icke förbehållits republikens organ, tillhöra landskapet Åland. Enligt hävdvunna tolkningsregler böra grundlagsbud överhuvud tydas strängt efter ordalydelsen; särskilt där lagstiftaren stadgat undantag från en allmän rättsprincip har en sträng tolkning ansetts normgivande, enär därigenom minst avvikes från den allmänt gällande rätten. Då det emellertid i nu föreliggande fall gäller att skilja regel från undantag, hava tvivelsmål härutinnan yppat sig¹⁾. Sålunda har gjorts gällande, att man vid tolkningen städse bör utgå från att resp. lagstadganden, då självstyrelselagen ej med full tydlighet giver annat vid handen, böra hänföras till landskapets behörighetsområde. Denna uppfattning grundar sig på det system för kompetensfördelningen, som självstyrelselagen tillämpar och varigenom den lokala lagstiftningen kommer att framstå såsom det primära lagstiftningsförfarandet och rikets allmänna lagstiftning såsom den sekundära, som undantag medgivna lagstiftningen.

Enligt kommitténs mening måste vid fastställande av lagens rätta mening och grund tillbörlig hänsyn i de föreliggande fallen tagas till de olika rättsbudens syften samt de intresser och samhällsbehov lagstiftaren med desamma velat tillgodose ävensom till den rätt vidsträckt rörelsefrihet för de lokala organen, som autonomilagen avsett att förverkliga och ändamålet med autonomin betingar. För att giva stöd åt denna rättsuppfattning och vinna en större smidighet vid intressekonflikternas lösande samt ytterligare understryka andemeningen i självstyrelselagen härutinnan, har kommittén inledningsvis givit nu föreliggande paragraf en sådan avfattning, enligt vilken lagstiftningsrätten på Åland handhaves av landstinget med undantag av vissa i paragrafen uppräknade angelägenheter, som förbehållits statsmakten. Dessutom ingår i 20 punkten av denna paragraf en bestämmelse, att emå, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts, underliggert rikets behörighet.

Här nedan redogöres för de kompetensfrågor, som ansetts kräva rättelse eller förtydligande, samt för kommitténs ställningstagande till desamma:

a) G r u n d l a g s f r å g o r . (1 mom.).

Uttrycket grundlag i 9 § 1 mom. av gällande lag avser enligt kommit-
1) Tollet & Ugglas sid. 38.

téns åsikt enbart de till rikets statsförfattning hörande lagar, d.v.s. grundlagar i egentlig mening och likaså stadganden med privilegiehelgd, men icke lagar, vilka i olika ämnen kunna antagas av riksdagen uti den i 67 § riksdagsordningen stadgade ordning på den grund, att desamma eller delar av dem avse ett avlyftande av, resp. inskränkning uti det grundlagsskydd, som regeringsformen tillförsäkrar exempelvis den enskildes privaträttsliga förhållanden. Den omständigheten, att riksdagen antagit en viss speciallag i nu nämnd ordning, kan ej rubba de lagbestämda gränserna för rikets och landskapets lagstiftningsmakt. Kommittén har i föreliggande moment infört ett uttryckligt stadgande, som vidhandengiver, att grundlagsbegreppet bör tagas i denna inskräntare mening.

Bestämmelsen därom, att grundlagar ankomma å rikets exklusiva lagstiftning, lider den väsentliga inskränkning, att de till Ålands landskapsförfattning hörande grundlagarna, inklusive garantilagen och den till dess 5 § anslutna lagen av den 1 april 1938 (delvis ändrad genom lagen av den 1 september 1939) om utövande av lösningsrätt vid försäljning av fastighet i landskapet Åland, endast kunna med landstingets samtycke ändras, förklaras eller upphävas eller avvikelse från dem göras. Ett förbehåll härutinnan har av kommittén inryckts uti 11 § 3 mom.

b) A n g e l ä g e n h e t e r , o m v i l k a b e s l u t e n l i g t r e g e r i n g s f o r m e n i c k e k a n f a t t a s a n n a t ä n m e d r i k s d a g e n s s a m t y c k e . (1 mom.).

Härmed avses: fråga om rikets område och gränser (3 § R.F.), frågor om fördrag med utländska makter samt om krig och fred (33 § R.F.) samt frågor om upptagande av statslån (64 § R.F.). När dessa angelägenheter enligt lagtexten hänförts till l a g s t i f t n i n g e n s område, vilket icke sammangår med R.F.:s system, har kommittén ansett en redaktionell rättelse i berörda del vara av behovet påkallad.

c) A v k r i g s t i l l s t å n d e l l e r k r i s t i d p å k a l l a d u n d a n t a g s l a g s t i f t n i n g . (3 mom. 1 p.).

Av medborgarskapet härflytande allmänna rättigheter kunna enligt 16 § R.F. genom lag underkastas inskränkningar dels på grund av förhållandena under krigstid eller uppror, dels även annars med avseende å personer i krigstjänst. Hithörande lagstiftningskomplex äro enligt 3 mom. 1 p. förbehållna rikets exklusiva lagstiftningsmakt. Till detta rättsområde ansluter sig även den med stöd av åberopade stadgande i R.F. efter självstyrelselagens utfärdande tillkorna lagstiftningen om krigstillstånd (lag av den 26 september 1930 ävensom ett flertal andra författ-

ningar i samma ämne). Det bör anses ligga i rikets välförstådda intresse att denna särlagstiftning, som innefattar bl.a. speciella bestämmelser om upprätthållande av allmän ordning och säkerhet, om tillgodo-seende av vissa militära intressen samt om reglering av särskilda ekonomiska förhållanden under pågående eller hotande krig eller uppror eller vid mobilisering av krigsmakten, underlyder rikets uteslutande lagstiftningsmakt. Under krigstiden 1939-1940 hade landskapet fogat sig i alla härmed förenade inskränkningar, oavsett att olika åsikter uttalats därom, huruvida dessa i allo täcktes av självstyrelselagen i dess nuvarande lydelse. Under senare tid hava nya lagar och författningar ytterligare tillkommit, vilka i avsevärd mån utvidgat gränserna för krigs- och kristidslagstiftningen.

Kommittén anser, att landskapet såsom en integrerande del av riket icke kan undandraga sig att, i likhet med övriga delar av statsområdet bära de bördor och uppföringar, som kristiden pålagt landet. Detta har av landskapet erkänts och beaktats. Denna utvidgning de facto till rikets förmån på landskapsautonomins bekostnad synes böra erhålla ett positivt uttryck i lagtexten. Såväl livsmedels- och prisreglering som ock övriga inskränkningar i finska medborgares allmänna rättigheter, som under rådande, av ekonomisk kristid framkallade undantagsförhållanden äro nödvändiga och vilka förutsätta enhetlig reglering över hela statsområdet, hava i enlighet härmed av kommittén upptagits bland de till rikets lagstiftningskompetens hörande rättsområdena.

d) L a g s t i f t n i n g e n a n g å e n d e e x p r o p -
r i a t i o n . (3 mom. 1 p.).

Spörsmålet rörande lagstiftningsbehörigheten i fråga om expropriation av egendom för allmänt behov berördes alls icke i Ålandskommitténs lagförslag. Av motiveringen framgår dock, att detta rättsgebit ansetts böra hänföras till landskapets kompetens. Propositionen i ämnet till 1919 års riksdag upptog ett stadgande av innehåll, att lagstiftning om "rätt till expropriation för statens behov" skulle ankomma å rikets organ. Vid riksdagsbehandlingen erhöll stadgandet sådan avfattning, att lagstiftningen angående expropriation borde förbehållas republikens lagstiftningsorgan, med undantag av lagstiftning rörande expropriation för landskapet Ålands behov mot full ersättning.

Landskapet har även gjort bruk av sin lagstiftningsrätt inom de av självstyrelselagen utstakade gränserna. Den i ämnet utfärdade landskapslagen har utformats i huvudsaklig överensstämmelse med rikets expropriationslag av den 14 juli 1898, dock med vissa nödig ansedda förenklingar.

Begreppet "landskapet Ålands behov" måste anses vara i viss mån svävande, men har av rikets myndigheter tolkats restriktivt efter ordaly-

delsen. Byggandet av landsväg har ansetts vara ett landskapets behov, varemot de bestämmelser, som reglera expropriationsrätten beträffande kommunala och bygdevägar, ansetts falla utom ramen för landskapets lagstiftningsbehörighet. Behöver landskapet tomt för en inrättning och erfordras expropriation, sker denna enligt landskapets lag, men för anskaffande av en tomt till en kommunal folkskola enligt rikets lag. Samma åtskillnad iakttages i fråga om expropriation av mark för elektriska ledningar till förmån för landskapet, resp. för motsvarande tvångsinlösen till förmån för enskild person eller bolag.

Den i lagen upptagna formuleringen av nu ifrågavarande stadgande synes sålunda icke rätt överensstämma med autonomilagstiftningens system i övrigt och någon rimlig anledning till upprätthållande av en kompetensfördelning enligt ovan angivna grunder torde icke föreligga. En återgång till regeringens förslag av år 1919 vore enligt kommitténs åsikt av behovet påkallad, dock sålunda, att landskapet borde beredas trygghet mot mer eller mindre tillfälliga förvaltningsbehov. Stadgandet har i enlighet härmed formulerats så, att riket förbehållits lagstiftningsrätten i fråga om expropriation av fast egendom för s t a t s v e r k e t s o r d i n a r i e f ö r v a l t n i n g s b e h o v . Motsvarande ändring har införts i 19 § 9 punkten.

Det ligger givetvis i sakens natur, att en utvidgning av landskapets kompetens på expropriationsrättens område icke kan vara ägnad att medföra någon risk för åsidosättande av statens fördel. Det ligger nämligen i landskapets intresse, att den lokala lagstiftningen städse bygger på samma huvudgrunder som rikets vad beträffar ingreppet i äganderätten och den enskildes rättsskydd. Att expropriation av egendom för allmänt behov alltid bör ske mot full ersättning följer av 6 § 3 mom. R.F.

Spörsmålet om jordanskaffningslagstiftningen (lex Kallio) och snabbkolonisationslagstiftningens ställning till autonomilagstiftningens system skall framdeles (avsnitt q) av kommittén behandlas.

e) R e p u b l i k e n s v a p e n o c h f l a g g a .

(3 mom. 2 p.).

Lagstiftningen angående riksfläggans användning å statens och andra offentliga byggnader samt såsom handels- och sjöfartsflagga måste anses utgöra ett prerogativ, som bör förbehållas statsmakten. Däremot kan det icke anses vara stridande mot republikens värdighet eller intressen att tillåta landskapets inbyggare och därvarande myndigheter att begagna en landskapsflagga samt genom en landskapslag bestämma om dess utseende och användning; jämväl ordningsföreskrifter angående enskild flaggning kunna utan olägenhet överlämnas åt den lokala lagstiftningen. Genom sådan landskapslagstiftning finge dock givetvis något intrång icke ske uti de även

i landskapet gällande bestämmelserna angående riksflaggan och dess användning på statens och andra offentliga byggnader.

Hithörande stadganden återfinnas dels uti denna paragraf och dels under 31 § 1 mom. 20 punkten¹⁾.

f) T i t l a r , v ä r d i g h e t e r , o r d n a r o c h a n d r a u t m ä r k e l s e t e c k e n (3 mom. 2 p.).

Förläning av titlar, ordnar, medaljer och vissa andra utmärkelsetecken har av ålder ansetts tillkomma statsöverhuvudet, och denna rätt är allt fortfarande förbehållen republikens president i överhetliga påbud och författningar. Jämväl stiftande och utdelande av medalj för räddning av människoliv har städse betraktats såsom ett "kronans" prerogativ. Det av Finlands röda kors instiftade utmärkelsetecknet utdelas likaledes av republikens president.

I vissa fall har rättighet att utdela medaljer och hederstecken upplåtits åt samfund och korporationer, ex. de i landet verkande hushållningssällskapen. Centralhandelskammaren, banker och t.o.m. privata affärsföretag utdela utmärkelsetecken för långvarig trogen tjänst; dessa belöningar äro av enskild natur och regleras icke av offentligrättsliga föreskrifter.

Det synes vara skäl att även i nu berört avseende tydligt uppdraga behörighetsgränsen genom positiv lagbestämmelse. Ett stadgande i sådant syfte har av kommittén upptagits under 11 § 3 mom. 2 p., och har stadgandet givits en sådan lydelse, att detsamma endast omfattar sådana rättigheter av nu berörd art, som utövas av republikens president. Bestämmelsen lägger icke hinder i vägen för landskapet att utdela hederstecken eller gåvor för allmän medborgerlig verksamhet eller förtjänstfull handling till landskapets fromma, förutsatt att sådant kan ske utan intrång i det av presidenten utövade prerogativet.

11 § 3 mom. 3, 4 och 5 punkterna hava av kommittén godkänts i huvudsaklig överensstämmelse med gällande lag.

g) U n d e r v i s n i n g s v ä s e n d e t (3 mom. 6 p.).

Jämlikt 9 § 2 mom. 6 p. självstyrelselagen hänföres lagstiftningen angående undervisningsväsendet till landskapets behörighetsområde, dock inom de gränser rikets allmänna lagstiftning rörande " g r u n d e r n a f ö r u n d e r v i s n i n g s v ä s e n d e t " utstakar.

Det åberopade uttrycket har i praxis lämnat rum för osäkerhet rörande de legala gränserna mellan statens och landskapets befogenhet. Ålandsdelegationen har ansett, att med detta uttryck bör förstås "de grundläggande

1) Island hade redan innan landet vunnit full självständighet rätt att begagna egen flagga. Frågan om egen flagga för Färöarna är f.n. beroende på danska regeringens prövning.

de föreskrifter, som åsyfta att giva säkerhet för att undervisningsväsendet motsvarar de krav staten i sitt eget intresse finner nödigt upprätthålla". Gränslinjen mellan rikets och landskapets lagstiftningsområden blir dock härigenom icke kårare. Åsikterna därom, vilka föreskrifter skola anses vara grundläggande och vilka krav staten i sitt eget intresse vill upprätthålla, kunna mycket variera. Stadgandet om grunderna har på detta för landskapets kulturautonomi så viktiga gebit medfört ett otrygghetsmoment, som vid självstyrelselagens revision borde i möjligaste mån bortelimineras.

De egentliga tolkningssvårigheterna hava framträtt på läropliktslagstiftningens område. I tolkningsväg har ansetts, att det genom läropliktslagen av den 15 april 1921 stadgade lärotvånget utgör en legal förpliktelse, som påvilar de åländska kommunerna med landskapets bistånd. Vissa bestämmelser (ex. 6, 9, 21 och 22 §§) hava ansetts beröra sådana frågor av grundläggande art, som icke höra till landskapets behörighet. I praxis har det visat sig vara ogörligt att strikte tillämpa en del grundläggande principer i rikslagstiftningens ordalydelse. Tverne gånger har landstinget antagit landskapslagar angående läropliktslagen, men hava dessa landstingsbeslut fått förfalla, då man icke kunnat komma till enighet rörande kompetensfördelningen. Läropliktslagen har emellertid på grund av förhållandenas tvång tillämpats på Åland såsom ett odelbart helt. Däremot har landskapet ostridigt tillerkänts befogenhet att lagstifta om kostnaderna för folkskolväsendet, folkskollärarnas rätt till vederlag för naturaförmåner, deras rätt till tjänsteår m.m. Föreskrifterna om folkskollärarkårens kvalifikationer hava emellertid ansetts vara en förutsättning för lärotvångets förverkligande och av denna orsak hänförts till rikslagstiftningen.

Vidkommande lärdomsskolan har man i praxis ansett, att landskapet bör hava en viss frihet beträffande skoltypen och läroplanen samt lärarkompetensen; dock så, att landskapet ej tillerkännes befogenhet att ensidigt rubba de i riket fastställda förutsättningarna för dimissionsrätten och reciprocitetsgarantierna och därigenom äventyra dessa förmåner. Bestämmelserna i skolordning samt föreskrifterna angående föräldraråd hava ansetts höra till landskapets behörighetsgebit.

Den fastställda kompetensfördelningen äger motsvarande tillämpning jämväl i fråga om navigationsskole- och annan yrkesundervisning samt jordbruksundervisningen. På dessa likasom på lärdomsskolans områden har förvaltningen i allmänhet kunnat handhava något så här friktionsfritt beroende på den utjämning, som ägt rum genom överenskommelseförordningen av den 27 juni 1924, utfärdad med stöd av 18 § självstyrelselagen.

I praxis har det ansetts självklart, att statens resp. kontrollorgan böra tillerkännas befogenhet att hålla tillsyn över undervisningens olika grenar, för såvitt angår övervakandet av att "grunderna" behörigen iakttagas. Skolstyrelsen har alltid varit beredd att på anhållan ställa sin inspektion till förfogande, men en viss oklarhet råder rörande den l e g a l a omfattningen av inspektionsbefogenheten.

Statskommittén har sökt uppnå en tydligare anpassning av landskapets lagstiftningsbefogenhet på läropliktslagstiftningens område genom att överföra hela detta lagstiftningsgebit till rikslagstiftningen jämte "grundstadgandena" angående folkskolornas organisation och kommunernas skyldigheter beträffande folkskolväsendet. Till yttermera visso har statskommittén tillfogat den grundregel rörande självstyrelselagens nuvarande innebörd, som ålandsdelegationen efter omröstning godkänt och som här ovan refererats. Till statens kompetens har statskommittén därjämte hänfört de fordringar olika slag av läroinrättningar borde motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet samt bestämmelserna om de kurser, vilkas absolverande skulle medföra viss, av staten erkänd kompetens. Statens resp. kontrollorgan hade förbehållits inspektionsbefogenhet över undervisningens olika grenar.

Syftemålet med självstyrelselagens förbehåll i fråga om "grunderna för undervisningsväsendet" är uppenbarligen, att den legislativa regleringen av detta rättsområde icke bör i alltför hög grad avvika från de riktlinjer som följas i riket. Att giva uttryck åt denna tanke i lagtexten sålunda, att en skarp gräns uppdrages mellan rikets och landskapets maktområden, är emellertid förenat med betydande lagtekniska svårigheter. Det förslag, som av statskommittén framlagts, synes icke erbjuda en ur synpunkten av landskapets intresse tillfredsställande läsning. Att läropliktslagstiftningen i hela dess vidd skulle undantagas måste nämligen anses innefatta ett alltför långtgående ingrepp i landskapets kulturella autonomi. Mot statskommitténs förslag kan därjämte anmärkas, att de utstakade behörighetsgränserna fortfarande bleve svävande och skulle lämna rum för olika tolkning. Kommittén har för sin del ansett, att lagstiftningen angående undervisningen bör i huvudsak förtroendefullt överlämnas åt landskapet samt att rikets intresse bör tillgodoses på annat sätt. Enligt kommitténs förslag skulle hela lagstiftningen angående folkskolväsendet ankomma å landskapet med förbehåll att principen om lärotvång, såvitt angår dess utsträckning med avseende å lärotvång underkastat barn och de åldersår, under vilka lärotvång tillämpas, borde i landskapslagstiftningen iakttagas.

Enligt kommitténs övertygelse måste det anses självfallet, att landskapet på folkundervisningens gebit städse skall hålla jämna steg med

utvecklingen i riket och att folkskolväsendet i landskapet alltid kommer att i fråga om läropliktens genomförande samt i organisatoriskt avseende stå på samma nivå som annorstädes i riket.

Vad åter undervisningen i övrigt beträffar skulle landskapet likaledes få ordna densamma efter sina behov. Men ifall riket, såsom naturligt är, förbehålles rätt att bestämma de fordringar landskapets lärdomsskola bör motsvara för att äga dimissionsrätt till statens universitet samt de kunskapsmått, som erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens, skulle tillfyllestgörande garantier erhållas för att undervisningsväsendet i landskapet icke komme att organiseras på ett sätt, som vore främmande för det system, som i riket tillämpades. Angående den tillsynsbefogenhet, som bör ankomma å rikets kontrollmyndigheter, hava nödiga bestämmelser upptagits under 19 § av förslaget.

Kostnaderna för folkskolväsendet böra enligt 25 § självstyrelselagen erläggas av landskapet, som dock kan påräkna, att utgifterna enligt lagbestämda grunder kompenseras i utjämningsväg. Lagstiftningen på detta område har i praxis tillerkänts landskapet; och kommittéförslaget innefattar icke någon ändring härutinnan.

Ordnandet av undervisningen vid landskapets sjöfartsläroverk, lantmannaskolan och yrkesskolorna skulle h.o.h. ankomma å landskapets lagstiftningsorgan, med iakttagande likväl av ovan åberopade förbehåll rörande de kunskapsmått, som i riket erfordras för vinnande av viss, av staten erkänd kompetens.

Spörsmålet om utövningen av dispensbefogenhet inom undervisningsväsendets område har i ett par fall varit föremål för ålandsdelegationens och högsta domstolens bedömande.¹⁾

Förhållandet mellan stats- och landskapsmyndigheternas dispensbefogenhet synes icke påkalla något uttryckligt stadgande i självstyrelselagen. Genom landskapslag kan landskapsstyrelsen givetvis medgivas dispensbefogenhet från landskapslagstiftningens föreskrifter, såvitt angår exempelvis kompetens till lärartjänster eller inträdesfordringar till landskapets läroverk.

h) K o m m u n a l r ö s t r ä t t (3 mom. 7 p.).

Rätten att antaga lag på kommunallagstiftningens område tillkommer enligt självstyrelselagen landskapet i övrigt förutom att lagbestämmelser angående " g r u n d e r n a f ö r k o m m u n a l r ö s t r ä t t " äro riket förbehållna och att vissa förutsättningar för utövning av kommunal rösträtt i landskapet äro fastställda genom 3 § garantilagen och upptagna i förslagets 4 §.

Denna punkt, som återfinnes varken i ålandskommitténs förslag eller i regeringens proposition till 1919 års riksdag, infördes vid riksdags-

1) Å.D. 11 sid. 141; Å. D. VI sid. 71. 73. 104, 106, 107.

behandlingen; syftemålet var att säkerställa demokratins vinningar jämväl på Åland. Från regeringens sida uttalades betänkligheter beträffande ändamålsenligheten av ett dylikt stadgande och dess överensstämmelse med lagens allmänna karaktär. Erfarenheten har även givit vid handen, att uttrycket "grunderna" varit ägnat att vålla en viss osäkerhet vid tillämpningen. Ett förtydligande av stadgandet synes fördenskull vara av behovet påkallat i syfte att giva ett klarare uttryck åt grundsatsen, att de i rikets kommunallagstiftning upptagna bestämmelserna rörande allmän och lika rösträtt samt omedelbara, proportionella och hemliga val böra vara gällande på Åland, vilket jämväl överensstämmer med vedertagen tolkning av den nu gällande lagen. De undantag från valrätten, vilka ingå i rikets kommunallagar, synes dock enligt kommitténs mening icke böra hänföras till rikslagstiftningens område.

Stadgandet under punkt 7 har av kommittén omformulerats i enlighet med dessa tolkningsregler.

i) 9 § 2 m o m . 8 p . i g ä l l a n d e s j ä l v - s t y r e l s e l a g .

Om denna mycket omstridda punkt uttalar sig statskommittén på följande sätt;

"Genom formuleringen av 8 punkten har gällande självstyrelselag sökt reglera kompetensfördelningen mellan riket och landskapet på den allmänna och speciella privaträttens samt näringsrättens viktiga lagstiftningsområden. Dessa bestämmelser hava i praxis givit anledning till ett antal svårlösta tolkningsfrågor. Svårigheter hava sålunda uppkommit därigenom, att det lagtekniska systemet för grupperingen av de rättsområden, som förbehållits rikets exklusiva lagstiftningsmakt, ägt rum på basen av den i doktrinen vedertagna indelningen av rättssystemets olika ämnesområden, detta även i sådana fall, att de teoretiska gränserna för olika rättsgebit icke äro skarpt åtskilda. Vissa områden underlyda delvis privaträtten och delvis den offentliga rätten; andra rättsområden upptaga rättssatser jämväl från angränsande eller närbesläktade rättsgrupper. Detta är exempelvis fallet med handelsrätten, som hos oss till väsentlig del regleras genom rättssatser, hörande till obligationsrättens område, men som utsträcker sig även till den speciella privaträttens gebit. Handels- och näringsrätten gripa i flere punkter in på varandras områden. Då det handelsrättsliga och det näringsrättsliga intresset enligt punkt 8 äro ur behörighetssynpunkt normerade på olika sätt, har detta givetvis varit ägnat att åstadkomma osäkerhet vid lagens tillämpningar!"

Statskommittén gör även andra anmärkningar mot avfattningen av nämnda punkt, såväl ur lagteknisk som ur saklig synpunkt och fullföljer sin kritik av sagda lagrum sålunda: "I redaktionellt avseende mindre lyckad är

uppställningen med undantag från undantag. Närings- och yrkeslagstiftningen uppställles här såsom en undantagsgrupp i förhållande till privaträtten, ehuru förstberörda tvenne områden till avsevärd del falla inom förvaltningsrättens gebit. Under begreppet "annan privaträtt" kan väl hänföras såväl de till civilrätten hörande rättssatser som ock den speciella privaträttens tidigare i lagtexten icke uppräknade områden. Emellertid uppräknas senare under punkt 8 uttryckligen vissa till den speciella privaträtten hörande lagstiftningar (skiftesväsendet, jordbruket och dess binäringar, vissa delar av arbetarlagstiftningen, handelsregister, näringsrätt). Särskilda viktiga rättsområden, ex. vattenrätten, kolonisations- och lösningslagstiftningen, jordlegorätten, banklagstiftningen, sparbankslagstiftningen, den offentliga försäkringsrätten samt valuta-handeln nämnas icke i lagtexten. Detsamma är förhållandet med flere gränsfall, då näringslagstiftningen tangerar även närbesläktade områden (ex. lagstiftningen om skjutvapen, eldfarliga vätskor, explosiva ämnen etc.). Begreppet "grunderna för rätt att idka näring och yrke" är till sin innebörd mycket svävande och lämnar rum för olika tolkning."

Statskommitténs värdesättning av 8 punkten är även enligt kommitténs åsikt såväl ur saklig som formell synpunkt riktig och träffande. Statskommittén har sökt i görligaste måtto förtydliga 8 punkten genom att utbyta vissa generella rättssatser mot mera detaljerade lagbestämmelser utan att dock någon avsevärd förskjutning av den nuvarande behörighetsgränsen åsyftats.

Kommittén har i vissa delar ansett sig kunna följa statskommitténs förslag, men nödgas för sin del ifrågasättas, huruvida det avsedda syftemålet att fylla och utjämna de påpekade luckorna och avlägsna inadverternerna i 8 punkten kan vinnas enbart genom den komplettering av lagtexten som statskommittén föreslagit. Enligt kommitténs uppfattning har statskommittén, bunden av sina starkt begränsade direktiv, i syfte att tydliggöra lagen tillgripit en långt gången specialisering av rättsgrunderna, ägnad att framkalla nya luckor till följd av rättslivets raskt fortskridande utveckling. Vid grupperingen av de lagstiftningsgebit, som ansetts böra förbehållas riket, har statskommittén ensidigt fastslagit de tolkningsresultat, som framgått vid tillämpningen, utan att i tillbörlig mån beakta från landskapets sida framförda synpunkter, behov, intressen och reformkrav.

Kommittén har fördenskill sökt vid förslagets utarbetande lägga en fastare grund för regleringen av hithörande frågor än de nuvarande, dels lagtekniskt bristfälliga och dels alltför tånjbara stadgandena, som framkallat mycken osäkerhet i lagtillämpningen. Vissa förskjutningar i behörighetsgränserna hava icke kunnat undvikas om en rationell kompetens-

fördelning i autonimilagstiftningens anda skall fås till stånd. För dessa avvikelser skall här nedan närmare redogöras.

I kommitténs förslag uppdelas de reviderade bestämmelserna i nuvarande punkt 8 uti sex skilda punkter, N:ris 8, 9, 10, 11, 12 och 13.

j) F a m i l j e - , f ö r m y n d e r s k a p s - , a r v s - och t e s t a m e n t s r ä t t ; u p p h o v s m a n n a - , u p p f i n n a r - och p a t e n t r ä t t s a m t r ä t t t i l l s l ä k t n a m n och f ö r n a m n ; b o l a g s och a k t i e r ä t t , a n d e l s l a g , f ö r s ä k r i n g s a v t a l e t ; t i l l d e n a l l m ä n n a p r i v a t r ä t t e n h ö r a n d e d e l a r a v h a n d e l s r ä t t e n ; i l l o j a l k o n k u r r e n s ; v ä x e l - och c h e c k r ä t t ; b o k f ö r i n g s s k y l d i g h e t ; h a n d e l s r e g i s t e r , f i r m a och p r o k u r a , v a r u m ä r k e , u r s p r u n g s b e t e c k n i n g , u p p l a g s - och w a r r a n t r ö r e l s e ; p r i v a t s j ö r ä t t (3 mom. 8 p).

Ovan uppräknade rättsgebit, vilka dels enligt gällande lag och dels på grund av tolkning tillförts rikets behörighetsområde, hava av kommittén i anslutning till statskommitténs förslag i lagförslaget införts såsom riket förbehållna.

Bland de till den allmänna privaträtten hörande delar av handelsrätten kunna exempelvis förutom bolags- och aktierätten samt försäkringsavtalet nämnas följande rättsgebit: köp av löseegendom, kontokurant, kommission, expedition, mäklare, handelsresande, handelsagentur m.fl.

k) V a t t e n r ä t t e n (13 § 1 mom. 4 p.).

Enligt den rättsuppfattning, som av högsta domstolen godkänts¹⁾, har vattenrätten, såsom en del av den speciella privaträtten, i hela dess omfattning hänförs till rikets exklusiva lagstiftningsbehörighet. Statskommittén har i anslutning härtill ansett, att icke blott de delar av vattenrättslagstiftningen, som avse skyddande av grannelagets intressen, utan även de inskränkningar i vattenäganderätten, som vila på offentlig-rättslig grund, utgöra sådana ingrepp i den enskilda ägarens rättssfär, vilkas legislativa normering hör riket till.

Vattenrätten bildar ett organiskt och enhetligt rättssystem, vars olika grenar pripa in i varandra. Någon skarp gränslinje mellan vattenrättens privata och offentliga del uppdrager den gällande vattenrättslagstiftningen icke, utan behandlas dessa i ett sammanhang. Ur lagteknisk synpunkt skulle det möta avsevärda svårigheter att uppdelat detta rättsområde i riks- och landskapslag samt att avgränsa dessa från varandra.

Landskapet har ett jämförelsevis begränsat intresse av vattenrättsliga förhållanden, då vattenkraft för industriell verksamhet av naturliga skäl

1) Å.D. III sid. 154, 155 ff.

ej står till buds. Stadgandena om rätt att använda vattenkraften i strömfall och att bygga i vattendrag, så ock bestämmelserna angående anläggningstillstånd hava sålunda icke någon nämnvärd tillämpning på Åland. Däremot måste det anses inkonsekvent, att de rättsnormer, som reglera vattenområdes utnyttjande för jordbruket och dess binärningar, förbehållas riket. Till denna grupp höra stadgandena om flottning, dikning, nyttjande (ex. torrläggning) av sjöar och vattendrag, invallning samt användande av vatten för hushållnings- och jordbruksändamål. Dessa resporter uppräknas i ålandskommitténs betänkande (sid. 18) såsom hörande till landstingets behörighetsområde och falla praktiskt taget inom landskapets intressesfär. Upprensning av ledsund och smärre lokala vattenleder representera även ett typiskt landskapsintresse.

Enligt kommitténs åsikt kan rikets fördel icke på något sätt läderas, ifall landskapet erhöles rätt att inom dessa gränser ordna sina vattenrättsförhållanden efter egna behov och intressen; avvikelserna från rikets lagstiftning bleve i varje fall icke alltför vittgående. Med avseende härpå och då, såsom redan antyddes, en strängt genomförd uppdelning av resp. behörighetsområden skulle möta lagtekniska svårigheter, har kommittén ansett sig böra föreslå, att hela detta rättsgebit hänföres till landskapets kompetens.

Erforderligt stadgande i nu berört avseende har införts under 13 § 1 mom. 4 punkten av kommittéförslaget.

1) F o l k p e n s i o n e r i n g (3 mom. 9 p.).

Detta nya lagstiftningsområde torde i såväl rikets som landskapets intresse inordnas under rikets allmänna lagstiftningsbehörighet.

m) M o d e r s k a p s u n d e r s t ö d o c h f a m i l j e - b i d r a g (13 § 1 mom. 5 p.).

I praxis har tvivelsmål yppats angående lagstiftnings om moderskapsunderstöd ställning till autonomilagens rättssystem och dess tillämpning i landskapet Åland. Ålandsdelegationen har i ett den 23 maj 1938 avgivet yttrande¹⁾ uttalat den åsikt, att sagda speciallagstiftning icke kan anses såsom en gren av den riket förbehållna arbetarlagstiftningen utan snarare såsom en utbyggnad av fattigvårds- och moderskapsunderstöds rättsgebit kunde sålunda enligt delegationens mening icke hänföras till de grupper av lagstiftningsområden, som ankomma å rikets lagstiftande och förvaltande organ.

Efter det landstinget den 27 februari 1939 antagit en landskapslag angående moderskapsunderstöd, har högsta domstolen i häröver avfordrat utlåtande²⁾ förklarat sig icke kunna biträda delegationens omförmälda uppfattning. Lagen om moderskapsunderstöd borde fastmer anses såsom hörande till den befolkningspolitiska lagstiftnings rättsgebit och sålunda till

1) Å.D. VI sid. 191.

2) Å.D. VI sid. 193.

ett område, som vid ålandslagens utfärdande icke av lagstiftningen förutsatts. Högsta domstolen ansåg förty, att landstingsbeslutet hänförde sig till ett ämnesområde, som jämlikt 9 § 2 mom. 13 p. självstyrelselagen vore att hänföra till rikets uteslutande lagstiftningsmakt. I anslutning härtill förordnade republikens president att landstingsbeslutet skulle förfalla.

Enligt kommitténs åsikt bör lagstiftningen rörande social omvårdnad i hela dess vidd förbehållas landskapet. Till detta gebit hör bl.a. den form av befolkningspolitisk vårdverksamhet, som innefattas i lagstiftningen angående moderskapsunderstöd. Detsamma gäller den nya lagstiftningen angående familjebidrag. Under 13 § 1 mom. 5 punkten av kommittéförslaget upptagas moderskapsunderstöd och familjebidrag bland de lagstiftningsområden, som höra till landskapets kompetens.

n) B a r n s k y d d (13 § 1 mom. 14 p.).

Lagstiftningen angående barnskydd utgör en viktig länk i den sociala vårdlagstiftningens gebit. Spörsmålet om lagstiftningens på detta område ställning enligt autonomilagstiftningens system har varit föremål för meningsskiljaktighet. Landstinget har tvenne gånger tagit initiativ till lagstiftningsåtgärd rörande barnskydd, men resp. landskapslagar hava vid granskning blivit underkända, enär desamma ansetts innebära överskridande av landstingets lagstiftningsbefogenhet ¹⁾.

Utan tvivel är lagstiftningen angående barnskydd i så måtto "av blandad natur"²⁾, att däri ingå föreskrifter, hörande till familje- och förmynderskapsrättens områden, samt stadganden, som äga samband med strafflagstiftningen. Men i övriga delar bör detta lagstiftningsområde i princip höra landskapet till. Då det synes vara av vikt, att klara linjer för kompetensfördelningen på detta område uppdragas, har kommittén ansett sig böra föreslå, att barnskyddslagstiftningen med nyss antydda förbehåll skulle hänföras till landskapets behörighet jämväl till den del densamma icke äger direkt sammanhang med fattigvårdslagstiftningen (se nedan). Detta förhållande har beaktats vid avfattningen av 13 § 1 mom. 14 punkten i kommitténs lagförslag.

o) F a t t i g v å r d o c h a n n a n s o c i a l o m v å r d n a d ; b e h a n d l i n g a v l ö s d r i v a r e o c h a l k o h o l i s t e r ; k o m m u n a l a v å r d n ä m n d e r (3 mom. 13 p.; 13 § 1 mom. 15 p.).

Till de socialt och ekonomiskt betydande rättsområden, som enligt praxis hänförts till landskapets kompetens, hör lagstiftningen angående

1) Å.D. VI sid. 141 ff och 164 ff.

2) Jfr 14 § 3 mom.

fattigvården. Jämväl barnskydd, varom redan varit fråga, och övriga grenar av social omvårdnad skulle enligt kommitténs förslag regleras genom landskapslagstiftning. Ett undantag bildar behandlingen av lösdrivare och alkoholister, som skulle på sätt redan härintills varit fallet i fråga om lösdrivare underligga rikslagstiftningen. Sistberörda tvenne lagstiftningsgebit erbjuda icke något nämnvärt intresse för landskapet av det naturliga skäl, att lösdrivare och alkoholister äro en ytterst sällsynt företeelse i landskapet.

Genom lag av den 17 januari 1936 har i riket tillskapats ett nytt organ för handhavande av den kommunala samhällsvården, nämligen *d e n k o m m u n a l a v å r d n ä m n d e n*. Detta organ äger handlägga ärenden angående fattigvård, barnskydd, vård av lösdrivare, alkoholistvård och annan samhällsvård. Då nu enligt kommittéförslaget ärenden rörande samhällsvården i huvudsak skulle ankomma å landskapet, har kommittén ansett, att jämväl lagstiftning angående vårdnämnderna bör höra landskapet till ¹⁾.

Att lagstiftningen om lösdrivare och alkoholister förbehållits riket kan icke utgöra hinder för en sådan anordning; härvid förutsättes dock självfallet, att de kommunala vårdnämnderna i *d e s s a a v s e e n d e n* skola handhava sina åligganden i enlighet med den i riket gällande särslagstiftningen. Ev. kunde hithörande åligganden anförtros kommunalnämnderna. Att anordna en särskild vårdapparat endast för dessa två grupper av vårdbehövande, vilka äro så gott som okända på Åland, synes icke vara av behovet påkallat.

Bestämmelser i nu berört syfte hava upptagits i 13 § 1 mom. 15 punkten av kommitténs förslag.

p) *A r b e t a r l a g s t i f t n i n g* (3 mom. 9 p., 13 § 1 mom. 6 p.).

Den s.k. arbetarlagstiftningen bildar i vårt rättssystem ett avsnitt för sig vid sidan av näringslagstiftningen. Till arbetarlagstiftningen höra lagbestämmelser om arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal, arbetarskydd och arbetarförsäkring. De två sistnämnda grupperna nämnas uttryckligen under 9 § 2 mom. 8 punkten i gällande lag såsom förbehållna rikets lagstiftningsmakt. Olika åsikter hava yppats därom, vilken ställning arbetsavtalet skall anses intaga i rättssystemet. Högsta domstolen har i ett avgivet utlåtande²⁾ funnit lagarna om arbetsreglementen och läroavtal hänföra sig till yrkes- och näringslagstiftningen samt att dessa lagar på sådan grund och enär de icke kunde anses beröra arbetsskyddet i egentlig mening ej böra vara förbehållna rikets lagstiftande organ. Landskaps-

1) Å.D. VI sid. 141 ff.

2) Å.D. II sid. 128.

lagar i dessa ämnen hava förty tillåtits träda i kraft. Den i riket gällande lagen om arbetsavtal har jämväl utan påminnelser fått träda i kraft såsom landskapslag, efter det densamma blivit av landstinget recipierad. Lagstiftningen angående arbetsförmedling och förlikning i arbetstvister har likaledes ansetts höra landskapet till.

Begreppet arbetarskydd i 8 punkten har sålunda i praxis tagits i inskränkt mening, omfattande den egentliga arbetsskyddslagstiftningen och därmed sammanhörande författningar. Statskommittén har för sin del föreslagit, att arbetslagstiftningen i hela dess vidd skulle underläggas rikets lagstiftningsbehörighet, emedan uppdelningen på detta avsnitt vore ägnad att leda till splittring och oreda och förhållandena på detta socialpolitiska gebit borde ordnas på ett enhetligt sätt.

Enär nu ifrågavarande lagstiftning, om ock industriell verksamhet i större omfattning icke förekommer på Åland, dock erbjuder ett stort intresse för landskapet, som i vissa delar av detta rättsgebit även tillåtits utnyttja sin lagstiftningsbefogenhet, anser kommittén, att självstyrelselagens nuvarande stadgande i detta avseende, vilket veterligen icke givit anledning till kompetenskonflikter, borde i huvudsak bibehållas.

I enlighet härmed skulle således lagstiftningen om arbetsavtal, arbetsreglemente, läroavtal, arbets- och bostadsförmedling förbehållas landskapet, medan arbetarförsäkrings- och skyddslagstiftning skulle underligga rikets kompetens. Till denna senare grupp borde begreppsensligt hänföras även lagstiftningen om kollektivavtal och medling i kollektiva arbetstvister. Uttryckligt förbehåll om landskapets lagstiftningskompetens har införts under 13 § 1 mom. 6 punkten.

I samma punkt har jämväl upptagits lagstiftning om öppenställande av handels- och andra rörelser samt affärskontor. Denna särlagstiftning har redan härförinnan normerats genom landskapslagstiftning¹⁾.

q) J o r d i n l ö s n i n g o c h k o l o n i s a t i o n
(13 § 1 mom. 7 p.).

Å detta lagstiftningsgebit har stor tveksamhet varit rådande i fråga om kompetensfördelningen. Ålandsdelegationen har uttalat den åsikt, att nämnda särlagstiftning bör inrymmas under begreppet "idkande av jordbruk" och således i princip höra landskapet till. Denna åsikt biträdades även av landskapets myndigheter. Högsta domstolen åter har ställt sig på en motsatt ståndpunkt och ansett jordinlösnings- och övrig kolonisationslagstiftning icke vara att hänföra under ifrågavarande stadgande utan höra till den del av privaträtten, som jämlikt 8 punkten är förbehållen repu-

1) Å.D. V sid. 208.

blikens lagstiftande organ. Denna tolkning har även tillämpats,¹⁾ dock så, att lagstiftningen angående anskaffande av jord för kolonisationsändamål påverkats dels av 23 § självstyrelselagen och dels av de skyddsbestämmelser 5 § garantilagen uppställer. Lagstiftningen angående jordinlösen och kolonisation å ecklesiastisk jord är likaledes hänförd till rikets kompetens, och lagstiftningen angående jordinlösen och kolonisation å samt utarrendering av statens boställen och skogsmarker äger, jämlikt uttryckliga stadganden i resp, speciallagar, icke tillämpning på Åland.

Spörsmålet därom, huruvida lagen den 28 juni 1940 om snabbkolonisation av den förflyttade befolkningen jämte därtill anslutna verkställighetsförrordningar äger tillämpning på Åland, har varit föremål för särskild uppmärksamhet. Efter det lantbruksministeriets kolonisationsavdelning vidtagit åtgärder för snabbkolonisationens genomförande på Åland, mötte detta motstånd av en enhällig opinion inom landskapets befolkning och hos de åländska landskapsmyndigheterna. Uti en till statsrådet riktad framställning av den 6 november 1940 inlade landskapsnämnden en bestämd reservation mot snabbkolonisationens utsträckande till Åland, vilket nämnden på grund av förebragt utredning ansåg stridande mot garantilagens syftemål att bibehålla den åländska jorden i åländsk ägo och komma att göra den på garantilagens bestämmelser grundade inlösningsrätten fullkomligt betydelslös. Länsstyrelsen å sin sida redogjorde i skrivelse till inrikesministeriet av den 4 november 1940 för snabbkolonisationens förhållande till den åländska landskapsautonomin och påpekade de avsevärda svårigheter snabbkolonisationens genomförande i landskapet skulle möta. De framförda betänkligheterna ledde även till åsyftat resultat; statsrådet förordnade den 14 berörda november månad om inställande av de beslutna kolonisationsåtgärderna för landskapets vidkommande. I jordanskaffningslagen av den 5 maj 1945 ingår ett uttryckligt stadgande att lagen icke gäller landskapet Åland.

1) Å.D. II sid. 24-32, 39, 41, 44, 45, 49, 50, 58, 63, 65, 90, 91, 97-100, 105-108, 110-115. Professorn R. Hermansson har i ett till Å.D. avgivet yttrande (serie II sid, 97-100) ansett "lex Kallio" icke vara såsom rikslag tillämplig på Åland.

Statskommittén har i sitt förslag upptagit ett förtydligande tillägg rörande lagstiftningen om jordinlösning och kolonisation i anslutning till den officiellt vedertagna tolkningen.

Kommittén har för sin del i fråga om jordinlösning och kolonisation anslutit sig till den av ålandsdelegationen hävdade rättsuppfattningen, vilken stödes av professorn Hermanssons i ärendet avgivna yttrande¹⁾. Frågan om inlösen av legoområden är visserligen numera utan praktisk betydelse, enär i landskapet befintliga legoområden, möjligen på något enstaka undantag när, samt den del av statens jordegendomar, där kolonisationsmöjlighet förelegat, blivit föremål för kolonisation. Redan nu hava de i sig själva till arealen obetydliga åländska hemmanen under påverkan av den senare tidens socialpolitiska lagstiftning, som gynnar de obesuttna samhällsklasserna på bondebefolkningens bekostnad, genom klyvning och ägostyckning utsatts för en sådan splittring, att den jordbrukande klassens existensmöjligheter löpa fara att äventyras. Men saken har också en annan sida. Lagstiftningen om jordlega anses obestriddligen vara en landskapets angelägenhet. Men så länge hot om tvångsinlösen av legoområden föreligger, saknar jordlegolagstiftningen praktiskt taget all betydelse, ty ingen vill lega ut sin jord, då han saknar garantier för att hans äganderätt skall respekteras. Den tydligt manifesterade tendensen att i lagstiftningsväg efterhand ytterligare utsträcka läsningsrätten till nya grupper av legoområden, vilka enligt nuvarande lagar icke äro lösning underkastade, är även ägnad att i sin mån skapa ett osäkerhetstillstånd, som h.o.h. rubbar arrendesystemets grundvalar. Det ligger sålunda i landskapets välförstådda intresse, att detsamma tillförsäkras bestämmanderätten på detta rättsområde.

Härav påkallat tillägg har införts under 13 § 1 mom. 7 punkten av kommittéförslaget.

r) J o r d b r u k e t o c h d e s s b i n ä r i n g a r
(13 § 1 mom. 8 p.).

Enligt vedertagen tolkning²⁾ hör till landskapet förbehållna lagstiftningsområden: jordlegorätten och lagstiftningen angående bedrivande av jordbruk såsom näring, boskapsskötsel, betesvård, skogsbruk, fiske och jakt. Någon ändring i fråga om behörighetsgränserna på nu ifrågavarande område torde icke vara påkallad. Genom avskaffande av undantagsbestämmelsen rörande "grunderna för rätt att idka näring och yrke" skulle dessa rättsområden utan inskränkande förbehåll överföras till landskapets behörighetsområde. Bestämmelse härom har intagits under 13 § 1 mom. punkt 8.

I konsekvens med ovanstående kompetensfördelning synes jämväl tomtlego-

1) Å.D. II sid. 97-100.

2) Å.D. II sid. 37-39, 45, 49 och 80; Å.D. III sid. 96; ålandskommittén sid 18.

lagstiftningen i hela dess vidd böra hänföras till landskapets behörighetsgebit.

s) Skiftes- och registerväsendet; lagstiftning om stadsplan och tomtindelningsdelning; tomtmätning i stad; byggnads- och brandlagstiftning (3 mom. 9 p.; 13 § 1 mom. 19 p.).

Lagstiftningen angående skiftesväsendet har enligt gällande lag hänförs till rikets exklusiva lagstiftningsområde. Till denna grupp hör icke blott skifte av jord på landet utan även den särlagstiftning, som gäller beträffande skiftesförrättningar på stads- och köpingsområde. Skiftesväsendets rättsområde omfattar jämväl registrering av jordlägenheter på landsbygden samt förändring av tomtbok och annat fastighetsregister i stad. Alla dessa lagstiftningskomplex torde hänföras till rikets behörighetsområde.

Tomtmätningen utgör ett komplement till tomtindelningen i stad och köping och skall övergå varje nybildad eller reglerad tomt. Genom tomtmätningen bliva tomtgränserna ej blott i mätningstekniskt utan även i rättsligt avseende bestämda; tomtmätningen bildar grundvalen för lagfart och inteckning samt för inregistrering i tomtboken. Den lagstiftning, som reglerar tomtmätningen, synes böra hänföras till rikets kompetensgebit.

Huvudsyftet med den moderna stadsplanlagstiftningen är uppkläran- det av samhällets och den enskilde markägarens mellanhavanden vid stadsplanens genomförande samt underlättande av enskild jords inkorporering. Denna speciallagstiftning klargör stadsplanebegreppet och dess innebörd, reglerar stadsplaneprocessen och tomtindelningsförfarandet, lagfäster stadsplanens rättsverkningar gentemot samhället och den enskilda, påbjuder lösningsrätt och lösningsplikt samt andra åtgärder för det allmänna vid stadsplanens genomförande, ålägger tomtägare bidragsplikt vid anskaffande av gatemark och iordningsställande av gata samt ordnar samhällsbyggnader på landsbygden.

Rikets stadsplanlagstiftning har icke någon större praktisk tillämpning på Åland, där stadsbildningsprocessen fortgår under synnerligen enkla och okomplicerade förhållanden. Den legislativa normering, som i detta ämne kan anses påkallad, har hitintills med stöd av bemyndigande i landskapets kommunallagstiftning utrum genom Mariehamns byggnadsordning. Det finnes enligt kommitténs åsikt icke något vägande skäl för att förbehålla riket lagstiftningskompetensen på detta område. Att märka är likväl, att stadsplanlagstiftningen innehåller vissa föreskrifter av rikslagstiftningsnatur, nämligen privaträttsliga och processrättsliga bestämmelser samt stadganden rörande lagfart och inteckning; dessa

föreskrifter kunna av landskapet recipieras endast enligt regeln om lagar "av blandad natur".

Lagen om magistrats sammansättning vid behandling av stadsplane- och byggnadsärenden av den 24 april 1931 berör magistratens ställning såsom offentlig ämbetsmyndighet och domstol i ordnings- och hushållningsmål samt torde fördenskull böra såsom rikslagstiftning gälla även på Åland.

Byggnads- och brandväsendet bör enligt gällande rättsuppfattning hänfäras till landskapets kompetensområde.

t) N ä r i n g s r ä t t (3 mom. 10 p.; 13 § 1 mom. 9 p.).

Förutom den lagstiftning, som har avseende å jordbruket och dess binnärningar, hava de rättsgebit, som innefattas uti näringsrätten i inskränkt mening (förädlings- och omsättningsnäringarna) med undantag för "grunderna för rätt att idka näring och yrke" hänförts till landskapets behörighetsområde. Denna lagtekniskt vaga undantagsbestämmelse har i praxis givit anledning till avsevärda tolkningssvårigheter. Redan inom ålandsdelegationen hava tvenne motsatta tolkningar gjort sig gällande. Dels har den åsikt uttalats, att lokutionen avsåg sådana allmänna stadganden, som tillförsäkra rikets medborgare rätt att fritt idka näring eller yrke, samt att självstyrelselagens syftemål varit att hindra landskapet att inskränka näringsfriheten i större utsträckning än vad enligt rikets näringslagstiftning vore fallet. Dels har en vidare tolkning beträffande begreppet "grunderna" gjort sig gällande. Man har nämligen ansett uttrycket omfatta jämväl de speciella grundförutsättningarna för utövningen av något visst reglementerat näringsfång. Sistberörda rättsuppfattning har godkänts av högsta domstolen. I några fall har kompetensfördelningen ordnats genom överenskommelseförordning.

Statskommittén ansåg någon förskjutning av behörighetsgränserna i detta sammanhang icke böra ifrågakomma. Kompetensfördelningen borde för vinnande av större tydlighet utstakas så, att vissa reglementerade näringar, vilkas normering ansågs böra förbehållas rikets lagstiftning, bleve undantagna i sådant avseende, varemot övriga näringsfång finge av landskapet legislativt normeras; dock skulle städse näringsfrihetens allmänna grundsatser vid utövningen av den lokala lagstiftningsrätten beaktas, bl.a. i fråga om grupperingen i fria och ofria näringar samt beträffande "grundförutsättningarna för utövning av visst reglementerat näringsfång".

Kommittén vill såsom sin uppfattning framhålla, att den lagstiftningsrätt, som av statskommittén medgivits landskapet, blivit genom det ovanberörda undantagsförbehållet överhövan inskränkt. Däremot är kommittén med statskommittén ense därutinnan, att de i dess förslag uppräknade reglementerade näringarna äro av den art, att det såväl för riket som för landskapet vore av vikt, att lagstiftningen rörande dem är enhetlig och

förty av praktiska skäl borde tillkomma riket. Kommittén har fördenskull ansett sig kunna i denna del förena sig om statskommitténs förslag, enligt vilket följande reglementerade näringar skulle förbehållas rikets exklusiva lagstiftningsbehörighet: i tryckfrihetslagstiftningen omförmäld näring (bok- och stentryckeri, spridning av tryckskrift och utgivande av periodiska tryckskrifter); bankverksamhet, sparbanks-, försäkrings- och pantlånerörelse samt valutahandel; gruvor och malmstreck; margarintillverkningar, mäklar-, skeppsklarerar- och auktionsförrättaryrket; tillverkning och försäljning av stämpling underkastade arbeten av ädla metaller och andra sådana tillverkningar. Förutom dessa grupper skulle rikets lagstiftning förbehållas: lagstiftning om skjutvapen, lagstiftningen om explosiva ämnen till den del rikets säkerhet härav beröres, ävensom tillverkning och försäljning av svagare maldrycker, för såvitt angår tillsynen över alkoholgränsens iakttagande. Jämväl handeln med konstgjorda gödslingsämnen och beredda fodermedel samt utsädesvaror borde förbehållas riket.

Att märka är, att reglementerade näringar, som icke uppräknas i 10 punkten, underläge landskapets lagstiftningsbehörighet. Till denna grupp hör således: hållande av värdshus, natthärbärge, kafé, biljard och annan likartad rörelse; elektriska anläggningar för alstring av ljus och överföring av kraft; trafik med motorfordon (dock icke såvitt angår lufttrafiken och särslagstiftningen om snabbgående motorfarkoster); cirkus-, varieté- och kinematografföreställningar och andra liknande offentliga förelisningar; hållande av spel- och penningautomater etc. Jämväl i dessa ämnesgrupper tilläventyrs upptagna stadganden av p r i v a t r ä t t s - l i g natur skulle höra landskapet till (11 § 3 mom. 11 punkten).

Förbehållet om "grunderna" borde ur självstyrelselagen h.o.h. utmönstras likaså det av statskommittén förelisagna undantagsförbehållet angående "grundbestämmelserna", vilket blott skulle öppna möjligheter till nya konflikter och tolkningssvårigheter. Dock anser kommittén i likhet med statskommittén, att landskapet vid sin lagstiftning borde vara bundet vid grundsatzerna om näringsfriheten och villkoren för utlännings näringsrätt. Grundsatzerna om öppen näring och näring till självförsörjning samt om uppdelningen i fria och reglementerade näringar finge däremot med ovan angivna förbehåll av landskapet legislativt regleras i enlighet med dess intressen och behov. I anslutning härtill har 13 § 1 mom. 9 punkten avfattats.

Vissa näringsfång, som äga samband med den allmänna hälsovården, så ock telegraf-, telefon- och radioverksamheten hava enligt kommitténs förslag (punkterna 15 och 17) underlagts rikets lagstiftning.

u) A n n a n a l l m ä n e l l e r s p e c i e l l p r i -
v a t r ä t t (3 mom. 11 p.).

Enligt självstyrelselagen äro vissa grenar av privaträtten (ex. lagstiftningen angående jordbruket och dess binäringar, jordlegorätten, delar av näringsrätten och arbetarlagstiftningen) förbehållna landskapets lagstiftningsbehörighet, medan övriga delar av privaträtten höra rikslagstiftningen till. Hit hänföras bl.a. sakrättens och den allmänna obligationsrättens rättsgebit.

Särskilda till landskapets behörighetsområde hänfödda rättsgebit äro även enligt kommitténs åsikt av den art, att desamma i hela sin vidd inom ramen för landskapets allmänna behörighet böra kunna av landskapet legislativt regleras, jämväl såvitt angår i resp. lagkomplex ingående normer av p r i v a t r ä t t s l i g natur. Till dessa grupper höra vattenrätten (13 § 1 mom. 4 p.), vissa delar av arbetarlagstiftningen (13 § 1 mom. 6 p.), jord- och tomtlegorätten samt jordbruket och dess binäringar (13 § 1 mom. 8 p.) ävensom särskilda delar av näringsrätten (13 § 1 mom. 9 p.). För övrigt äro privaträttsliga stadganden av rikslagstiftningsnatur, landskapet dock obetaget att i landskapslag recipiera sådana bestämmelser enligt den för lagar av blandad natur gällande regeln (14 § 3 mom.).

v) F o r n m i n n e s v å r d e n (3 mom. 12 p.; 13 § 1 mom. 10 p.).

Lagstiftningen om fornminnesvården uppräknas icke bland de i 9 § omnämnda rättsområden, som förbehållits rikets lagstiftande organ, och torde detta område förty böra i huvudsak hänföras till landskapets kompetens, dock med vissa modifikationer.

Med hänsyn till den sakkunskap rikets fackmyndighet, arkeologiska kommissionen, representerar har i stöd av 18 § självstyrelselagen med landskapsnämndens begivande den 4 september 1936 utfärdats en överenskommelseförordning, som reglerar fornminnesförvaltningen samt ordnar en samverkan mellan landskapsnämnden och bemälda kommissionen. Denna förordning bygger i huvudsak på autonomilagstiftningsens system för kompetensfördelningen enligt den tolkning, som av ålandsdelegationen framlagts;¹⁾ dock har i fråga om samarbetet mellan landskapsmyndigheterna och arkeologiska kommissionen en viss förskjutning från delegationens ståndpunkt till landskapets förmån ägt rum. Samarbetet mellan statens och landskapets myndigheter på detta område har enligt vad kommittén erfarit varit det allra bästa och förvaltningsorganisationen har fungerat friktionsfritt till ömsesidig belåtenhet.

Statskommittén har avfattat sitt förslag i enlighet med den rättsuppfattning, som hävdats av ålandsdelegationen, med beaktande likväl av det system för åvägabringande av en ordnad samverkan, som fått uttryck i åbe-

1) Å.D. V sid. 259; VI sid. 178.

ropade överenskommelseförordning.

Kommittén har för sin del funnit, att i statskommitténs förslag in- tagits så viktiga principstadganden, hämtade från överenskommelseförord- ningen, att en mycket väsentlig del av detta gebit vid sträng lagtolk- ning komme att tillhöra riket. Ehuru kommittén är övertygad därom, att den samverkan, som fått till stånd, är till stort gagn icke blott för riket utan även för landskapet, skulle kommittén dock hålla före, att lagstiftningen om fornvården representerar ett betydande landskapsintres- se och att lagstiftningsbehörigheten i princip borde tillförsäkras land- skapet.

Grundsatsen att alla fasta fornlämningar äro ställda under lagens hägn bör enligt kommitténs tanke äga förpliktande kraft för landskapet i så måtto, att dessa minnesmärken ovillkorligen böra åtnjuta skydd mot förstörelse. Likaså böra de i rikets lagstiftning upptagna föreskrifter- na om skifte av jord, därå fast fornlämning finnes, ipso jure gälla på Åland såsom rikslagstiftning. Ävägabringandet av en ordnad samverkan mellan landskapsmyndigheterna och arkeologiska kommissionen kräver icke upptagande i självstyrelselagen av positiva detaljstadganden, utan synes frågan om kommissionens befogenheter såsom det arkeologiska forsknings- arbetets vetenskapliga ledare även på Åland böra lämnas beroende på reg- lering genom överenskommelseförordning. Statens rätt att inlösa fornfynd på Åland, vilka icke av landskapet förvärvas eller behållas, torde böra tryggas genom rikslagstiftning.

Däremot anser kommittén att ifrågavarande till förvaltningsrätten hö- rande lagstiftning borde förbehållas landskapet jämväl till den del den- samma angår bestämmelser, som till sina rättsverkningar direkta beröra den enskildes rättssfär, bl.a. i fråga om jordägarens dispositionsrätt till sin mark och vederbörandes skyldighet att under vissa förutsättning- ar underkasta sig tvångsinlösen av fornlämningar och fornföremål i det allmännas intresse. Lagstiftningen om fornminnesvården innefattar nämli- gen genomgående stadganden om dylika ingrepp. Det straffrättsliga skydd åt fornlämning och fornföremål, som icke är reglerat genom strafflagen, synes likaväl kunna ordnas av landskapet som av riket (jfr 3 mom 13 p.). I dessa delar har kommittén icke kunnat förena sig om statskommitténs avfattning av punkt 12.

w) S k i l j e m a n n a f ö r f a r a n d e t (3 mom. 13 p.).

Lagstiftningen angående skiljemannaförfarandet har såsom hörande till processrätten hänförts till rikets lagstiftningsbehörighet.

x) S t r a f f l a g s t i f t n i n g ; r ä t t e g å n g s - , k o n k u r s - o c h u t s ö k n i n g s v ä s e n d e t ; a l l - m ä n o r d n i n g o c h s ä k e r h e t (3 mom. 13 p.; 13 §

1 mom. 11. 12 p.)

Den omständigheten, att lagstiftningen å strafflagens gebit är förbehållen rikets lagstiftningsmakt, innefattar icke hinder för landstinget att inom sådana rättsområden, som höra till landskapets lagstiftningsbefogenhet, antaga straffbestämmelser med eller utan avvikelser från resp. straffbud uti den i riket fällande särlagstiftningen. Dylika bestämmelser få dock icke innefatta någon ändring i gällande strafflag.¹⁾ Denna rättsuppfattning har tidigare vunnit erkännande vid granskning av olika landskapslagar, men på senare tid har högsta domstolen inslagit en ny praxis härutinnan,²⁾ enligt vilken till "strafflag" i självstyrelselagens mening hänförts även straffbestämmelser, hörande till landskapslagstiftningens områden. Detta förfarande kunde medföra svårigheter för lokallagstiftning, i så måtto nämligen att resp. rättsområden bleve bundna av rikets ev. straffnormer, vilka icke ens alltid kunde inpassas i landskapslagstiftningens system och, lösryckta ur sitt sammanhang, svårligen kunna tillämpas på Åland. Landskapet torde dock enligt kommitténs åsikt höra tillerkännas vidsträcktare rätt än att lagstifta om bötesstraff för överträdelse av landskapslagar, men icke om frihetsstraff. I praxis komme landskapet givetvis att i regel följa rikets straffsatser.

För klargörande av denna omtvistade kompetensfråga har kommittén under punkt 13 ersatt uttrycket "strafflag" i gällande självstyrelselag med lokutionen " d e n a l l m ä n n a s t r a f f l a g e n ". Angående landskapets rätt att inom vissa gränser lagstifta om straffbestämmelser, resp. om viten och annat äventyr, har förbehåll intagits i förslagens 13 § 1 mom. 11 punkten.

Till landskapets lagstiftningsbefogenhet har principiellt hänförts , jämväl bestämmelser angående disciplinär bestraffning av landskapets funktionärer.

Rättsvården i vidsträckt mening är enligt självstyrelselagen hänförd till rikets kompetensområde. Likaså utsökningsväsendet i hela dess vidd, inklusive konkursrätten. Den allmänna ordningen och säkerheten utgör däremot i princip en landskapets angelägenhet såväl med avseende å lagstiftning som förvaltning, dock så, att omsorgen om s t a t e n s s ä k e r h e t är förbehållen rikets myndigheter.

En strängt genomförd uppdelning av polisförvaltningen på Åland har icke ägt rum, utan har denna förvaltningsgren genom överenskommelseförordningar, den senaste utfärdad den 19 mars 1943, ordnats på basen av ett partiellt sammanförande av statens och landskapets polisangelägenheter.

Någon förskjutning av den lagfästa gränsen mellan statens och land-

1) Å.D. III sid. 99, 184, 186.

2) Å.D. VI sid. 100 ff.

skapets polisförvaltning torde icke vara önskvärd eller av behovet påkallad.

y) H ä l s o - o c h s j u k v å r d e n (3 mom. p. 15; 13 § 1 mom. p. 16.).

Jämlikt 9 § 2 mom. 9 punkten, jämförd med 17 § 1 mom. självstyrelselagen, ankommer "det allmänna övervakandet av hälsovården" samt "bekämpandet av epidemier och andra smittsamma sjukdomar" å rikets myndigheter såväl i fråga om lagstiftning som förvaltning. Förstnämnda uttryck har givit anledning till tolkningssvårigheter; dess innebörd har i praxis utsträckts så långt, att landskapets lagstiftningsbefogenhet på detta område nästan omöjliggjorts. En kompetensfördelning efter klarare linjer bör enligt kommitténs mening eftersträvas. Den obestämda lokutionen "det allmänna övervakandet" bör i sådant syfte ersättas med tydligare och mera koncisa stadganden.

I vissa avseenden hava behörighetsgränserna å detta rättsgebit närmare utstakats genom överenskommelseförordningar, den gällande utfärdad den 8 februari 1945.

Enligt kommitténs åsikt har landskapet självt det största intresse av att hälso- och sjukvården handhaves på bästa möjliga sätt. Rikets huvudintresse ligger däri, att staten får bestämma om bekämpande av smittosamma sjukdomar, att dess fackmyndighet i landskapet samt att i riket gällande bestämmelser om behörighet att utöva läkarkallet och vissa yrken på hälsovårdens område skola tillämpas jämväl på Åland. Dessutom finnes ett antal lagstiftningsområden inom medicinalväsendets rättsgebit, som på grund av sin art böra förbehållas rikets uteslutande lagstiftningsmakt. I övriga delar torde hela området för hälso- och sjukvården överlämnas åt landskapet, vilket jämväl bör anses vara självstyrelselagens mening.

Medicinalstyrelsens tillsynsmyndighet utgör begreppsenslignat en förvaltningsangelägenhet, som bör normeras och avgränsas enligt 19 § av förslaget, som motsvarar den muvarande 17 §.

I syfte att giva lagens praktiska tillämpning nödig stadga och klarhet borde nu bestämmelserna under punkt 15 utfyllas genom uppräkningsav de lagstiftningsområden, som komma att förbehållas rikets uteslutande lagstiftningsmakt.

I främsta rummet kommer härvid i betraktande den lagstiftning, som avser bekämpande av epidemier och andra smittsamma sjukdomar. Hit höra bl.a. de delar av rikets hälsovårdslagstiftning, som hava avseende å epidemivården ävensom åtgärder för kolerafarsotens, tuberkulosens och spetälskans bekämpande samt mot de veneriska sjukdomarna. Jämväl lagstiftningen om vaccination hör till denna grupp. Till stadgandet erfordras

förtydligande tillägg av innehåll, att i detsamma inbegripas jämväl bekämpandet av och förebyggande av sjukdomar hos husdjur. Åtgärder för bekämpande av sjukdomar hos fisk- och kräftbeståndet tillhöra fiskerilagstiftningen och falla på grund härav under landskapets kompetens¹⁾.

Lagstiftningen angående behörighet att utöva läkarkallet, tandläkar- samt djurläkaryrket har redan enligt gällande kompetensfördelning ansetts underlyda rikslagstiftningen; detsamma bör gälla den vid apoteks- och veterinärväsendet anställda personalens kompetens. Jämväl kan från statens sida det krav uppställas, att sjuk- och medikalgymnaster, massörer, barnmorskor, hälso- och sjuksköterskor och sjukvårdare fylla enahanda fordringar, som tiläventyrs finnas uppställda för utövande av motsvarande sysslor i övriga delar av riket. De i riket gällande bestämmelserna angående den i sådan verksamhet sysselsatta personalens utbildning, allmänna rättigheter och skyldigheter torde även höra rikslagstiftningen till.

I praxis har det emellertid icke sällan mött svårighet, särskilt på grund av de begränsade möjligheterna att i riket erhålla specialundervisning på svenska språket, att rekrytera den för hälso- och sjukvården erforderliga personalen på Åland. Med anledning härav har kommittén ansett sig kunna medgiva läkare och vissa andra grupper av yrkesidkare, vilka erhållit sin utbildning i Sverige och där förklarats kompetenta, rätt att vid sin verksamhet på Åland utan dispens anses uppfylla de fordringar, som äro uppställda för motsvarande sysslor i övriga delar av riket. En självfallen förutsättning härvid är, att vederbörande äro finska medborgare. Något men för hälso- och sjukvården på Åland skulle denna undantagsbestämmelse, som intagits under kommittéförslagets 19 §, icke medföra på grund av den höga standard utbildningen i Sverige på dessa områden intager.

Beträffande sinnessjuklagstiftningen har densamma enligt statskommitténs, på vedertagen tolkning baserade förslag, hänförs till rikets behörighetsgebit, för såvitt denna lagstiftning innefattar legal garanti för den personliga okränkbarheten och oantastligheten eller äger samband med straffprocessen eller straffverkställigheten. Landskapet har t.v. icke utnyttjat sin lagstiftningsbefogenhet på övriga delar av detta område.

Till rikslagstiftningen hava ytterligare hänförs bestämmelser om rättsmedicinska obduktioner och undersökningar samt lagstiftning om distrikts-, stads- och kommunalläkare ålagda andra statsmedicinska uppgifter inom områden, hörande till rikets lagstiftningsmakt. Regleringen av

1) En avvikande mening har uttalats av högsta domstolen uti ett den 16 mars 1938 givet utlåtande. Å.D. VI sid. 117.

dessa läkares tjänstgöringsområden synes på grund av Ålands insulära läge och landskapets geografiska struktur lämpligen överlämnas åt den lokala lagstiftningen.

Genom den nya lagen om den allmänna läkarvården, given den 9 juni 1939, avskaffas provincialläkartjänsterna och ersättas med s.k. länsläkartjänster; lagen förutsätter inrättande av en landskapsläkartjänst för Åland, vars innehavare beträffande utnämning, tjänsteställning och åligganden vore likställd med länsläkarna i riket. Denna funktionär skulle såsom statstjänsteman direkt underlyda medicinalstyrelsen och länsstyrelsen.

Den nya lagstiftningen inför ett legalt tvång för kommunen att med lagstadgat understöd anställa och avlöna stads- och kommunalläkare. Dessa av hälso- och sjukvårdens effektivisering påkallade förpliktelser synes böra såsom rikslag gälla för riket i dess helhet inklusive Åland.

En legislativ reglering av apoteksväsendet har i riket ägt rum genom lag av den 4 januari 1928 och därtill anslutna verkställighetsföreskrifter. Rörande handeln med apoteksvaror och dessas fabrikmässiga tillverkning stadgas åter i apoteksvarulagen av den 5 december 1935 och i en därtill ansluten förordning. Det lagstiftningsgebit, som inrymmes i berörda två lagar, har kommittén förbehållit rikets lagstiftningsmakt. Lagstiftningen på dessa specialområden förutsätter nämligen en effektiv och sakkunnig tillsyn från statsmaktens sida. Den avgift, som påföres apotek, är till sin natur en näringsskatt, och tillkommer landskapet på grund av 21 § i gällande självstyrelselag bestämmanderätten över denna pålaga.

Slutligen har lagstiftningen angående köttkontroll och införsel av vissa djurslag och djurprodukter av kommittén hänförs till rikslagstiftningen, vilket synes stå i överensstämmelse med självstyrelselagens system. Denna regel har även fått uttryck i åberopade överenskommelseförordning, dock med vissa modifikationer till landskapets förmån. Kommittén har i enlighet härmed lagt lagstiftningsrätten på detta område i rikets hand. Däremot har förvaltningsverksamheten ansetts böra inom vissa gränser tillföras landskapet (19 § 7 p.).

I ovanberörda delar har kommittén i huvudsak följt de riktlinjer för kompetensfördelningen, som av statskommittén uppgjorts. Dock har kommittén ur sitt förslag uteslutit statskommitténs förslag såvitt rikslagstiftningen utsträckts till det legala tvånget för kommunerna beträffande barnmorske- och sjukvårdens upprätthållande. Kommunernas legala förpliktelser beträffande upprätthållande av sjukhusvården, barnmorske- och hälsosystemverksamheten m.fl. härmed jämförliga åligganden inom den allmänna hälsovårdens ressort torde böra ordnas av landskapet självt på sätt lämpligast synes. Rikets föreskrifter kunna på grund av landskapets säregna förhål-

landen vara förfelade på Åland. Någon frestelse för landskapet att åväl-
va kommunerna mindre uppoffringar än dem, som pålagts rikets kommuner,
torde knappast föreligga, synnerligast som statens bidragsskyldighet till
kostnaderna för dessa förvaltningsgrenar ytterst är beroende därav, huru-
vida omsorgen om den allmänna hälsovården motsvarar de krav riket i sitt
eget intresse uppställer.

Såsom av det ovanstående framgår omfattar medicinalväsendets rättsge-
bit ett mycket stort antal lagar och författningar; en intensiv reform-
verksamhet har ägt rum och pågår fortfarande inom denna ressort. Då nya
lagar och författningar under den närmaste framtiden äro att emotse, lig-
ger den fara nära till hands, att nya luckor i systemet kunna uppstå.
Kommittén är likväl övertygad om, att de gränser för lagstiftningsbefo-
genheten, som i förslaget utstakats, vid lagstiftningen skola visa sig
vara tillfyllest för bestämmande av kompetensfördelningen.

z) S t a t e n s a n l ä g g n i n g a r p å Å l a n d (3 mom.
16 p.).

På grund av den ställning landskapet statsrättsligt intager till ri-
ket har kommittén ansett, att lagstiftning angående statens anläggningar
på Åland borde höra riket till.

å) O f f e n t l i g s j ö r ä t t ; l u f t t r a f i k e n ;
u t r i k e s h a n d e l n s e n h e t l i g h e t ; v a r u u t -
b y t e t s f r i h e t ; å t g ä r d e r t i l l b e f r ä m -
j a n d e a v d e n i n h e m s k a s ä d e n s a v s ä t t -
n i n g ; r a d i o v ä s e n d e t (3 mom. 17 p.; 13 § 1 mom. 17 p.).

Den offentliga sjörätten eller sjöfartsrätten (bestämmelser angående
sjöfartens främjande, tryggande, ordnande och beskattande, kontrollen
över sjöfarten, farleder, sjötrafikanstalter, fartygs nationalitet och
registrering, kompetensvillkor för befälhavare, sjöfartsstyrelsen, lots-
och fyrväsendet, kanaler etc.) är enligt gällande lag förbehållen rikets
organ. Kommunikationsväsendet är enligt lagens 17 § 1 mom. 7 p. bibehål-
let under statens förvaltning, resp. uppsikt ej blott såvitt angår sta-
tens kommunikationer utan även i fråga om transitotrafiken och samtrafi-
ken mellan landskapet och fastlandet. Inrättandet och öppenhållandet av
allmän farled eller sådan, som icke uteslutande användes för enskilt be-
hov, ankommer å statens myndigheter. Mindre samfärdsleder, ex. båt- och
fiskeleder, hava dock ansetts tillhöra landskapet. Vaghållningen är
h.o.h. en landskapets angelägenhet.

Från åländskt håll har det önskemål uttalats, att den lokala sjötra-
fiken och dess behov skulle tillgodoses genom åländsk lagstiftning och
förvaltning samt att begreppet farled skulle i sådant syfte avgränsas.

Likaså borde förvaltningen av ärenden, som röra samtrafiken enbart med fastlandet, betraktas såsom en åländsk angelägenhet.

Praxis har i dessa frågor varit vacklande, t.o.m. då ärendet rört trafikleder av rent lokalt intresse. Kommittén har vid prövningen av denna fråga funnit, att lagstiftningen angående sistnämnda samfärdsleder bör hänföras till landskapets kompetens samt att ett förtydligande i sådant syfte bör i lagen införas. Från den riket förbehållna sjöfartslagstiftningsrätten borde till landskapets förmån uttryckligen undantagas "lagstiftningen rörande den lokala sjötrafiken och härför avsedda kommunikationsleder". Till frågan om förvaltningsbefogenheterna på den lokala samfärdselns område skall kommittén senare återkomma.

Det ligger i sakens natur, att normering av exporten för tillvaratagande av viktiga handelspolitiska intressen (ex. smör och näringsfett) bör falla under rikets exklusiva behörighet. Den i 11 punkten i dess nuvarande lydelse begagnade lokutionen "handelns enhetliga ordnande" avser givetvis utrikeshandeln, men icke resp. näringsgrenar såsom sådana, då ju kompetensfördelningen i detta avseende regleras på annat ställe av lagen. Ett förtydligande av detta uttryck i lagtexten torde anses påkallat.

Till rikets exklusiva behörighetsgebit har i likhet med gällande lag hänförts lagstiftning angående "varuutbytets frihet", varmed i detta sammanhang förstås den inom vissa näringsrättsliga skrankor frilagda inrikes-cirkulationen av handelsvaror och förnödenheter mellan säljare och köpare samt mellan olika landsdelar.

Den av tull- och handelspolitiska motiv dikterade lagstiftningen angående främjande av den inhemska sädens avsättning och tryggande av landets självförsörjning har i förslaget upptagits bland områden, hörande till rikets exklusiva lagstiftningsmakt.

Lagstiftningen angående radioväsendet, som icke uttryckligen beröres i självstyrelselagen, har likaledes hänförts till rikslagstiftningsgebit.

ä) Ä n d r i n g i k o m m u n a l e l l e r k a m e r a l i n d e l n i n g (3 mom. 18p.).

Frågan om kommunal indelning måste vara enhetligt reglerad över hela statsområdet. Detta gäller såväl förutsättningarna för indelningsändring, dess genomförande och rättsverkningar samt förfarandet. Den ecklesiastiska och den judiciella indelningsändringen falla likaledes utanför de för självstyrelsen utstakade gränserna. Däremot måste ändring i den administrativa indelningen anses höra landskapet till, såvitt angår förvaltningsverksamhet, som ankommer å landskapet. Så länge polisförvaltningen på Åland handhaves av statens och landskapets myndigheter gemensamt måste givetvis en ändring i resp. distriktsindelning genomföras efter samråden

mellan rikets och landskapets behöriga organ.

Den kommunala, administrativa, ecklesiastika och judiciella indelningen följer i regel ägo gränserna åt, men fall kunna förekomma, då indelningsgränserna blivit uppdragna över ägorna till en odelad fastighet. En kameral utbrytning blir då erforderlig ex. vid införlivning av delar av jordbruksenheter med stad och köpingskommun eller överflyttning av sådana delar från en landskommun till en annan eller ock för utjämnande av vissa i vårt land talrikt förekommande oregelbundenheter i rikets indelning. Den lagstiftning, som har till uppgift att anpassa den kamerala indelningen efter övriga indelningar, bör äga enhetlig tillämpning över hela statsområdet.

ö) O m r å d e , s o m ä r r e g l e r a t g e n o m i n t e r n a t i o n e l l a f ö r d r a g (3 mom. 19 p.).

Denna punkt har av kommittén upptagits i oförändrad avfattning. Dock har kommittén ansett, att landskapets autonomi icke finge utan landstingets samtycke genom fördrag beskäras. Denna avvikelse får anses såsom en direkt konsekvens av stadgandet i 44 (36) § av kommittéförslaget.

aa) O m r å d e , s o m h i t i n t i l l s i c k e a v l a g s t i f t n i n g e n f ö r u t s a t t s (3 mom. 20 p.).

Denna punkt, som infördes i 1919 års proposition, har icke ansetts hava en så vidsträckt innebörd, att varje ny lagfråga, som uppkommer, eller varje utveckling eller påbyggnad av godkända rättsnormer skulle vara undantagen landskapets kompetens. I 9 § uppräknas vissa huvudgrupper av rättssystemet, vilka genom det normala lagstiftningsarbetet undergå en kontinuerlig utveckling, varvid den legislativa normeringen kan utsträckas till nya rättsförhållanden, som ej tidigare varit reglerade. Att alltid anse dylika nya rättsförhållanden såsom "område, vilket härintills icke av lagstiftningen förutsatts", kan - på sätt statskommittén riktigt anmärker - icke hava varit lagstiftarens mening, utan åsyftas härmed alldeles nya lagstiftningsgebit, som tidigare ej ingått såsom länkar i rättssystemet, bl.a. frågor, som framkallats genom nyuppkomna faktiska förhållanden (ex. teknikens vinningar, uppfinningar och dyl.).

Trots denna begränsning, vilken i praxis godtagits, har stadgandet i sin nuvarande vaga avfattning lämnat rum för meningsskiljaktighet. Ett lagstiftningsområde, som principiellt borde höra landskapet till, kan på grund av detta stadgande förklaras vara underlagt rikets lagstiftningsbehörighet. Dessa tolkningssvårigheter skulle enligt kommitténs åsikt väsentligen minskas, ifall de i 11 § självstyrelselagen ingående allmänna grundsatserna skulle tjäna till ledning vid frågans avgörande. Kommittén har i sådant syfte till stadgandet fogat ett förtydligande tillägg.

Grundsatserna om allmän läroplikt, allmän och lika kommunal rästrätt

för finsk medborgare, som uppnått lagstadgad ålder, samt omedelbara, proportionella och hemliga val äga giltighet på Åland enligt vad rikets nu gällande lagar härom stadga. Garantilagen avser förutom annat att trygga jordens bevarande i åländska händer. Ett på åländskt håll uttalat önskningsmål, att dessa hörnstenar för ett demokratiskt styrelsesätt och tryggheten beträffande jordbesittningen icke rubbas eller ändras för landskapets vidkommande utan landstingets samtycke, har kommittén ansett sig kunna godkänna. Ett stadgande i sådant syfte har upptagits såsom slutmoment i 11 § av förslaget.

12 (11) §.

Motsvarande 11 § i självstyrelselagen har i sin sammanträngda form utfallit redaktionellt otillfredsställande. De begagnade ordalagen hava lämnat rum för tvekan, huruvida rättigheten att i administrativ väg utfärda förordningar för Åland jämväl hänför sig till ärenden, som falla inom ramen för landskapets lagstiftningsbehörighet, eller om paragrafen åsyftar endast sådana av republikens president eller statsrådet för landskapet utfärdade förordningar, vilka tillhöra rikets lagstiftningsområde. Den senare tolkningen har gjorts gällande av landskapets myndigheter, främst på den grund att den motsatta uppfattningen ansetts oförenlig med självstyrelselagens princip. Den vetenskapliga tolkningen (Erich, Hermanson) har däremot ställt sig på den ståndpunkt, att republikens president och statsrådet genom paragrafen tillerkänts befogenhet att i däri stadgad form utfärda förordningar för landskapet i ärenden, som enligt självstyrelselagen hänförts till l a n d s k a p e t s lagstiftningskompetens. Det erkännes härvid, att landskapet utan avseende å denna regeringsmakten tillkommande befogenhet har full frihet att inom de behörighetsgränser lagen utstakar taga ett rättsområde under behandling och genom landskapslag försätta den utfärdade förordningen ur kraft.

Statskommittén har i sitt förslag omformulerat paragrafen i enlighet med den tolkning, som enligt vad ovan angivits kommit till uttryck. Men enligt kommitténs uppfattning skulle paragrafen i denna lydelse bliva utan varje praktisk betydelse; under den tid autonomilagen varit i kraft har regeringen veterligen endast i ett enstaka fall gjort bruk av sin å förordningen grundade förmenta befogenhet. Ur principiell synpunkt kunna vägande anmärkningar göras mot ett system, som förutsätter konkurrens av två olika lagstiftningsformer på samma lagstiftningsgebit, även om man vidhåller grundsatsen om landskapslagstiftnings prioritet framför regeringens administrativa förordningar. Utfördandet av dylika förordningar synes utan nämnvärd betydelse, då ju landstinget, som sammanträder två gånger årligen och även däremellan kan sammankallas, vid första påföljande session är i tillfälle att antaga en landskapslag, varigenom förord-

ning utfärdas i ärende, som endast berör landskapet, men i vilket lagstiftningen ankommer å riket. Kommittén har i enlighet härmed omformulerat denna paragraf i den riktning, att regeringens befogenhet att utfärda förordningar rörande Åland avser endast sådana områden, som hänförts till rikets lagstiftningsbehörighet.

13 (10, 12) §.

Enligt självstyrelselagen är kompetensfördelningen sålunda bestämd, att de områden, som hänförts till rikets uteslutande lagstiftningsbehörighet, i lagen uppräknas; alla uppgifter, som icke förbehållits rikets organ, tillhöra landskapet Åland. Detta system för lagens uppställning, som föranletts av praktiska skäl, har såsom tidigare framhållits vållat mycken osäkerhet i tillämpningen och lämnat alltför stort spelrum åt olika tolkningsmetoder. Tvivelsmål i fråga om lagstiftningskompetensen komma i flere fall att yppa sig, därest icke resp. rättsområden tydligt angivas såsom tillhörande landskapet. Vissa undantag och förbehåll till rikets förmån, som framgå ur 11 §, måste även förfullständigas med bestämmelser rörande landskapets andel i lagstiftningsbefogenheten. Med avseende härpå har kommittén, för erhållande av möjligast klara behörighetsgränser mellan riket och landskapet och för att såvitt möjligt eliminera det här framträdande osäkerhetsmomentet, ansett sig böra i 13 § avgränsa landskapets behörighetsområde i förhållande till riket genom uppräkning av de viktigaste rättsgebit, som hänförts till landskapets kompetens. Enär uppräknningen givetvis icke kan bli uttömmande och nya rättsområden efterhand tillkomma, måste exemplifieringen kompletteras med ett allmänt stadgande angående "övriga angelägenheter, vilka icke såsom rikslagstiftning blivitt riket förbehållna".

Kommittén är övertygad därom, att gränserna mellan rikets och landskapets kompetens genom förslagets 11 §, jämförd med 13 §, blivitt uppdragna med vida större tydlighet än i den nuvarande lydelsen samt att, om förslaget vinner beaktande, några svårlösta tolkningsfrågor knappast skola föreligga, eller åtminstone att tolkningssvårigheterna skulle i avsevärd mån underlättas. I den reviderade avfattningen skulle dessa paragrafer utan tvivel bereda ett klarare direktiv för kompetensprövningen än vad den nuvarande, i dessa delar bristfälliga lagstiftningen erbjuder.

Av de under punkterna 1-20 omförmälda, landskapet förbehållna rättsområdena har flertalet redan av kommittén behandlats i samband med 11 §. De undantag och begränsningar, som i de olika punkterna angivas, motsvara resp. stadganden i 11 §. Det kan emellertid inträffa, att till ett rättssystem är att hänföra enstaka stadganden av rikslagstiftningsnatur (ex. bestämmelser från rättegångs-, utsöknings- eller skiftesväsendet). Även om lagkomplexet enligt 13 § i princip förbehållits landskapets kom-

petens, förbliva dessa stadganden rikslagstiftning och kunna inarbetas endast enligt regeln för lagar " a v b l a n d a d n a t u r " (jfr 14 § slutmomentet). - En undantagsställning intaga de rättsområden, som nämnas under punkterna 4,6, och 9, såvitt angå stadganden av p r i v a t r ä t t s l i g n a t u r (se ovan).

Det övergångsstadgande, som ingår i första momentet av nuvarande 10 §, kan icke såsom sådant bibehållas, utan har i delvis förändrad avfattning överförs till slutstadgandena i kommitténs lagförslag.

Förbehållet i 10 § 2 mom. "med det undantag, som i 27 § förmäles" kan utelämnas utan att detta innefattar någon saklig avvikelse från den nu gällande ordningen. Undantaget avser nämligen den i 27 § förutsatta lagen angående landskapets inbyggares skyldighet att tjänstgöra vid lots- och fyrinrättningen. Enligt kommitténs förslag (34 §) skulle denna förpliktelse för inbyggarna på Åland utbytas mot tjänstgöringsskyldighet vid civilförvaltning. Hithörande verkställighetslag skulle med tillämpning av stadgandet i 5 § lagen om självstyrelselagens bringande i verkställighet vara av rikslagstiftningsnatur, men skulle enligt förslaget lagen stiftas med bifall av Ålands landsting.

Uti andra momentet av 13 § behandlas de båda formerna för utövningen av landskapets lagstiftningsrätt: landskapslagar, innefattande självständiga lagstiftningsakter, och landskapslagar, innefattande recipierad allmän lagstiftning. En tredje grupp bilda landstingsbesluten i beskattningsfrågor; dessa sistnämnda skulle icke benämnas landskapslagar.

Landstingets blott genom självstyrelselagen begränsade lagstiftningsbefogenheter hänföra sig enligt stadgad praxis jämväl till sådana områden, vilka enligt rikets rättsordning begrepps-enligt tillhöra det administrativa lagstiftningsområdet och i riket regleras genom förordningar och statsrådsbeslut. Landskapsnämnden har däremot icke någon å självstyrelselagen grundad befogenhet att utfärda stadganden, som till sitt innehåll äro förpliktande rättssatser.

Den omständigheten, att landstinget saknar möjlighet att åt nämnden delegera sin befogenhet att utöva lagstiftningsrätt av nu ifrågavarande art, har medfört vissa svårigheter för lagstiftningsproceduren och vid landskapslagarnas uppställning och redigering. Landskapslagarna hava icke sällan belastats med en mängd verkställighets- och tillämplighetsföreskrifter, vilka kunna ändras endast genom landstingsbeslut i vanlig ordning. Enligt kommitténs mening finnes det icke något vägande skäl för bibehållande av ovan angivna grund för utövningen av den lagstiftande makten, utan synes den centrala förvaltningsmyndigheten utan olägenhet kunna av landstinget i resp. lag tilldelas befogenhet att vid behov komplettera landskapslagen med landskapsförordning. Någon underställning

till republikens predident skulle beträffande dessa förordningar icke komma i fråga, men en viss kontroll över den verkställande maktens lagstiftningsåtgärder tode icke kunna undvikas. I sådant syfte har kommittén föreslagit att dessa landskapsförordningar skulle, innan desamma utfärdas, tillhandahållas ålandsdelegationen i avseende å granskning.

Enligt ålandskommitténs förslag (sid. 18 och 25) skulle den lokala lagstiftningsmakten anförtros åt landstinget och republikens president gemensamt sålunda, att varje av landstinget antagen lag skulle för att träda i kraft erfordra presidentens stadfästelse. Uti regeringspropositionen till 1919 års riksdag hade presidentens stadfästelserätt, förbunden med absolut vetorätt, bibehållits, men i riksdagen erhöll 12 § sin nuvarande lydelse, som tillerkänner presidenten absolut veto utan sanktionsrätt och i allt övrigt gör landskapslagstiftningen beroende endast av landskapets eget lagstiftningsorgans beslut. Presidentens inflytande å landskapslagstiftningen är betingat, dels av den självklara uppgiften att övervaka, att landstingets kompetens icke överskrides, dels av omsorgen att rikets "allmänna intresse" icke åsidosättes. Grundsatsen att de åländska lagarna verkligen i statsrättslig mening äro utslag av den åländska befolkningens, närmare angivet dess lagstiftande organs vilja, icke några under positiv medverkan av den högsta regeringsmakten i republiken tillkomna partikulära rikslagar, är sålunda genomförd i autonomilagen (Erich).

1 mom. av föreliggande paragraf har överförs till 13 § och i 2 mom. har en sådan ändring vidtagits, att landstingsbesluten av landskapsstyrelsen skulle direkte insändas till republikens president.

Uti 3 mom. stadgas, att republikens president i vissa fall skall vid utövningen av sin vetorätt beträffande landstingets lagstiftning infordra högsta domstolens utlåtande. Enligt numera vedertagen rättsuppfattning¹⁾ anses högsta domstolens uppgift i dessa fall innefatta endast en konsultativ prövning, men icke att domstolen på ett för presidenten bindande sätt avgör kompetensfrågan. Under den tid Ålands autonomi varit i funktion har högsta domstolens utlåtande - fränsett ett enstaka undantagsfall²⁾ - i praxis städse varit normgivande för presidentens resolution.

Inom kommittén har den åsikt uttalats, att ålandsdelegationen på grund av sin paritetiska sammansättning och sin grundliga kännedom om självstyrelselagen och dess säregna system innehade de största förutsättningar för att kunna tillhandagå republikens president med fackutlåtanden, och att den uppgift, som enligt 12 § 3 mom. av gällande lag ankommer å högsta domstolen, fördensskull lämpligen borde överlämnas åt dele-

1) Erich II sid. 389, 390.

2) Å.D. VI sid. 114.

gationen. Kommittén har likväl vid överbägandet av denna viktiga fråga kommit till det resultat, att en sådan genomgripande ändring av det nuvarande förfarandet icke kan anses välbetänkt. Om ålandsdelegationen insättes i högsta domstolens ställe, skulle delegationens hittillsvarande ställning förändras och ev. det krav böra uppställas, att ledamöterna måste vara lagfarna. Även om högsta domstolens skyldighet att tillhandagå republikens president med utlåtanden i dessa lagstiftningsfrågor icke skulle i självstyrelselagen uttryckligen påbjudas, stode det givetvis presidenten öppet att, när han finner sådant nödigt, anlita högsta domstolen som rådgivande organ. Med avseende härå har kommittén ansett landets högsta judiciella myndighet fortfarande böra beredas tillfälle att uttala sin åsikt i de juridiska spörsmål, som beröra landskapets lagstiftningsgebit. Då det emellertid är nödvändigt, att dessa ärenden bliva med största möjliga tillbudsstående sakkunskap förberedda, har kommittén velat lägga särskild vikt uppå, att även ålandsdelegationen finge utlåta sig innan en kompetensfråga avgöras, vilket vore ägnat att stärka förtroendet till att det träffade avgörandet motsvarar vad som kan anses rättvist och skäligt. Kommittén har i enlighet härmed infört ett tillägg till föreliggande moment av 14 §.

Förbehållet att republikens president äger rätt att låta landskapslag förfalla, där han anser lagen vara "stridande mot republikens allmänna intressen", intogs i självstyrelselagen i samband med den ändring i systemet för landskapslagarnas utfärdande, som vid riksdagen genomfördes vid sanktionsrättens utmönstrande. Stora utskottet hade i första läsningen ansett, att presidentens vetorätt finge begagnas endast i det fall, att landstinget överskridit sin lagstiftningsbefogenhet. Vid andra läsningen ändrade utskottet sitt förslag i enlighet med grundlagsutskottets betänkande, som innefattade rätt för presidenten att inlägga sitt veto jämväl i det fall, att en av landstinget antagen landskapslag ansågs strida mot republikens allmänna intresse. Under riksdagsdebatten riktade särskilda talare (Schauman, Voionmaa, Ryömä, Estlander, von Wendt) anmärkningar mot detta sistnämnda förbehåll, som ansågs ägnat att obehörigen kringskära autonomin och t.o.m. göra självstyrelsen illusorisk. Det framhölls i sådant avssende, att prövningen av frågan, huruvida landstinget i ett givet fall överskridit sin befogenhet, vore en juridisk fråga, som komme att bedömas med stöd av högsta domstolens utlåtande, och att det måste förutsättas, att högsta domstolen icke komme att i sin lagtolkning alltför snävt draga gränserna för landskapets lagstiftningskompetens. Spörsmålet om "rikets allmänna intresse" vore däremot en politisk fråga, som det ankom på regeringen att avgöra ur politisk synpunkt. Genom detta stadgande skulle hela självstyrelsen bringas i gungning och ett permanent

konfliktämne skapas. Riksdagen beslöt emellertid med 99 röster mot 85 att godkänna stora utskottets förslag i denna punkt.

Den befogenhet, som genom berörda stadgande tillerkänts presidenten, är enligt kommitténs åsikt till sina grunder svävande, och beroende på prövning med hänsyn till för tillfället rådande politiska stämningar. I huvudsak äro ju rikets intressen redan beaktade genom den i självstyrelselagen genomförda kompetensfördelningen och kompetensprövningen. Veterligen har vetorätten på denna grund icke i praxis behövt utnyttjas, utom i ett enda fall, då en landskapslag av en obetydlig anledning hindrades träda i kraft.¹⁾ Det synes överensstämma med lagens rätta förstånd, att en viss varsamhet bör iakttagas vid vetorättens utövning på nu angivna grund och att befogenheten icke utövas på sådant sätt, att autonomins grundprinciper, vilka presidenten jämlikt 24 § R.F. jämväl äger upprätthålla, obehörigen läderas. Ifrågavarande uttryck med dess obestämda och tänjbara innebörd bör enligt kommitténs mening modifieras och avgränsas samt härmed förknippade osäkerhetsmoment ur självstyrelselagen avlägsnas.

Kommittén har i nu omförmält syfte stannat vid en sådan avfattning av detta stadgande, att vetorätten i denna form kunde komma till användning i de fall, att landstinget vidtagit lagstiftningsåtgärder, som uppenbarligen inkräkta på rikets inre eller yttre säkerhet. Genom en sådan avgränsning av ifrågavarande förbehåll skulle enligt kommitténs uppfattning stadgandets innebörd och syftemål klarläggas och möjligheterna till en alltför extensiv tolkning till landskapets nackdel elimineras, utan att likväl rikets berättigade intresse skulle i något avseende åsidosättas.

Till 14 § har i enlighet med statskommitténs förslag fogats ett nytt moment, angående s.k. l a g a r a v b l a n d a d n a t u r . Statskommitténs motivering till detta moment är av följande lydelse:

"Det förekommer ofta nog att lagar och förordningar upptaga rättsnormer, vilka med avseende å sin art äro att hänföra dels till rikets, dels till landskapets behörighetsområde, samt att bestämmelser, hörande till båda kategorierna äro så sammanflätade, att en uppdelning utan omarbetning ej kan genomföras. I praxis hava dylika lagar av blandad natur behandlats sålunda, att landstinget med eller utan ändringar i de delar, som hänföras till landskapets befogenhet, accepterat vederbörande författning såsom ett enhetligt, systematiskt uppställt lagkomplex. Sålunda har inkodifiering i lokal lag av stadganden, hörande till rikslagstiftningen, icke i och för sig ansetts utgöra hinder för landskapslagens ikraftträdande, då i landskapslagen upptagits enstaka stadganden i ämnen, som rätteligen hört rikslagstiftningen till, men som utgöra intregreeran-

1) Å.D. VI sid. 114.

de delar av den lokala lagen och ansetts böra däri upptagas för att komma i sitt rätta sammanhang. Ett dylikt förfaringssätt har dessutom ansetts betingat av praktiska skäl, enär eljest tvivel kunde uppkomma därom, huruvida resp. rikslagbestämmelser överhuvud sköla, lösryckta ur sitt sammanhang, kunna förverkligas på Åland vid lokallagens tillämpning i praxis. För domare resp. åklagare och andra sakägare skulle det medföra en betänkelig osäkerhet och svårighet, därest de kompletterande rikslagsbestämmelserna måste uppsökas på annat håll."

Ovan angivna principiella ståndpunkt beträffande betingelserna för blandade lagars ikraftträdande hava i ett stort antal fall godkänts såväl i utlåtanden, avgivna av ålandsdelegationen och högsta domstolen, som ock av republikens president uti hans resolutioner i anledning av underställda landskapslagar. Förutsättning för ikraftträdandet har alltid varit, att någon förändring av gränslinjen mellan rikslagstiftningens och den lokala lagstiftningens giltighetsområden icke äger rum genom ikraftträdandet.¹⁾

De från rikslagstiftningen hämtade stadgandena böra i sak fullt överensstämma med vederbörande rikslag; sker avvikelse måste landskapet anses hava i denna del vidtagit en självständig lagstiftningsåtgärd och därigenom gjort intrång i rikets lagstiftningsrätt. Omförmälda villkor bör strängt vidhållas, då fråga är om ett stadgande med grundlagshelgd; ett sådant måste, då detsamma införes i en landskapslag, upptagas oförändrat såväl till innehåll som uttryckssätt.

Kommittén anser i likhet med statskommittén den principiella ståndpunkt, som i lagtillämpningen tagit sig uttryck, böra lagfästas genom uttrycklig föreskrift i självstyrelselagen.

15 (13) §.

Uttrycket "antaga petitionsförslag och motion" har utbytts mot "väcka initiativ".

Syftemålet med landskapets berörda initiativrätt synes vara att bereda landstinget möjlighet att med stöd av den lokala sakkännedom, varöver landskapsmyndigheterna förfoga, påverka rikets lagstiftning i och för åvägabringande av särslagstiftning rörande Åland i något ämne, som enligt självstyrelselagen är förbehållet rikets exklusiva lagstiftningsmakt. Landskapets initiativ bör gå ut på åstadkommande av en enbart för landskapet gällande lagstiftning. Härmed är icke sagt, att initiativet nödvändigtvis behöver utmynna i en fristående lagstiftningsakt; de specialföreskrifter rörande Åland, varom fråga är, kunna likväl inarbetas i det

1) F r i c h I I sid. 385, 386. Å.D. II sid. 72, 73 (där till en början en strängare ståndpunkt av H.D. intogs i principfrågan); III sid. 103, 109, 110, 152, 156; IV sid. 92, 93, 94, 121, 122, 138, 143, 153, 166, 169; V sid. 124, 125, 134, 136.

i ämnet tilläventyrs gällande allmänna lagkomplexet.

Landskapets nu berörda initiativrätt skulle enligt kommittéförslaget icke vara begränsad till lagmotioner; även framställningar av typen hemställnings- resp. finansmotioner bleve tillåtna.

16 (14) §.

(i sak oförändrad).

17 (15) §.

Kommittén har med beaktande av såväl rikets som landskapets intresse i denna paragraf intagit bestämmning därom, att ärenden, som röra Åland föredragas i statsrådet av någon med landskapets självstyrelse förtrogen till uppdraget av statsrådet förordnad person.

18 (16) §.

(i sak oförändrad).

19 (17) §.

Landskapets förvaltningsbefogenhet är enligt 17 § självstyrelselagen avgränsad enligt samma system, som i 9 § följts vid uppdelningen av lagstiftningskompetensen. Behörighetsgränserna i dessa två paragrafer täcka i huvudsak varandra; regeln är sålunda den, att angelägenheter, som enligt 9 § äro förbehållna rikets exklusiva lagstiftningsmakt, jämväl i fråga om den därav föranledda förvaltningsverksamheten ankomma å statsmaktens organ. I stort sett har kommittén ansett sig kunna följa denna beprövade linjedelning mellan stats- och landskapsförvaltning. Ett strängt vidhållande av denna grund för kompetensfördelningen är dock enligt kommitténs förmenande icke någon tvingande nödvändighet; avvikelser från regeln bör tagas i övervägande, där lämplighetsskäl tala för en förvaltningsförskjutning.

Att de i 17 § av gällande lag under punkterna 1-5 nämnda förvaltningsområdena: utrikesledningen, justitieförvaltningen, förvaltningen av militära angelägenheter, förvaltningen i fråga om statens säkerhet samt statens finansförvaltning, förbehållits riket är en självfallen konsekvens av Ålands statsrättsliga ställning. Däremot hava punkterna 6-8 av kommittén delvis omarbetats och uppdelats i fem nya avsnitt.

T i l l s y n s b e f o g e n h e t e n ö v e r u n d e r v i s -
n i n g s v ä s e n d e t (6 p.).

Enligt kommitténs förslag skulle skolstyrelsen och sjöfartsstyrelsens obligatoriska inspektionsåligganden inskränkas till den förvaltningsverksamhet på undervisningsväsendets område, som förbehållits riket. Å landskapsstyrelsen ankomme att tillse, det i landskapets lärdomsskola och sjöfartsläroverk ordning, god anda och goda seder äro rådande, att lärare och elevers uppförande är klanderfritt, samt att lärare och elever fullgöra sina skyldigheter, så att eleverna bibringas den uppfostran och

det kunskapsmätt, som äro nödiga för fullföljandet av det med resp. skolas verksamhet avsedda ändamålet. Självfallet skulle rikets centrala fackmyndigheter på anhållan lämna handräckning åt landskapsstyrelsen (jfr 19 § slutmomentet), då fråga är om biträde åt densamma. Ledningen av och tillsynen över folkskolväsendet på Åland ankomme jämväl å landskapsstyrelsen med biträde av landskapets folkskolinspektör.

F ö r v a l t n i n g s v e r k s a m h e t e n o c h t i l l s y n s b e f o g e n h e t e n p å h ä l s o - o c h s j u k - v å r d e n s o m r å d e (7 p.).

Enligt 7 punkten skulle resp. statsorgans förvaltningsverksamhet och tillsynsbefogenhet inom denna ressort begränsas till de områden, som enligt 9 § hänförts till rikets lagstiftningsbehörighet, detta för såvitt sagda förvaltning icke lagligen ankommer å kommunerna. Till denna punkt har fogats sex tilläggsmoment med syftemål att reglera en ordnad samverkan mellan medicinalstyrelsen och landskapsstyrelsen i fråga om fastställande av reglementen och instruktioner för sjukvårds- och förlossningsanstalter, som upprätthållas av landskapet eller kommuner, samt vid regleringen av resp. tjänsteläkares tjänstgöringsområden och tillsättandet av vissa läkarbefattningar ävensom beträffande tillsynen över privata sjukvårds- och förlossningsanstalter. Ett av dessa tilläggsmoment (den första att-satsen) angår den tidigare berörda frågan om rätt för vissa personer, som erhållit sin utbildning i Sverige, att utan dispens få utöva sin verksamhet på Åland.

I fråga om handhavande av köttkontrollen, beträffande vilken lagstiftningsbefogenheten jämlikt 11 § 2 mom. 15 punkten underlagts riket, föreslår kommittén en lokal förvaltningsförskjutning till landskapets förmån i överensstämmelse med den reglering, som f.n. gäller enligt överenskommelseförordningen av den 8 februari 1945.

F ö r v a l t n i n g s v e r k s a m h e t e n p å k o m m u - n i k a t i o n s v ä s e n d e t s o m r å d e (8 p.).

Enligt 11 § 3 mom. 17 punkten i kommitténs förslag, jämförd med 13 § 1 mom. 17 p., skulle lagstiftningen angående inrättandet, förbättrandet och öppenhållandet av farled i förvaltningsrättslig mening hänföras till rikets kompetens. Här avses dels allmänna farleder och dels sådana farleder av annat slag, som underlyda den offentliga sjörättens bestämmelser och äro ställda under sjöfartsstyrelsens kontroll. I dessa avseenden skulle jämväl förvaltningsverksamheten ankomma å resp. statsmyndigheter. Är åter fråga om inrättande, utvidgande eller fördjupande av mindre, rent lokala, ex. för fiske-, turist- och andra därmed jämförliga farkoster avsedda farleder, skulle enligt åberopade 13 § 1 mom. 17 punkten trafiken normeras genom landskapslagstiftning och i anslutning här-

till enligt 19 § 8 punkten även förvaltningsverksamheten ankomma å landskapet. Härigenom skulle ett osäkerhetsmoment i autonomilagen, som vid kompetensprövningen vållat avsevärda svårigheter, bliva avlägsnat.

Lufttrafiken är enligt gällande lag och kommitténs förslag förbehållen rikets exklusiva lagstiftningsmakt. Förvaltningen av denna trafik skulle likaledes tillkomma riket med den avvikelse, att förvaltningen av luftfarten inom landskapet i sjukvården och turismens tjänst skulle höra landskapet till. Denna ståndpunkt har även vid treårsavräkningarna i princip vunnit ålandsdelegationens godkännande.

Det bör anses självklart, att landskapets förvaltningsbefogenhet skulle hänföra sig även till sådant ambulansflyg, som avser patienters överförande till sjukhus å fastlandet.

Enligt gällande lag hänföres till rikets behörighetsområde förvaltningen av den lokala samtrafiken mellan Åland och fastlandet. Denna befogenhet innebär icke något berättigande för staten att under sin omedelbara förvaltning taga privata kommunikationer, utan endast att med avseende å sådan trafik utöva i statsförvaltningen liggande funktioner för landskapet och sakkunksapen på detta område hos landskapets myndigheter synes bära tillgodoses vid ordnandet av hithörande trafikfrågor, föreslåt kommittén, att nu ifrågavarande samtrafik skulle förvaltas av staten i samråd med vederbörande landskapsmyndighet.

Expropriation (9 p.).

Kommitténs förslag förutsätter (13 § 1 mom. 1 p.) att rätt till expropriation för statsverkets ordinarie förvaltningsbehov skulle med avseende å lagstiftning och förvaltning tillkomma riket. Kommittén har ansett sig bära föreslå, att staten, innan den skrider till expropriation på Åland, skulle i sakens intresse samråda med landskapsmyndigheterna och anlita dessas lokalkännedom.

Jämligt en den 23 november 1923 utfördad förordning äro de till rikets centralförvaltning hörande fackmyndigheterna skyldiga att vid behov biträda landskapsnämnden med expertis.¹⁾ Kommittén har ansett det vara sakenligt, att denna landskapet tillförsäkrade förmån skulle lagfästas genom uttryckligt stadgande i självstyrelselagen.

20 (18) §.

Bestämmelserna i denna paragraf öppna möjlighet till sådan överenskommelse mellan landskapet och statens allmänna förvaltning, att något visst förvaltningsområde helt eller delvis även framgent förbleve under statens myndigheter, resp. att den allmänna förvaltningen tillhörande uppgifter hänfördes till landskapsförvaltningen. Härigenom anvisar lagen

1) Å.D. I sid. 77 ff.

en utväg att genom s.k. överenskommelseförordning behärska de svårigheter, som avgörandet av den ömsesidiga kompetensen kan medföra, samt bereder rum för beaktande av lämplighetssynpunkter. Initiativ till överenskommelseförordning kan tagas såväl av statsmakten som av landskapsstyrelsen.

En överenskommelseförordning äger giltighet antingen "för viss tid eller tillsvidare". I de flesta fall har den senare formen hittills kommit till användning. Då förordningen gäller tillsvidare, står det såväl regeringen som landskapsstyrelsen fritt att, när vederbörande sådant önska, uppsäga överenskommelsen och sålunda föranleda upphävandet av förordningen.

En uppsägning från landskapets sida medför skyldighet för regeringen att skrida till överenskommelseförordningens upphävande; lämplighets-synpunkter få i detta avseende ej inverka. Upphävandet bör äga rum i enahanda ordning som vid överenskommelseförordningens tillkomst. Upphävandet sker genom en i den allmänna författningssamlingen promulgerad förordning. Efter överenskommelseförordningens upphävande inträder det rättsläge, som kan härledas direkte ur självstyrelselagens grundsatser. Då såväl regeringen som landskapet är i behov av visst rådrum för ordnande av de ändrade förhållandena, måste självfallet vid terminens bestämmande nödig hänsyn tagas till denna omständighet. Det synes emellertid vara självfallet, att något oskäligt dröjsmål med upphävandet icke får äga rum; eljest kunde landskapet bibringas den uppfattning, att bifall till en överenskommelseförordning vore förenat med risken, att förordningen trots uppsägning icke komme att upphävas eller att underlåtenhet i detta avseende åsyftade att utöva påtryckning på landskapsstyrelsen. Av denna orsak har 20 § ansetts böra kompletteras med utsättande av viss tid, förslagsvis ett år, inom vilken överenskommelseförordning efter uppsägning bör upphävas.

En överenskommelseförordning utgör icke något hinder för statsmakten eller landstinget att, var på sitt lagstiftningsgebit, stifta lag, även om överenskommelseförordningen därigenom ändras. Visserligen har en sådan tolkning av 18 § självstyrelselagen gjorts gällande, att landstinget icke finge genom landskapslag ändra en överenskommelseförordning, vilken inskränkning i landstingets lagstiftningsbefogenhet då borde motsvaras av enahanda inskränkning för rikets lagstiftande organ. En sådan inskränkning synes emellertid icke kunna förenas med självstyrelselagens system, enligt vilket landstinget är den lagstiftande myndigheten, varför dess rätt härutinnan icke får inskränkas genom åtgärd av landskapsstyrelsen. I enlighet härmed nämnas i 12 § av sagda lag, där samtliga hinder för en landskapslags trädande i kraft uppräknas, intet om för-

handenvaron av en överenskommelseförordning. En dylik inskränkning med avseende å rikets lagstiftande organ är icke heller förenlig med regeringsformen. Med hänsyn härtill har kommittén i 20 § infört ett stadgande därom, att överenskommelseförordning icke utgör hinder för landstinget att antaga landskapslag, som innebär ändring av förordningen. För att likväl förebygga konkurrens mellan landskapslag och överenskommelseförordning har en bestämmelse intagits därom, att landskapslagen ej må träda i kraft innan överenskommelseförordningen ändrats eller upphävts.

21 (19) §.

22 (20) §.

(i sak oförändrade).

23 (21) §.

Mantalspenningarna och den i näringslagen påbjudna landhandelsavgiften äro numera upphävda såväl i riket som på Åland.

Från landskapets sida har motionerats om sådan ändring av självstyrelselagen, att landskapets tilläggsskatt, som för närvarande skall utgå enligt samma grunder som den o r d i n a r i e i n k o m s t - s k a t t e n , finge upptagas enligt grunder, som landskapet självt ägde bestämma. Vid behandlingen av denna motion avböjde riksdagen en utvidgning av landskapets bestämmanderätt i nu berört avseende.¹⁾

Uti motiveringen till förberörda motion framhåller landstinget bl.a. följande:

"Att landskapets rätt att för sina behov påbjuda skatt skall följa statens allmänna inkomstbeskattning, är enligt landstingets åsikt icke principiellt riktigt. Landskapets beskattningsrätt är otvivelaktigt att betrakta såsom en landskapets inre angelägenhet, och därför bör landstinget även självt kunna bestämma grunden för debiteringen av skatten samt sättet och ordningen för dess uppbärande. Riktigheten av denna landstingets uppfattning framstår utan vidare, då man betänker, att inkomstskatten till staten utgår på grund av en i vanlig lagstiftningsordning antagen lag, som utan landstingets tillstånd eller hörande kan ändras eller, ifall statens finanser skulle tillåta detta, till och med helt och hållet upphävas. Erfarenheten har också visat, att rikslagstiftningen påverkat landskapets möjlighet att utnyttja skatteobjekten, ty genom lagen den 14 december 1935, som i särskilda avseenden ändrade lagen om inkomst- och förmögenhetsskatt av den 5 december 1924, bland annat däri att gränsen för skattefrihet avsevärt höjdes, har ett stort antal skattskyldiga, vilka förut erlagt landskapsskatt, befriats från skyldig-

1) Ålands landstings motion N:o 1 vid 1938 års riksdag. Grundlagutskottets betänkande N:o 6 av 13.4.1938.

heten att betala inkomstskatt till staten och därigenom även landskaps-
skatt.

Den höjning av gränsen för skattefrihet, som infördes genom lagen
den 14 december 1935, saknar helt visst icke sitt berättigande i sam-
hällen med en till penninghushållning hänvisad arbetarbefolkning, men
beträffande landskapet Åland, där inga större industriföretag finnas
och där större delen av de skattebetalare, som nu blivit befriade från
erläggandet av landskapsskatt, i stor utsträckning hava naturahushåll-
ning att tillgå, är lagändringen icke av samma betydelse. För den hän-
delse landstinget, som representerar den största kännedomen om landska-
pets särförhållanden, därför självt kunde bestämma beskattningsgrunden
och besluta, att landskapsskatten skall påföras enligt någon annan för
landskapets förhållanden rättvisare grund, exempelvis kommunalskatten,
bleve landskapsskatten säkerligen rättvisare fördelad mellan skattebe-
talarena inbördes. Men framför allt komme det principiellt oriktiga uti
att landskapets beskattningsrätt skall vara beroende av statens beskatt-
ning, och detta till och med i så hög grad att beskattningsrätten kan
bliva rent illusorisk, därigenom att bortfalla.

Detta innebär icke någon strävan att ojämnt eller orättvist beskatta
innebyggarna i landskapet utan tvärtom en åstundan att uppnå en inom
landskapet allmänt erkänd rättvisa. Den regulator, som 22 § i självsty-
relselagen innebär, nämligen landshövdingens rätt att förbjuda verkstäl-
ligheten av skattebeslut, som har till följd att beskattningen uppenbar-
ligen förfördelar enskilda skattdragande eller olika samhällsklasser,
finnes ju förövrigt fortfarande kvar i självstyrelselagen."

Grundlagutskottet, vars betänkande blev underlag för ridsdagens av-
böjande beslut, påpekar, att kommunalbeskattningen på Åland överhuvud
är lindrigare än annorstädes i riket. Den jämförelsevis obetydliga till-
läggsskatt, varom nu är fråga, kunde förty enligt utskottets åsikt,
även om densamma uppbäres enligt nuvarande grunder, icke gestalta sig
oskäligen för det minskade antalet skattebetalare. Vid sådant förhållande
föreläge icke skäl att tillförsäkra landstinget utvidgad bestämmanderätt
angående skattegrunden, enär härigenom jämväl sådana mindre bemedlade
folkelement, som f.n. äro befriade från erläggande av inkomstskatt till
staten och alltså även från landskaplig tillläggsskatt, ånyo bleves skyl-
diga erlägga en tillläggsskatt, för vars påförande några bestämmelser an-
gående grunderna icke skulle utfärdas i allmän lag. Grundlagutskottet
kunde icke heller förena sig om uppfattningen, att landskapsskattens
beroende av statsbeskattningen skulle innefatta någon principiell orätt-
visa för landskapet. Det vore fastmer förenligt med riktiga och erkända
principer, att beskattningen så jämnt som möjligt betungade befolkningen
i olika delar av riket och sålunda i hela statsområdet utginge enligt

enahanda grunder.

Denna skattefråga förtjänar enligt kommitténs åsikt att närmare beredas och undersökas. Såsom i motionen påvisats, hava de ändringar, som efter år 1935 vidtagits i rikets allmänna inkomstbeskattning, lett till mycket djupt ingripande förändringar i landskapets möjligheter att genom tilläggsbeskattning uppbära behövliga skattemedel. Underlaget för skattens upptagande har i själva verket undergått en avsevärd förskjutning. Särskilt har systemet visat sig behäftat med vissa olägenheter, såvitt angår den ojämna fördelningen av skattebördan mellan Mariehamn och landsbygden.

Av tillgängliga statistiska uppgifter framgår, att en orättvis förskjutning till stadens nackdel bleve följden, därest tillläggsskatt enligt nu tillämpade grunder skulle påläggas för ett anslagsbehov, som enbart tillgodoser landsbygdens intressen och som vid bidragsregleringen ansetts böra stanna landskapet till last.

Kommittén vill för sin del hålla före, att nu ifrågavarande beskattningssystem icke väl sammangår med Ålands ekonomiska och skattepolitiska förhållanden och att landskapet i kraft av sin autonomi borde äga större frihet att fastställa grunderna för sin s j ä l v b e s k a t t n i n g . Detta gäller såväl tillläggsskatten som den i 21 § jämväl förutsedda tillfälliga extra beskattningen. Då dessa skatter alltid komma att i jämförelse med statens inkomstbeskattning vara obetydliga och då landskapets representation, sammansatt enligt samma grundsatser som folkrepresentationen i riket, lämnar garantier för en i huvudsak motsvarande utjämning av skattebördan, finner kommittén några betänkligheter icke möta en ändring av 21 § i nu angivna riktning. Detta så mycket mindre, som självstyrelselagens 22 § (kommittéförslagets 24 §) innehåller en för beskattningen inom landskapet avsedd särskild kontroll, vilken utövas av landshövdingen och i sista hand av republikens president.

Kommittén har i enlighet härmed omformulerat 21 § samt därjämte vidtagit en redaktionell rättelse av paragrafens andra moment.

I samband med upphävandet av den del av grundskatten, som genom 4 § garantilagen tillförsäkrats Åland, har landskapet genom lag av den 10 december 1929 beviljats ett årligt bidrag av 150,000 mark att disponeras för kulturella och andra landskapets allmänna väl befrämjande ändamål. Dessa medel inbegripas icke i den uti 26 § självstyrelselagen förutsatta bidragsregleringen. Kommittén har ansett skäligt, att denna landskapet tillförsäkrade förmån skulle lagfästas genom ett uttryckligt stadgande i självstyrelselagen och har i sådant syfte fogat ett nytt sista moment till 23 §. Stadgandet är så avfattat, att själva anslags-

beloppet icke skulle fastställas genom självstyrelselagen.

24 (22) §.

25 (23) §.

26 (24) §.

(oförändrade).

27 (25) §.

För att stadgandet i andra meningen av denna paragraf ej må giva anledning till sådan missuppfattning, att landskapets utgifter i sista hand stanna landskapet till last, har till paragrafen fogats ett av statskommittén formulerat tillägg av innehåll, att landskapet för täckande av sina ordinarie utgifter har att påräkna utjämning av statsmedel.

I likhet med statskommittén har kommittén därjämte i paragrafen infört vissa grundläggande bestämmelser rörande landskapets budgeträtt samt årsstatens uppgörande ävensom därom, att särskild årsstat skall fastställas för de s.k. vederlagsmedlen och landskapets övriga e n - s k i l d a inkomster och utgifter.

S j ä l v s t y r e l s e l a g s t i f t n i n g e n s
s k a t t e f i n a n s i e l l a s y s t e m .¹⁾

28-33 (26) §§.

På sätt framgår av 25 § i självstyrelselagen är autonomilagstiftningens skattefinansiella system så anlagt, att kostnaderna för den förvaltning, som förbliver hos statens myndigheter, bestridas med statens medel, varemot övriga utgifter för landskapets förvaltning och således även anslagsbehoven för de statliga förvaltningsuppgifter, som succesivt övergått till lokalförvaltningen, bestridas av landskapet självt. På landskapssjälvstyrelsen har sålunda jämväl överflyttats ansvaret för alla de allmännyttiga företag och kulturella strävanden, som tidigare subventionerats ur statsmedel. De från landskapet utgående indirekta och huvuddelen av de direkta skatter, som i riket uppbäras, tillfalla fortfarande statskassan, varemot landskapet för täckande av sina behov är i första hand hänvisat till närings- och nöjesskatter, vilka ställts till landskapets disposition, vissa avgifter ävensom självbeskattning i form av tilläggsskatt till den allmänna inkomstbeskattningen och tillfällig extra beskattning. Landskapet tillkommer nyttjanderätt till vissa statens jordegendomar på Åland, varjämte landskapet har rätt till de tidigare omförmälda vederlagsmedlen.

1) Efterföljande redogörelse för självstyrelselagstiftningens skattefinansiella system är i huvudsak avfattad i överensstämmelse med statskommitténs motivering i denna del, dock i starkt förkortad form.

För utjämnande av eventuellt uppkommande olikformighet i beskattningen vid jämförelse med andra delar av landet stadgas i 26 § av självstyrelselagen, att bidrag ur statsmedel bör utgivas till landskapet, därest det framgår, att beskattningen i landskapet för självförvaltningens ordinarie behov är i förhållande till de förmåner landskapet åtnjuter proportionsvis högre än beskattningen i medeltal för motsvarande ändamål annorstädes i riket. Fastställandet av bidragets storlek i överensstämmelse med dessa normer ankommer enligt lagen å ett särskilt organ, ålandsdelegationen, till vilken statsrådet utser tvenne och landstinget likaledes tvenne ledamöter. Ordförande i delegationen är landshövdingen. Delegationens beslut skola för att bliva gällande stadfästas av republikens president.

Såsom av stadgandena i 25 och 26 §§ framgår, har lagstiftaren utgått från antagandet, att landskapet i huvudsak kunde reda sig med de för dess behov anvisade skatteinkomsterna och övriga ovannämnda inkomstkällor samt att, därest dessa inträder icke hunne till, bristen skulle täckas genom självbeskattning. Den härigenom eventuellt uppkomna överbelastningen i beskattningshänseende av landskapet i jämförelse med andra delar av riket borde efter förloppet av tre budgetår i sänder utjämnas genom bidrag ur statsmedel åt landskapet. Lagstiftaren utgick sålunda från den uppfattningen, att utvägen av självbeskattning endast i ringa mån behövde anlitas. Sedermera har det emellertid visat sig, att den utjämning, som i antytt avseende föreskrivits, icke kunnat hållas inom så snäva gränser, som vid lagens stiftande antagits, och att landskapets budget efter övertagandet av resp. förvaltningsressorter utvisar ett betydande årligt deficit, som måste täckas genom statsbidrag, därest man vill undvika en oproportionerlig skattestegring för landskapets inbyggare.

Vid de senast verkställda treårsavräkningarna, omfattande perioderna 1938-1940 och 1941-1943, uppgingo de av ålandsdelegationen till kompen-
sation godkända u t g i f t e r n a för självförvaltningens ordinarie behov:

för år 1938 till mk 12,241,567:-

" " 1939 " " 12,734,488:-

" " 1940 " " 10,872,154:-

" " 1941 " " 12,750,126:-

" " 1942 " " 14,303,847:-

" " 1943 " " 18,021,611:-

För år 1844 kan motsvarande siffra approximativt kalkyleras till mk 20,357,978:--.

Såsom avdrag vid utjämningen observerades vid bidragsregleringen
i n k o m s t e r :

för år 1938 till belopp av mk 944,613:--

" " 1939 " " " 1,053,135:--

" " 1940 " " " 1,264,870:--

" " 1941 " " " 1,519,382:--

" " 1942 " " " 1,863,885:--

" " 1943 " " " 2,521,627:--

och för 1944, approximativt kalkylerat, mk 3,109,851:--.

De landskapet såsom statsbidrag tillfallande utgiftsöverskotten uppgingo sålunda:

för år 1938 till mk 11,296,954:--

" " 1939 " " 11,881,353:--

" " 1940 " " 9,607,284:--

" " 1941 " " 11,230,744:--

" " 1942 " " 12,439,962:--

" " 1943 " " 15,499,984:--

" " 1944 " " 17,248,127:-- (approximativt)

Sammanlagda beloppet av de utgiftsposter, som icke blevo till kompen-
sation godkända utan stannade landskapet till last, uppgick för h e -
l a den förra treårsperioden till mk 118,488:-- och för den senare
till mk 218,831:--.

Hade landskapet varit nödsakat att under tiden mellan treårsreglering-
arna förskottsvis genom självbeskattning eller anlitan-
de av sin kredit anskaffa nödiga medel för handhavandet av sin förvaltning,
skulle detta varit ägnat att i hög grad försvåra landskapsförvaltningens
nydaning och de olika förvaltningsgrenarnas övertagande av landskapet
samt måhända delvis lamslå landskapets förvaltningsorganisation. I syfte
att undvika förhandsbeskattning i landskapet tillgodoses fördenskull
landskapets behov av medel för självförvaltningens genomförande och
vidmakthållande genom årligen återkommande förskottsbetalningar av
statsmedel. Förhandsbetalningen till landskapet utgår numera i form
av direkta budgeterade förskottsanslag. Dessa förskott gå i avräkning
å det slutliga bidragsbeloppet, som bestämmes efter treårsperiodens
slut.

Den skattefinansiella utjämningen mellan riket och landskapet äger
rum under tvenne former: den o r d i n a r i e b i d r a g s r e g -
l e r i n g e n samt den e x t r a o r d i n a r i e b i -
d r a g s r e g l e r i n g e n . Den förra avser utjämning av land-
skapets ordinarie, budgeterade utgifter, den senare anvisande av stats-
bidrag för landskapets extraordinarie utgifter på därom av landstinget
gjord särskild framställning.

För att fylla de luckor och brister lagstiftningen företer har ålands-
delegationen i stor utsträckning varit tvungen att utarbeta en speciell

procedur för fullföljande av sina lagbestämda arbetsuppgifter. De metoder, som sålunda utbildats under årens lopp, hava vunnit statsmaktens sanktion och högsta domstolens godkännande. Uti ett avgivet utlåtande har högsta domstolen funnit de huvudregler, som tjänat till ledning för Ålandsdelegationens kompensationsprövning, överensstämma med andan och meningen i de lagar, som reglera Ålands självstyrelse, samt med vad rättvisa och billighet i övrigt bjuda.

Det av Ålandsdelegationen tillämpade systemet för treårsavräkningen är i korthet sagt följande:

Emedan den faktiska skattebelastningen i landskapet befunnits icke vara användbar såsom grund för beräkningen av det landskapet ur statens medel tillkommande bidraget, har Ålandsdelegationen, utgående från att skattebördan i huvudsak likformigt drabbade invånarna på Åland och i övriga delar av riket samt att den ev. självbeskattningen sålunda borde utgöra exponenten för skattetryckets stegring, av praktiska skäl ansett sig böra uträkna statsbidraget efter skillnaden mellan landskapet tillfallna inkomster och dess utgifter, eller med andra ord efter den brist, som landskapet skulle varit nödsakat att till täckande av sina ordinarie budgetbehov fylla. Denna brist har ansetts motsvara den ökning av skattebördan på Åland, vilken enligt 26 § i självstyrelselagen skall utjämnas genom statsbidrag.

Landskapet har på grund av sitt självstyrelseprivilegium full frihet att bestämma över sin budget och votera för landskapets behov erforderliga anslag. Men då självstyrelselagens system för utjämningen förutsätter, att en betydande del av landskapets budgeterade utgifter skola genom bidragsregleringen gottgöras landskapet av statsmedel, kräves självfallet ur synpunkten av rikets intresse en noggrann efterprövning av det sätt, på vilket landskapet utnyttjat sin budgeträtt. Ålandsdelegationens efterhandskontroll verkställes sålunda, att delegationen i nu antytt syfte underkastat resp. poster, såvitt de ansetts böra komma under omprövning vid budgetutjämningen, en prövning såväl till beloppet som i avseende å utgifternas art och beskaffenhet. Härvid har kontrollerats, att utgifterna av landskapsmyndigheterna äro kalkylerade med iakttagande av nödig sparsamhet och att de icke överstiga vad som för motsvarande ändamål i genomsnitt anslås uti övriga delar av riket.

Regeringen har även för sin del vid granskning av Ålandsdelegationens förfaringssätt funnit, att delegationens metoder och ledande normer för finansregleringen böra anses baserade på riktiga grunder. De svåra tolknings- och tillämpningsfrågor, som förekommit till följd av den gällande lagstiftningens otillfredsställande utformning, hava i praxis överhuvudtaget erhållit en ur rättmätighetssynpunkt riktig lösning.

Vid övervägande av spörsmålet om utjämningsproceduren har kommittén i all huvudsak ansett sig kunna följa de riktlinjer statskommittén i detta avseende utstakat och som jämväl av landstingskommittén omfattats. Det måste anses sakenligt att de nuvarande, delvis rätt svävande och oklara, dels svårtillämpliga stadgandena i denna del av självstyrelselagen utbytas mot rättssatser, byggda på den praktiska tillämpningens vedertagna grunder. Nu ifrågavarande avsnitt av föreliggande lagförslag omfattar inalles sex paragrafer 28-33 §§, vilka sålunda komme att ersätta den nuvarande 26 §.

I enlighet med numera vedertagen och av republikens president godkänd uppfattning i fråga om utjämnningen av kostnaderna för självförvaltningens genomförande och upprätthållande (landstingskostnader, landskapsstyrelsens utgifter) har kommittéförslaget uppgjort med iakttagande av, att dessa kostnader böra såsom ordinarie utgifter komma i betraktande vid utjämnningen samt att den landskapet tillkommande rätten till självstyrelse icke såsom sådan bör betecknas såsom en förmån i den mening förslaget 29 § åsyftar.¹⁾

Kommittén har ansett, att ordförandeskapet i ålandsdelegationen icke ovillkorligen borde sammanföras med landshövdingeposten på Åland, utan att till ordförande i delegationen kunde förordnas även annan person. Denne borde dock, på samma sätt som Ålands landshövding, utses av republikens president efter överenskommelse med landstingets talman. Ordförande och samtliga ledamöter ävensom ersättare för envar av dem skulle utses på obestämd tid och förordnandet kunde återkallas, när skäl därtill föreläge. Såsom expertkollegium skulle det åligga delegationen att, vid sidan av sin egentliga uppgift såsom organ för bidragsregleringen, på anmodan tillhandagå statsrådet och dess ministerier med utlåtanden i landskapet och dess självstyrelse rörande angelägenheter, så ock att enligt statsrådets uppdrag uppgöra förslag till överenskommelseförordningar, då sådant av behovet påkallas (28 § 2, 3 och 4 mom. samt 33 §) samt att granska förslag till landskapsförordningar (13 §).

Den ordinarie bidragsregleringen skulle enligt kommitténs förslag (29 §) verkställas per finansår och icke såsom tidigare för treårsperioder. Åstadkommande av årliga avräkningar har varit ett länge närt önskningsmål hos landskapsmyndigheterna. Härigenom kunde anslagsbehoven bättre överblickas och ett stabilare underlag för budgetberedningen erhållas.

1) Jfr Å.D. III sid. 15 ff., 43 ff., 53 ff., 61; IV sid. 11 ff., 42; prof. Hermanssons uttalande Å.D. III sid. 73, not 1; lantrådets berättelse III sid. 79.

Genom de långa intervallerna vid bidragsutjämnningen uppkomma vid landskapets årliga budgetreglering vissa osäkerhetsmoment, vilka med tillhjälp av årliga avräkningar kunde undanröjas. För ettårsavräkningar tala även kristidens osäkra och flukturerande prisförhållanden. Några nämnvärda svårigheter för de fall, att jämförelsepunkter för flere år borde läggas till grund för kompensationsprövningen, torde icke vara att emotse, då materialet från föregående avräkningar givetvis alltid stode till förfogande. Är åter fråga om ett företag eller anslagsbehov av den storlek, att kostnaderna borde fördelas på flera år, kräves ovillkorligheten, att ett detaljerat program för arbetets planläggning i hela dess vidd jämte utförlig motivering framlägges i resp. budgethandlingar.

Ur synpunkten av rikets intresse synes nu berörda reformkrav även medföra fördelar, bl.a. därutinnan, att räntekostnaderna å förskottsbeloppen, resp. å upplånade medel skulle genom de tätare likviderna avsevärt nedbringas.

Gränsen mellan ordinarie och extraordinarie utgifter har i förslagets text uppdragits med större skärpa än i gällande lag, dock i anslutning till vedertagen praxis (30 §). Proportionalitets- och reciprocitetsgrundsatserna hava upptagits med iakttagande av de riktlinjer lagtillämpningen härutinnan följt, likaså normerna för utjämning av utgifterna för ålandsdelegationen, ränteutgifter, subventioner och understöd. Bestämmandet av avdragsposterna i inkomstkalkylen skulle jämväl äga rum enligt nu tillämpade regler (29 §).

Vid prövningen av frågor om beviljande av extraordinarie statsbidrag skola enahanda behörighets-, proportionalitets- och reciprocitetssynpunkter anläggas som vid den ordinarie regleringen.

I fråga om underställningsförfarandet hava särskilda avvikelser och tillägg vidtagits i lagtexterna. Den ordinarie bidragsregleringen kan komma till stånd endast under förutsättning att republikens president stadsfäster ålandsdelegationens beslut. Kan giltigt beslut icke åstadkommas av orsak att presidenten icke önskar oförändrat stadfästa delegationen fri prövningsrätt i enlighet med de i självstyrelselagen ingående föreskrifterna, ehuru det givetvis ankommer å delegationen att såvitt möjligt söka utfinna en bas för åstadkommande av en definitiv lösning i sammanjämningsväg (31 §).

Även beslut om beviljande av extraordinarie bidrag skola av republikens president stadfästas oförändrade eller ogillas. Vägrad stadfästelse kan innebära, att saken lämnas beroende av ny framställning av landstinget, resp. ny behandling av delegationen. I sistberörda tvenne fall torde det anses skäligt, att motiven för återremissen angivas i resolutionen.

Förfarandet i stadfästelseinstansen har i lagförslaget reglerats en-

ligt nu angivna grunder, vilka i huvudsak ansluta sig till rådande praxis (31 §). Därjämte har i en särskild paragraf (32 §) de legala normerna för förskottsregleringen angivits.

Kommittén har i likhet med statskommittén ansett, att underställning till republikens president bör äga rum jämväl då delegationen avslagit landstingets framställning om extraordinarie bidrag.

T j ä n s t g ö r i n g s s k y l d i g h e t i s t ä l l e t
f ö r v ä r n p l i k t .

34 (27) §.

Enligt den gällande självstyrelselagen äro Ålands inbyggare befriade från skyldigheten att fullgöra värnplikt, men äro de i stället förpliktade att göra motsvarande tjänst vid lots- och fyrinrättning. Närmare föreskrifter angående denna tjänstgöringsskyldighet skulle utfärdas genom en speciallag, men en sådan har av kända orsaker tillsvidare icke kommit till stånd.

Enär ordnandet av tjänstgöringen vid lots- och fyrinrättning enligt vad kommittén erfarit möter stora svårigheter, har kommittén tagit en omläggning av detta system i övervägande. Att befria ålänningarna från alla skyldigheter i nu omförmälda avseende torde icke sammangå med landskapets statsrättsliga förhållande till riket. Kommittén har för sin del ansett sig kunna förorda tjänstgöring vid civilförvaltning.

Denna tjänstgöringsskyldighet skulle regleras genom en särskild rikslag, utfärdad med bifall av landstinget.

S p r å k l a g s t i f t n i n g .

Statskommittén hade givit 36 (29) § en avfattning, som ansluter sig till gällande språklagstiftning. Enligt denna formulering skulle beträffande finsktalandes rätt att använda sitt eget språk samt att på detta språk utfå expedition gälla vad om svensktalandes rätt i enspråkigt finskt område eller i område med finsk befolkningsmajoritet är stadgat.

Enär Åland f.n. är ett enspråkigt svenskt språkområde och bevarandet av landskapets språkliga och kulturella egenart utgör ett av autonomilagstiftningens huvudsyftemål, har kommittén ansett uttrycket "i område med finsk befolkningsmajoritet" böra ersättas med lokutionen "i enspråkigt finskt område". Tvåspråkiga områden på Åland måste anses vara en anomali med hänsyn till autonomilagstiftningens föreskrifter angående skolspråket.

Enligt kommitténs förslag vore ålandsdelegationens ämbetsverk svenska, vilket motsvarar nu tillämpad praxis.

38 (30) § har ansetts erfordra en förtydligande omformulering såvitt

angår skriftväxlingsspråket mellan

- a) landskapets och statens myndigheter på Åland och
- b) republikens regering, centrala myndigheter samt överdomstolar och myndigheter, vilkas förvaltningsdistrikt omfattar förutom landskapet Åland jämväl annan del av riket.

De utlåtanden, som högsta domstolen avgiver till republikens president, voro tidigare avfattade på svenska, men hava under senare år varit finskspråkiga. Detta har motiverats därmed, att dessa utlåtanden äro ställda till republikens president och att domstolens inre ämbetspråk är finska. Emellertid hava sagda utlåtanden stor betydelse för landskapets inbyggare och myndigheter, och det vore även i rikets intresse, att de skulle taga kännedom om utlåtandenas innehåll för undvikande i möjligaste mån av kompetenskonflikter. Därjämte bör beaktas, att republikens presidents resolution i dessa ärenden gives på svenska, vadan det synes naturligt, att högsta domstolens utlåtande avfattas på samma språk. På grund härav har kommittén ansett, att dessa utlåtanden skola avfattas på svenska likasom ock högsta domstolens avgöranden av vissa tvistefrågor enligt 43 (35) §.

I detta avsnitt har inskjutits en 37 §, innefattande bestämmelserna i garantilagens 2 §, kompletterade med en föreskrift därom, att privatskola på Åland må inrättas endast med landskapsstyrelsens begivande.

39 (31) §.

(oförändrad).

B e s v ä r o c h å t a l f ö r b r o t t i t j ä n s t e n .

40 (32) §.

Paragrafen har av kommittén omformulerats sålunda, att genom stadgandet regleras jämväl besvärsrätten i de fall, då landskapsstyrelsen övertagit statsrådets eller central förvaltningsmyndighets funktioner. Landshövdingens i 2 mom. stadgade befogenhet att i vissa fall förbjuda verkställigheten av landskapsmyndighets beslut finge enligt förslaget utövas endast efter justitiekanslers hörande.

41 (33) §.

I paragrafen har inryckts stadgande rörande forum för tjänsteåtal mot föredragande vid landskapsstyrelsen och övriga underlydande tjänstemän vid landskapsförvaltningen.

42 (34) §.

Väckande av åtal mot lantrådet och ledamot av landskapsstyrelsen torde böra överlämnas åt justitiekanslern på anmälan av landshövdingen.

F ö r f a r a n d e t v i d h ö g s t a d o m s t o l e n ,
d å k o m p e t e n s k o n f l i k t e r h a n d l ä g g a s .

43 (35) §.

Genom självstyrelselagens 35 § har högsta domstolen enligt den tolkning, som hävdats av doktrinen, tilldelats en rätt vidsträckt befogenhet att avgöra kompetenskonflikter, uppkomna genom landskapsautonomin såväl på lagstiftningens som förvaltningens gebit. Dessa avgöranden äro icke domar, utan utlåtanden med förpliktande verkan.¹⁾

I det föregående har i sammanhang med 14 (12) § berörts den betydelsefulla befogenhet, innefattande kompetensprövning, som tillerkänts högsta domstolen vid landskapslagarnas t i l l k o m s t samt den rättsliga innebörden av de utlåtanden, som i detta skede av saken avgjivas av högsta domstolen. I 35 § torde icke böra inläggas den betydelse, att lagrummet skulle äga tillämpning jämväl på de fall, som avses i 14 (12) §, utan synes det vara skäl att ur tolkningssynpunkt och för vinnande av ordning och reda i systemet giva 35 § en snävare innebörd och sammanbinda dess tillämpning med kompetenskontrollen i egentlig mening, vilken åsyftar att e f t e r å t utröna, huruvida den riktiga kompetensfördelningen blivit iakttagen, samt att relevera överträdelse av densamma (Erich). Paragrafen skulle m.a.o. icke hänföra sig till "meningsskiljaktigheter" vid landskapslagarnas utfärdande, utan till ev. kompetenskonflikter vid dessa lagars tillämpning ävensom vid annan utövning av offentlig förfaltningsverksamhet.

Därest sålunda vid tillämpning av en landskapslag, mot vilken presidenten icke inlagt veto, skulle befinnas, att densamma detta oaktad innefattar ett överskridande av landstingets kompetens, har högsta domstolen i stöd av 35 § ansetts tillkomma befogenhet, att förklara att sådan lag ej skall tillämpas (Erich). Därjämte har högsta domstolen genom stadgandet tillerkänts kontrollrätt över rikets lagstiftande organ, vilket är så mycket anmärkningsvärdare, som Finlands allmänna statsförfattningsrätt icke förutsätter en motsvarande befogenhet.²⁾

Det torde med fog kunna ifrågasättas, huruvida detta, till sin innebörd högst märkliga stadgande, som inför en lagtolkningsinstans med auktoritativ avgöranderätt, står i god överensstämmelse med självstyrelselagens 36 §, vilken normerar förfarandet med bl.a. förklaring av lagen. Den kontrollrätt, som tillerkänts den högsta judiciella myndigheten, kan medföra svårartade rätts- och intressekonflikter, om denna utsträcker till lagstiftningens område. Stadgandets egentliga syftemål torde vara att utgöra regulator mellan resp. förvaltande organ, och i praxis har detsamma tillämpats huvudsakligen vid uppkommen meningsskiljaktighet mel-

1) E r i c h I sid. 121.

2) E r i c h II sid. 398. Jfr Å.D. V sid. 118.

F ö r f a r a n d e t v i d h ö g s t a d o m s t o l e n ,
d å k o m p e t e n s k o n f l i k t e r h a n d l ä g g a s .

43 (35) §.

Genom självstyrelselagens 35 § har högsta domstolen enligt den tolkning, som hävdats av doktrinen, tilldelats en rätt vidsträckt befogenhet att avgöra kompetenskonflikter, uppkomna genom landskapsautonomin såväl på lagstiftningens som förvaltningens gebit. Dessa avgöranden äro icke domar, utan utlåtanden med förpliktande verkan.¹⁾

I det föregående har i sammanhang med 14 (12) § berörts den betydelsefulla befogenhet, innefattande kompetensprövning, som tillerkänts högsta domstolen vid landskapslagarnas t i l l k o m s t samt den rättsliga innebörden av de utlåtanden, som i detta skede av saken avgivas av högsta domstolen. I 35 § torde icke böra inläggas den betydelse, att lagrummet skulle äga tillämpning jämväl på de fall, som avses i 14 (12) §, utan synes det vara skäl att ur tolkningssynpunkt och för vinnande av ordning och reda i systemet giva 35 § en snävare innebörd och sammanbinda dess tillämpning med kompetenskontrollen i egentlig mening, vilken åsyftar att e f t e r å t utröna, huruvida den riktiga kompetensfördelningen blivit iakttagen, samt att relevera överträdelse av densamma (Erich). Paragrafen skulle m.a.o. icke hänföra sig till "meningsskiljaktigheter" vid landskapslagarnas utfärdande, utan till ev. kompetenskonflikter vid dessa lagars tillämpning ävensom vid annan utövning av offentlig förfaltningsverksamhet.

Därest sålunda vid tillämpning av en landskapslag, mot vilken presidenten icke inlagt veto, skulle befinnas, att densamma detta oaktad innefattar ett överskridande av landstingets kompetens, har högsta domstolen i stöd av 35 § ansetts tillkomma befogenhet, att förklara att sådan lag ej skall tillämpas (Erich). Därjämte har högsta domstolen genom stadgandet tillerkänts kontrollrätt över rikets lagstiftande organ, vilket är så mycket anmärkningsvärdare, som Finlands allmänna statsförfattningsrätt icke förutsätter en motsvarande befogenhet.²⁾

Det torde med fog kunna ifrågasättas, huruvida detta, till sin innebörd högst märkliga stadgande, som inför en lagtolkningsinstans med auktoritativ avgöranderätt, står i god överensstämmelse med självstyrelselagens 36 §, vilken normerar förfarandet med bl.a. förklaring av lagen. Den kontrollrätt, som tillerkänts den högsta judiciella myndigheten, kan medföra svårartade rätts- och intressekonflikter, om denna utsträcker till lagstiftningens område. Stadgandets egentliga syftemål torde vara att utgöra regulator mellan resp. förvaltande organ, och i praxis har detsamma tillämpats huvudsakligen vid uppkommen meningsskiljaktighet mel-

1) E r i c h I sid. 121.

2) E r i c h II sid. 398. Jfr Å.D. V sid. 118.

lan statens och landskapets myndigheter i fråga om förvaltningskompetensen. Med denna begränsning torde den i 35 § anordnade utvägen bära bibehållas såsom behövlig för slitande av behörighetstvister, såvitt angår rätt att vidtaga viss förvaltningsåtgärd. I den mån klarare linjer komma att uppdragas beträffande kompetensfördelningen, skulle stadgandets tillämplighet givetvis minskas.

Högsta domstolen har vid handläggning av ärenden med stöd av 35 § icke aktat nödigt höra den myndighet, mot vilken gjord anmälan om meningsskiljaktighet riktar sig. Med hänsyn till den rättsverkan, som tillkommer högsta domstolens avgöranden, synes ett kontradiktoriskt förfarande ovillkorligen bära påbjudas.

Bland de organ, vilkas befogenheter enligt 35 § kunde bli föremål för högsta domstolens kompetenskontroll, uppräknas även landstinget. Härmed avses uppenbarligen icke kompetenskonflikter mellan landstinget och landskapsnämnden; dylika konflikter kunna enligt kommitténs åsikt icke slitas på denna väg. Uppkommer meningsskiljaktighet rörande gränserna för landstingets lagstiftningsbefogenhet, prövas dessa frågor i den ordning 14 § stadgar. Landstinget såsom organ för landskapets lagstiftning och beskattning bör enligt kommitténs åsikt hållas utanför paragrafens giltighetsområde.

Lagen lämnar icke klart besked därom, i vilken ordning högsta domstolens avgörande skall påkallas och vilka myndigheter kunna anses behöriga att äska sådant avgörande. Praxis har i detta avseende varit vacklande. och det har t.o.m. gjorts gällande, att det uteslutande skulle ankomma å regeringen att överlämna dylika kompetensfrågor till högsta domstolens avgörande. Kommittén har för sin del ansett denna fråga bära lösas sålunda, att begreppet "meningsskiljaktighet" skulle avse endast resp. riksmyndighets och landskapsstyrelsens förvaltningsbefogenheter enligt självstyrelselagen samt att endast vederbörande riksmyndighet och landskapsstyrelsen skulle hava rätt att självmant påyrka högsta domstolens avgörande såväl i det fall att åtgärd allaredan vidtagits som även därförinnan. I paragrafen har däutöver intagits bestämmelse därom, att ifall vederbörandes tolkning ogillas, tjänsteåtal icke på den grund må väckas.

Kommittén har med beaktande av dessa synpunkter omformulerat nu föreliggande paragraf.

44 (36) §.

(oförändrad).

45 (37) §.

Vid de val, som i denna paragraf sägs, torde landskapet få bilda en särskild valkrets. Genom denna bestämmelse skulle Åland på grund av dess särställning inom rikskomplexet beredas förmånen att under alla förhål-

landen företräddas i riksdagen av en representant.

46 § (6 § garantilagen).

Genom 6 § garantilagen har åt Folkförbundets råd överlämnats att övervaka tillämpningen av stadgandena i garantilagen. Sedan folkförbundet efter världskrigets slut upphört att finnas till och ersatts med Förenta Nationerna med därunder lydande organ, har den i garantilagen stipulerade internationella kontrollen i sin tidigare form bortfallit. Kommittén har emellertid för sin del ansett, att Finlands regering borde åtaga sig förpliktelsen att, så snart förhållandena på det mellanfolkliga området det medgiva, söka utverka ett återupplivande av förberörda internationella garanti, såvitt angår tillämpningen av vissa autonomialgstiftningens grundläggande stadganden. Bestämmelse härom har upptagits under 46 § av kommittéförslaget.

Ö v e r g å n g s s t a d g a n d e n .

Ett särskilt övergångsstadgande är av behovet påkallat angående förfarandet vid den bidragsutjämnning, som skall verkställas första gången efter lagens ikraftträdande.

Det i 10 § 1 mom. av den gällande lagen upptagna interimssstadgandet rörande giltigheten av rikets lagar och författningar, tillkomna före den 7 maj 1920, då ålandslagen trädde i kraft, har av kommittén i avvikande redaktion upptagits såsom ett slutstadgande i lagförslagets text.

Därutöver har ett övergångsstadgande ansetts erforderligt för att reglera de fall, då en förskjutning av lagstiftningskompetensen genom den föreslagna ändringslagen äger rum till rikets eller landskapets förmån, men resp. rättsområden under tiden mellan självstyrelselagens införande och ändringslagens ikraftträdande blivit reglerade enligt den äldre lagens kompetensfördelning.

L a g o m ä n d r i n g a v l a g e n o m u t ö v a n d e a v l ö s n i n g s r ä t t v i d f ö r s ä l j n i n g a v f a s t i g h e t i l a n d s k a p e t Å l a n d .

Införandet av rättsbegreppet h e m b y g d s r ä t t i självstyrelselagens system har påkallat en redaktionell bearbetning av 1 och 2 §§ i ovan rubricerade lag.

Erfarenheten har visat, att såsom lösningsförfarandet för närvarande är ordnat, många år kunna förgå, innan den, vilken förklarats tillkomma lösningsrätt till fastighet, äger tillträda densamma, ävensom att under mellantiden fastigheten kan inlösaren till förfång graveras med betydande

de inteckningar. För att såvitt möjligt avlägsna dessa missförhållanden har kommittén uti § 4 föreslagit sådan ändring, att såsnart slutligt bestämts, vem lösningsrätt tillkommer, äger denna tillträda fastigheten, ävensom att inteckning i försåld fastighet icke får meddelas den nya ägaren, förrän frågan om lösningsrätten och löseskillningens belopp slutligt avgjort.

Ändringen i 6 § föranledes av den nya bestämmelsen i 5 § självstyrelselagen, att underdomstols utslag beträffande löseskillningens belopp är slutligt.

F ö r o r d n i n g

o m ä n d r i n g a v f ö r o r d n i n g e n a n g å e n d e
b r i n g a n d e i v e r k s t ä l l i g h e t a v l a g e n
o m s j ä l v s t y r e l s e f ö r l a n d s k a p e t Å -
l a n d .

Såsom en oegentlighet torde böra anses den omständigheten, att republikens presidents resolution vid landskapslagarnas promulgation icke in extenso publiceras i Ålands författningssamling. Detta vore särskilt av nöden i det fall, att visst förbehåll från statsmaktens sida uppställts i fråga om lagar av blandad natur. Det synes fördenskull vara skäl att till 9 § av förordningen den 13 januari 1922, angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för landskapet Åland, föga ett tillägg av innehåll, att republikens presidents tillkännagivande angående landskapslagarnas ikraftträdande alltid bör i Ålands författningssamling kungöras. Därjämte torde paragrafen förtydligas i så måtto, att även utfärdade landskapsförordningar (kommittéförslagets 13 §) och överenskomelseförordningar skola i sagda författningssamling intagas.

Ett förslag till ändring av åberopade paragraf åtföljer kommittébetänkandet.